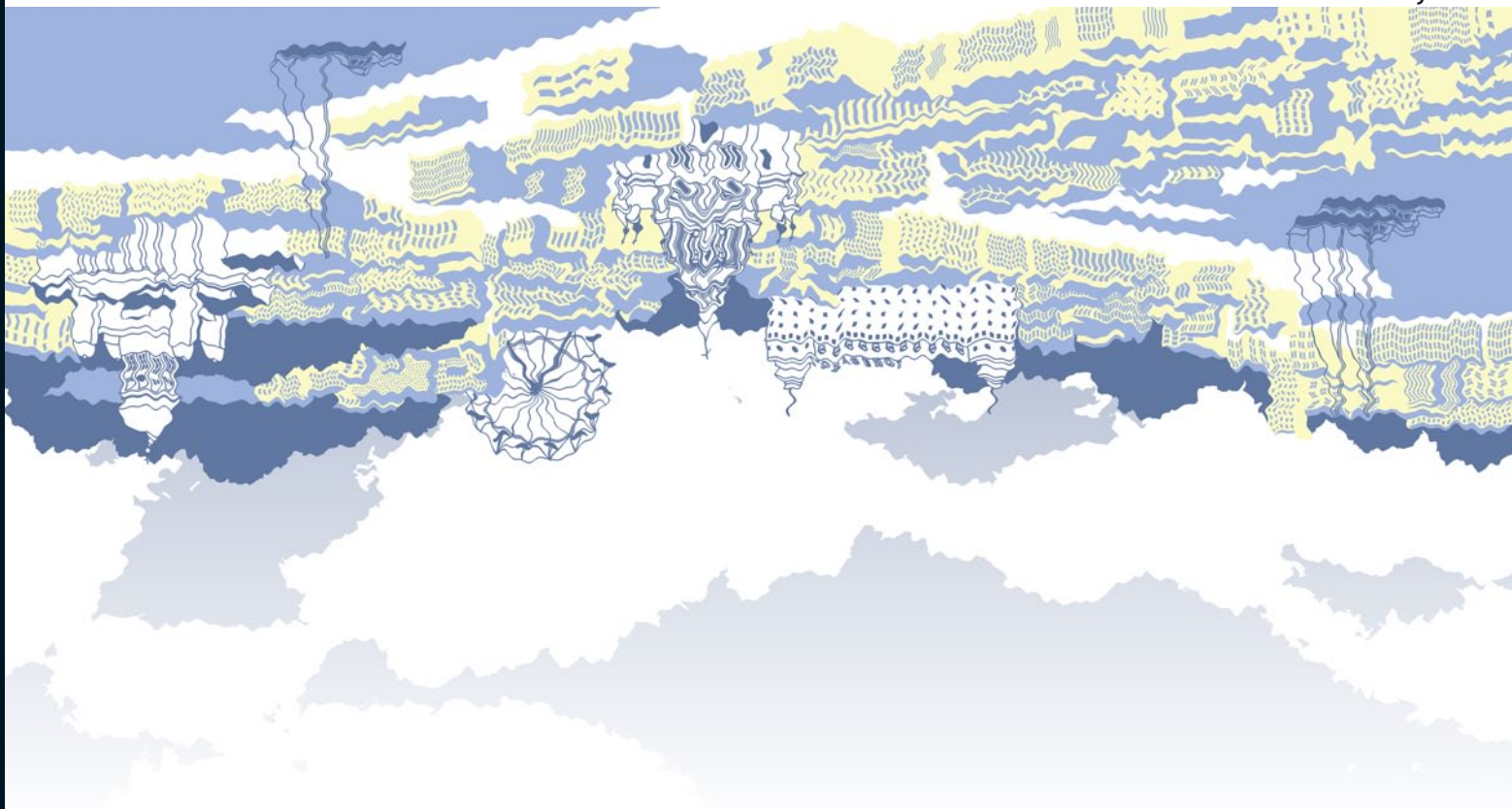

Vihreä ja merellinen Helsinki 2050

VISTRA OSA 1: lähtökohdat ja visio

*"Maisema on tila, jossa elämä tapahtuu
- eletty tila maan ja taivaan välissä".*

Christian Norberg-Schulz

Teksti: Maria Jaakkola
Maria Karisto
Liisa Kuokkanen-Suomi
Raisa Kiljunen-Siirola

Graafinen suunnittelu ja taitto: Rosa Aamunkoi

Julkaisusarjan graafinen suunnittelu: Timo Kaasinen

Kartat ja kuvitus: Rosa Aamunkoi
Mirva Liukas
Mari Soini
Niina Strengell
Sirpa Törrönen

VISTRA-VISIO: Ympäristötoimisto
Anna-Kaisa Aalto
Jyri Hirsimäki
Maria Jaakkola
Maria Karisto
Raisa Kiljunen-Siirola
Liisa Kuokkanen-Suomi
Anu Lamminpää
Mervi Nicklén
Eila Saarainen
Niina Strengell

Yleiskaavatoimisto
Salla Ahokas
Alpo Tani

Jouni Heinänen
Anni Järvtalo

Sisältö

Esipuhe

VISTRA – viheralueiden strategista suunnittelua	6
Vihreä ja merellinen Helsinki 2050?.....	6
Helsinki ajan virrassa.....	6
Vistra-sanasto	8

Viheralueet tiivistävässä kaupungissa..... **11**

Viheralueet palvelevat – Mitä iloa viheralueista?	11
Viheralueet liikkumisen, toiminnan ja elämysten paikoina.....	11
Kaupungin viheralueet edistävät terveyttä.....	17
Voiko viher- ja virkistysalueiden arvon mitata rahassa?.....	20
Viherrakenne tuottaa luonnonhyötyjä.....	24
Ympäristön koettu laatu.....	25
Kohti viherverkostokaupunkia – miten tiivis on sopivan tiivis?	33
Viheralueiden määrästä.....	38
Spekulointia saavutettavuudella.....	44
Hyvä viheralueverkosto osana hyvää kaupunkia – tavoitteita Helsingin viheralueverkostolle	54

Helsingin ominaispiirteitä etsimässä..... **57**

Millainen maisema, sellaiset viheralueet	57
Viheraluejärjestelmä perustuu vihersormiin.....	60
Merellisyys ja sinirakenne ovat osa ominaisuutta.....	64
Metsäisyys ja vehreys.....	65
Monipuolista maisemaa.....	68
Ilmasto ja valkorakenne.....	69
Maisemakulttuuri Helsingissä	74
Kerroksellisuus ja identiteetti.....	74
Maisemakulttuurin aikajana.....	76
Monimuotoinen maisema – tavoitteita Helsingin viheralueiden sisällölle ja luonteelle I	84

Viheralueverkosto osana kestävästä kaupungista..... **87**

Ilmastonmuutos nyt – hillintää vai sopeutumista	87
Viheralueet ja ilmastonmuutos.....	92
Kaupunkiluonto osana sopeutumista.....	93
Hulevesien käsittely viheralueilla.....	94
Kestävä viheralueverkosto osana monimuotoista maisemaa – tavoitteita Helsingin viheralueiden sisällölle ja luonteelle II	98

VISTRA jatkuu..... **100**

Loppusanat.....	101
-----------------	-----

VISTRA-visio..... **104**

Lähteet.....	112
Liitteeksi.....	116
Kuvailulehti.....	131
Tiivistelmä.....	132
English abstract.....	133

Tämä raportti on viher- ja virkistysalueiden kehityskuvan eli VISTRAn ensimmäinen osa.

Helsingin laajentuessa ja tiivistyessä tarvitaan asemakaavatyön ja yleiskaavatason väliin sijoittuva strateginen esitys siitä, miten viheralueita tulevaisuudessa kehitetään osana maankäytön suunnittelua. Helsingin väestö kasvaa ja kaupunki tiivistyy. Miten sovittaa yhteen vehreä kaupunki ja uudet asukkaat tyydyttävällä tavalla? Keskustelun pohjaksi avataan näkökulmia viher- ja virkistysalueiden sekä maiseman merkityksestä osana hyvää kaupunkia ja sen kannalta olennaisista teemoista. Pyritään kysymään oikeita kysymyksiä - kaikkiin ei ole vielä vastauksia.

Näistä lähtökohdista on muotoiltu sanoiksi tahtotila, yleiset tavoitteet vihreän verkoston suhteen. Tätä kutsutaan raportissa nimellä VISTRA-VISIO. VISTRA-VISIO on koottu osina kunkin sellaisen kappaleen lopuksi, jossa ko. näkökulmalle relevantteja asioita käsitellään. Kokonaisuutena visio löytyy työn lopusta täydennettynä tulevaisuuden pohdiskeluilla ja havainnollistavalla karttamateriaalilla.

Lukemisen helpottamiseksi nettijulkaisun luvut on linkitetty erikseen:

Viheralueet tiivistyvässä kaupungissa kuvaa viheralueiden tehtäviä, pohdiskelee niiden riittävää palvelutasoa ja tarjoaa tietoa Helsingin viheralueista. Sen kirvoittama vision osatavoite on ”yhteinen virkistävä Helsinki”, joka sisältää virkistyspalveluiden tarjontaa koskevia tavoitteita.

Helsingin ominaispiirteitä etsimässä kuvaa Helsingin maiseman ja viheralueiden erityispiirteitä ja niiden pohjalta asetettuja tavoitteita.

Viheralueverkosto osana kestävästä kaupungista taas lähestyy asiaa ekologisen tiedon näkökulmasta ja pukee sanoiksi visiossaan sen pohjalta asetetut tavoitteet.

Näitä lukuja ”kehystävät” **alku- ja loppukappaleet**. Loppukappaleeseen on koottu kertauksen vuoksi **VISTRA-VISIO** kokonaisuudessaan.

VISTRAn ja Yleiskaavan laatimisen prosessit kietoutuvat yhteen. Viheralueiden, virkistysalueiden ja maiseman näkökulmasta muodostetut käsitykset hyvästä kaupungista ovat yksi lähtökohta muiden joukossa osana yleiskaavatyötä. Tavoitteena on, että ne päätyisivät osaksi yhteistä näkemystä tulevaisuuden Helsingistä.

JOTTA TIETÄÄ
MIHIN OLLAAN
MENOSSA, TÄYTYY
ENSIN TIETÄÄ
MISSÄ OLLAAN.

JA MIKSI HALUTAAN
SINNE, MINNE
HALUTAAN.

MITÄ
VALINNOISTA
SEURAA?

VISTRA – viheralueiden strategista suunnittelua

Vihreä ja Merellinen Helsinki 2050?

Helsinkiä voidaan perustellusti luonnehtia vihreäksi ja merelliseksi kaupungiksi. Se on myös molempia yhtä aikaa samassa näkymässä. Viheralueet peittävät n. 40-45% sen maapinta-alasta, ja niiden verkostomaisuus, tasainen jakautuminen kaupunkimaisemassa ja toisaalta myös rantaviivan ja saariston luonnonmukaisuus saavat aikaan vehreän yleisilmeen. Kaupunki jakautuu maisemaltaan karkeasti pohjoiseen, metsäiseen osaan ja ete-

läiseen osaan, jota hallitsee merellisyys. Julkinen rantaviiva sekä virkistyskäytössä olevat saaret ja venereitit tekevät mahdolliseksi tarkkailla kaupunkisilhouetteja mereltä päin, jolloin merellisyys korostuu jokapäiväisessä tilakokemuksessa. Kaupunkirakenne myös mahdollistaa urbaanin viherayden kokemuksia ja ekologisen elämäntavan, joka taas on käsitteellistä "vihreyttä" laajemmassa merkityksessä.

Millainen on tulevaisuuden Helsinki, onko se edelleen vihreä ja merellinen kaikissa merkityksissä? Mihin suuntaan Helsingin virkistysaluerakennetta tulisi kehittää? Helsingissä on meneillään suurin maankäytön muutos sitten 1900-luvun alun kaupungistumisen ja teollistumisen aikojen. Yleiskaavan 2002:n jälkeen ei ole laadittu viheralueiden kokonaistarkastelua. Tällä välillä on kuitenkin tapahtunut suuria maankäytöllisiä muu-

toksia, viimeisimpänä Helsingin laajeneminen itään. Kokonaistrategian tarpeellisuus tulee ilmi päivittäin kaavoituksen yhteydessä, kun viheralueverkoston osien tarpeellisuutta täytyy punnita toisiaan vasten täydennysrakentamisen paineissa. On tarpeen tunnistaa virkistys- ja viheralueiden arvot ja muodostaa kokonaisnäkemys osasten merkityksessä kokonaisuudessa, jotta pystyy kirokkaasti näkemään, mihin suuntaan kaupunkia voidaan kehittää viheralueiden tarjoaman elämälaadun kärsimättä.

Helsinki ajan virrassa

Kaupunkien tiivistäminen on viime vuosikymmenten megatrendi kaupunkisuunnittelussa. Samalla kaupungit kilpailevat ekologisesti kestävimmän ja vihreimmän kaupungin maineesta. Tiivistyvä kaupunkirakenne vähentääkin teoriassa liikku-
misen tarvetta tuottaessaan tärkeille toi-

ONKO TULEVAISUUDEN
HELSINKI VIHREÄ JA
MERELLINEN?

Mikä VISTRA?

Yleiskaavatyön pohjaksi ja rinnalla laadittavassa viher- ja virkistysalueiden strategisessa kehityskuvassa (VISTRA) muodostetaan kokonaisnäkemys Helsingin viheraluerakenteen kehittämisestä tulevaisuuden tiivistyvässä kaupungissa.

Työssä laaditaan strategisia linjauksia koskien mm. viheralueiden tehtävää kaupunkirakenteessa, luonnetta ja toiminnallista sisältöä.

Tavoitteen asettelu tehdään "viherverkostokaupunki"-ajatusta peilaten. Teemoina ovat erityisesti viher- ja virkistysalueiden toiminnallinen kehittäminen, maiseman kulttuuriarvojen vaaliminen ja arvottaminen sekä ilmastonmuutoksen haasteisiin vastaaminen. Maiseman ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen, hulevesien hallinta sekä rantojen, saariston ja merialueen kehittäminen ovat osa Helsingin ominaispiirteiden vahvistamista ja myös tärkeitä tavoitteita VISTRA-työssä.

mintaympäristöille lyhyitä etäisyyksiä. Ihminen tarvitsee kuitenkin luonto- ja maisemaelämyksiä ja toimintaympäristöjä myös ulkotilassa. Tämän ulkotilan ominaisluonteen muuttamisen tulee pohjata tutkittuun tietoon ja myös viheraluerakenteelle koituvien seurausten perusteelliseen analysointiin.

Ajankohtaisia ovat myös ilmastomuutoksen mahdolliset vaikutukset. Mitä sään ääri-ilmiöiden yleistyminen, lämpösaarekkeet tai merenpinnan nousu edellyttävät kaupunki- ja viheraluerakenteelta, miten näitä vaikutuksia pysty-

tään hallitsemaan ja niihin sopeutumaan, ja mikä rooli viheralueverkostolla on tässä haasteessa?

Maiseman kulttuuriperinnön vähenemisen ja yksipuolistumisen uhka on myös yksi haasteista, johon kokonaisstrategialla toivotaan pystyttävän vastaamaan. Helsingin alueelle ja sen kullekin osa-alueelle ominaiset viheraluetypit ovat olennainen osa kaupungin ominaispiirteitä. Helsingin viheralueiden kokonaistarjonta on monipuolinen eri näkökultista. Historiallinen kerroksellisuus ja

maisematilallinen vaihtelevuus luonnehtivat viheralueita metsistä urbaaneihin taskupuistoihin, maisemapelloista siirtolapuutarhoihin, uimarannoista ja urheilun suorituspaikoista luonnonsuojelualueisiin. Tätä kehitystä tulee tukea viheraluerakenteen suunnittelulla.

Viheraluenäkökulman aktiivinen mieltäminen osaksi tulevaisuuden pääkaupunkiseudun suunnittelua edellyttää kokonaisnäkemystä alueiden arvottamisesta ja kehittämisestä.

Tässä työssä keskitytään nimen mukaisesti viher- ja virkistysalueisiin eli ns. yleisiin alueisiin, vaikka esim. suuret ja avoimet korttelipihat lisäävätkin koettua vihreyttä ja toiminnallisia mahdollisuuksia. Mitään luonteeltaan kasvullista julkisessa käytössä olevaa aluetta ei ole haluttu sulkea tarkastelun ulkopuolelle, riippumatta kaavateknisistä tai hallinnollisista käsitteistä, mutta tiedon saatavuus on jossain määrin vaikuttanut työn rajaukseen.

VISTRA-sanasto

biotooppi

Eliöiden elinympäristö, jossa tärkeimmät ympäristötekijät ovat samankaltaisia. Biotooppi luokittelee ympäristöä eikä perustuu laji- tai yksilöhavantoihin. Kasvitieteessä biotooppia käytetään merkityksessä kasvupaikka ja ympäristönsuojelussa käytetään termiä luontotyyppi, joka tarkoittaa lähes samaa kuin biotooppi.

biodiversiteetti

Luonnon monimuotoisuus. Tarkoittaa laajimmillaan kaikkea elollista luontoa. Voidaan jakaa kolmeen päätasoon: geneettinen diversiteetti, lajiversiteetti sekä ekosysteemidiversiteetti.

ekosysteemi

Tietyssä paikassa oleva luonnon järjestelmä (esim. metsä tai lampi), johon kuuluvat sekä elollinen luonto (kasvit, eläimet, sienet ja mikrobit) että eloton luonto (maaperä, ilmasto).

ekosysteemipalvelut

Aineelliset ja aineettomat hyödyt, joita ihminen saa luonnosta. Luonnonhyödyt ks. sivu 23

hulevesi

Maan pinnalta, rakennusten katoilta ym. pinnoilta tuleva sade- tai sulamisvesi

kerroksellisuus

Alueella näkyvä eri aikakausien, rakentamistapojen ja elämäntyylien muuttuminen ja sekoittuminen. Kerroksellisuus on kulttuuriympäristölle ominainen ja sille olennainen piirre, vrt. kerroksellisuus yleisterminä; esim. kasvillisuuden kerroksellisuus.

kulttuurimaisema

Kulttuurimaisemaa ovat alueet, joiden ominaispiirteet ovat muotoutuneet keskeisesti ihmisen toiminnan seurauksena

kulttuuriympäristö

Ympäristö, jonka ominaispiirteet ilmentävät kulttuurin vaiheita sekä ihmisen ja luonnon vuorovaikutusta. Tarkemmin kulttuuriympäristöä voidaan kuvata käsitteillä kulttuurimaisema ja rakennettu kulttuuriympäristö.

maisema

Geomorfologisen, ekologisen ja kulttuurihistoriallisen kehityksen muovaama, alueista koostuva ympäristökokonaisuus.

maisemakulttuurikohde

Helsingin Yleiskaava 2002:ssa arvokkaaksi tai aikakaudelleen tyypilliseksi määritelty kulttuurimaisemakohde

maisemallinen solmukohta

Paikka, jossa useat maiseman tilalliset ja sisällölliset elementit kohtaavat.

sosiotooppi

Koettu ympäristö, korostaen paikan sosiaalista ja kulttuurista merkitystä.

sinirakenne

Suunnittelutermin vrt. viherrakenne. Vesiympäristöistä (meri, joet, pienvedet, kosteikot) muodostuva kokonaisuus.

viheralue

Tässä raportissa ja yleisessä kielenkäytössä julkinen tai puolijulkinen kasvullinen alue, kuten puistot, metsät, rannat, pellot, hautausmaat, golfkentät, julkisten rakennusten pihat.

viheralueverkosto

Kaupunkirakenteen eri mittakaavatasojen viheralueiden muodostama kokonaisuus, joka on usein verkostomaisesti yhteen kytkeytynyt. (Vrt. viheraluejärjestelmä-käsite, joka korostaa viheralueiden hierarkisia suhteita.)

viherrakenne

Kaupunkirakenteen kasvullisista alueista muodostuva kokonaisuus, sisältäen myös asuinalueiden vehreyden ja katuvihreän osana viherrakennetta (vrt. viheraluerakenne)

viheryhteys

Laajempia viheralueita yhdistävä reitti, joka palvelee ihmisten liikkumista ja virkistäytymistä (kulkuyhteys, virkistysyhteys), eläinten ja kasvien liikkumista ja leviämistä (ekologinen yhteys) tai molempia näistä.

virkistysalue

Alue, joka on kaavamerkinnän perusteella varattu ulkona virkistäytymiseen, ja jolle kaikilla on vapaa pääsy.

visio

Kuva tulevaisuudesta, unelma

vistra

Viher- ja virkistysalueiden strateginen kehityskuva

Yhteinen virkistävä Helsinki

VISIO: tulevaisuuden Helsingissä on...

riittävät ja toimivat lähvirkistysalueet ja virkistysyhteydet

ulkoilmaelämää ja vapaa-ajantoimintoja kaikille

monipuoliset virkistysalueet helposti saavutettavissa

yhtenäiset, seudulle jatkuvat viheraluekonaisuudet

viheralueilla selkeä hierarkia ja jatkuvuus

...toimivat ja palvelevat virkistysalueet

Viheralueet tiivistävässä kaupungissa

MIKSI TARVITAAN
VIHERALUEITA?

PALJONKO ON PALJON?

MIKÄ ON RIITTÄVÄÄ?

Viheralueet palvelevat – Mitä iloa viheralueista?

Viheralueet ja julkiset kaupunkitilat tarjoavat ympäristön liikkumiseen, virkistytymiseen ja palautumiseen sekä näyttämön kaupunkilaisten omaehtoiseen toimintaan ja kaupunkikulttuuriin. Kestävä viherrakenne tarjoaa myös luonnonhyötyjä, joilla on positiivinen vaikutus terveyteen ja ympäristön viihtyisyyteen.

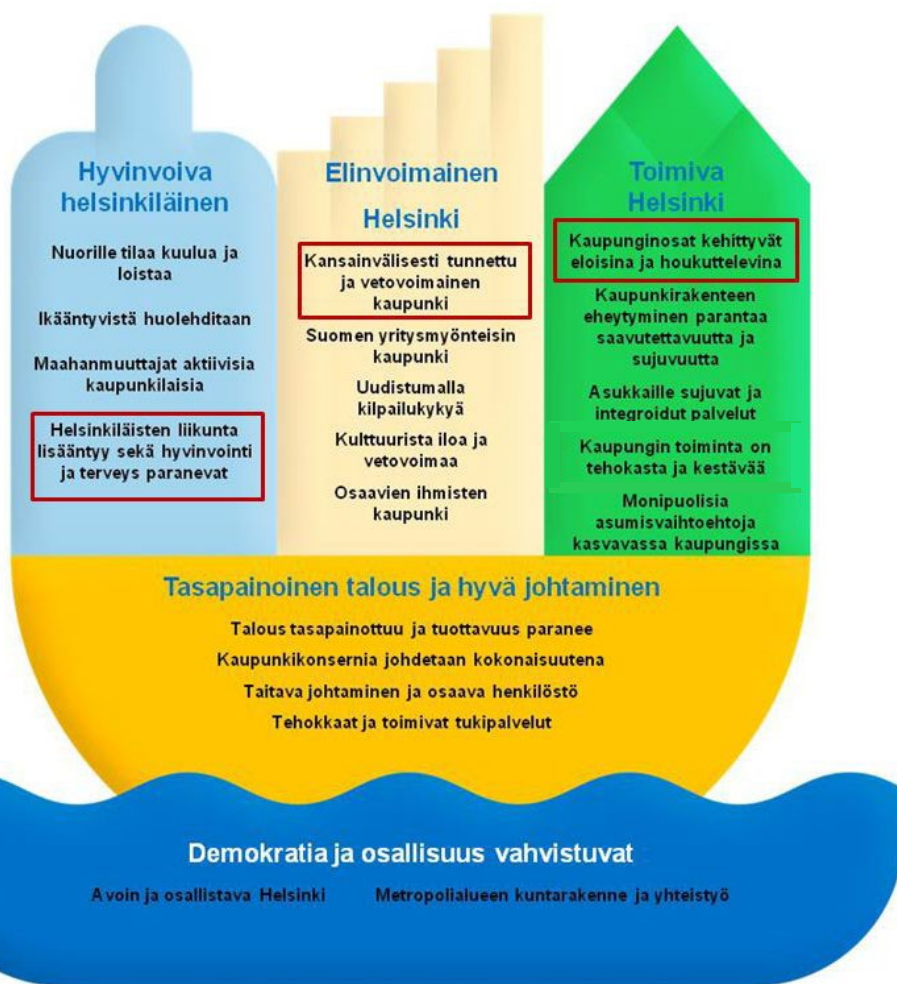
Viheralueet liikkumisen, toiminnan ja elämysten paikkoina

Helsingin uuden valtuustostrategian yhtenä painopisteenä on Hyvinvoiva helsinkiläinen, ja siihen liittyvänä tavoitteena, että "Helsinkiläisten liikunta lisääntyy sekä hyvinvointi ja terveys paranevat" (kuva 1). Tarkoituksena on terveyttä edistävän liikunnan lisääminen ja liikkumattomuuden vähentäminen.

Tämä tavoite sisältää omaehtoiseen liikkumiseen ja liikunnallisesti aktiiviseen elämäntapaan sekä mm. välitunnilla ulkoiluun (koululaiset) kannustavia toimenpiteitä. Viheraluerakenteen toimivuus, mm. riittävät ulkoilualueet vaikuttavat suoraan ihmisten aktiivisuuteen. Mitä lähempänä viheralue sijaitsee, sitä enemmän sitä käytetään ulkoiluun. Tutkimukset osoittavat, että puoleensavetävä ja käyttökelpoinen viheralueverkosto on avaintekijä liikkumisen ja terveyden edistämisessä. Esimerkiksi uusien päiväkotien ja koulujen yhteyteen tulee myös julkisille alueille varata riittävästi liikunta-alueita, ja koulujen pihvoja parantaa.

Kaupunkien viheralueiden toimittajia ominaisuuksia pohdittaessa tulee ottaa huomioon, mitä ihmiset mieluiten ulkoalueilla tekisivät.

Kuva 1. Helsingin kaupunginvaltuustossa 2013 hyväksytyyn valtuustostrategian tavoitteet. Vistaran näkökulmien kannalta tärkeimmät tavoitteet on korostettu kaaviossa punaisella.

MITEN JA MISSÄ SUOMALAISET LIIKKUVAT JA ULKOILEVAT?

Taustaksi selvitettiin ulkoilusta tehtyjä tutkimuksia. Tutkimustietoa on eniten saatavilla suomalaisten liikkumistottumuksista, kaupunkivihreän terveysvaikutuksista ja metsistä liikkumisympäristöinä. Tutkimusten mukaan suomalaisten suosituin ulkoilulaji on edelleen kävely, myös juoksulenkeily ja hiihto sijoittuvat korkealle. Suomalaiset yleensä ottaen ulkoilevat useimmiten metsäisessä luontoympäristössä.¹

Helppo saavutettavuus on tärkeä edellytys metsien hyvinvointivaikutusten saavuttamiseksi. Suurimpia esteitä metsään menemiselle ovat liian pitkä etäisyys, ulkoilureittien ja muiden ulkoilua tukevien palvelurakenteiden puute sekä tiedon puute itselle sopivista kohteista.

Suomalaisten eniten käyttämät liikuntapaikat ovat säilyneet pääpiirteissään ennallaan. Kuntosalien painoarvo on kuitenkin hieman lisääntynyt. Naisten ja miesten eniten käyttämät liikuntapaikat poikkeavat toisistaan jonkin verran.

Naisten miehiä enemmän käyttämiä liikuntapaikkoja ovat kevyen liikenteen väylät (sauvakävely ja kävelylenkkeily) ja voimistelusalit. Miehet puolestaan käyttävät naisia useammin palloilusaleja, jäähallia ja rakennettuja ulkoliikuntapaikkoja.

Ikä on yhteydessä eniten käytettyihin liikuntapaikkoihin. Varttuneet ikäluokat liikkuvat muita useammin kevyen liikenteen väylillä ja hoidetuilla ulkoilureiteillä. Nuoret ikäluokat taas liikkuvat muita useammin kuntosaleilla, voimistelusalilla, palloiluhalleissa ja rakennetuilla ulkoliikuntapaikoilla.^a

Etenkin vanhemmille ihmisille luonnossa tapahtuva perusliikunta on tärkeää eivätkä he nuorempien tapaan vaihda liikuntalajia muotivirtausten mukaan.²

¹ Metsät parantavat elämänlaatua -selvityksen (2012) mukaan

^a Eri ikäluokkien erot liikuntapaikkojen käytössä selittyvät luontaisesti erilaisilla lajivalinnoilla. Varttuneet harrastavat korostetusti kävelylenkkeilyä ja sauvakävelyä, mikä tapahtuu yleisillä teillä tai ulkoilureiteillä.

² Zacheus T. 2006

Faktaa liikunnasta

Kansallinen liikuntatutkimus 2009-2010
 aikuisväestö 19-65 v.
 muutos vuodesta 2005-2006

Suosituimmat liikuntalajit

Kävely 1 790 000
 (-50 000)

Pyöräily 845 000
 (+17 000)

Kuntosaliharjoittelu 713 000
 (+189 000)

Eniten suosiotaan lisänneet ulkoliikuntalajit

Juoksulenkeily 639 000
 (+143 000)

Golf 100 000
 (+19 000)

Luistelu 88 000
 (+32 000)

Ratsastus 81 000
 (+17 000)

ENTÄ
HELSINKILÄISET?

Kuva 2. Harvalla viheralueella voi harrastaa niin monia liikuntalajeja kuin yhtenäisissä kaupunkimetsissä. Niissä suunnitetaan, lenkkeillään, maastopyöräillään, hiihdetään, sienestetään, marjastetaan, ratsastetaan tai pelkästään tarkkaillaan luontoa ja inspiroidutaan siitä.

Kuva: Helsingin kaupunki

Keskimäärin suomalainen viettää tunnin viikossa metsässä ja toisen tunnin vesillä ja rannoilla.³

Vuosina 2009 ja 2010 toteutetun Helsinki liikkuu -tutkimuksen mukaan lähes kaikki helsinkiläiset harrastavat liikuntaa. Aikuisista kaksi kolmasosaa harrastaa terveyden kannalta riittävän usein ja riittävän reipasta liikuntaa. Naiset liikkuvat miehiä enemmän. Miehet harrastavat puolestaan rasittavampaa liikuntaa. Lähes puolet aikuisista harrastaa kävelylenkkeilyä. Muita suosittuja ulkoliikuntamuotoja ovat juoksulenkkeily, pyöräily ja uinti^b. Kävely on kuitenkin menettänyt harrastajia juoksulenkkeilylle, myös sauvakävelyn suosion kasvu on pysähtynyt. Aikuiset harrastavat liikuntaa pääosin omatoimisesti yksin. Lapset harrastavat liikuntaa omatoimisesti ryhmissä tai liikuntaseuroissa. Helsinkiläiset liikkuvat kevyen liikenteen väylillä, ulkoilureiteillä ja luonnossa.

Hiihto ei yllättäen tullut tässä kyselyssä esiin. Sitä voi osaltaan selittää silloinen lumitilanne. Seuraavina talvina hiihtämisen suosio on jälleen nousut. HS 4.1.2013 artikkelin mukaan Helsinki on Suomen paras hiihtokaupunki: Helsingissä ja sen lähistöllä on 700 kilometriä latuja, mikä on kaksi kertaa enemmän kuin esim. Ylläksellä.

HS 16.3.2013

³ Saastamoinen 2012

MITÄ Y- JA Z-SUKUPOLVI
ODOTTAVAT KAUPUNKIEN
JULKISILTA ULKOTILOILTA?

Viheralueet ja julkiset tilat ovat myös tärkeitä pyöräily-ympäristöjä. Helsinkiläiset pyöräilevät keskimäärin 270 km vuodessa. Polkupyöräilyn osuus matkoista on noin 6 prosenttia. Kaupungin sisällä tehdyistä matkoista pyöräilyn osuus on lämpiminä vuodenaikoina 11 prosenttia, mikä vastaa Berliinin ja Tukholman tasoa. Kööpenhaminassa pyöräilyn osuus on yli kolmannes kaikista kulkumuodoista. Helsingin tavoitteena on, että pyöräilyn kulkumuoto-osuus olisi 2020 syksyn arkuvuorokautena 15 prosenttia. Vastaavasti esim. Kööpenhaminan tavoitteena on, että puolet työ-, koulu- ja opiskelumatkoista tehtäisiin pyöräillen vuoteen 2015 mennessä.⁴ Monimuotoinen julkinen kaupunkitila tar-

joaa toimintaympäristöjä eri ikäryhmille mm. erilaisten kaupunkitapahtumien, tukuriksen ja nuorten oleskelun ympäristöinä. Varttuneempia kaupunkilaisia palvelisivat yhteisöpuutarhat ja puistot.^b Kaupungissa olevat keskeneräiset, rosoisetkin tilat houkuttavat väliaikaisten aktiviteettien kehittämiseen. Esimerkiksi kaupunkiviljely eri muodoissaan kasvattaa suosiotaan.

Huomionarvoista on kuitenkin se, että viheralueet toimivat esteettisten ja luontoelämysten lähteinä kaikille, vaikka niitä ei aktiivisesti käyttäisi liikuntaan. Esimerkiksi Kööpenhaminassa tehdyn kyselyn mukaan kööpenhaminalaiset haluavat enemmän vihreää ja ennen kaikkea hiljaisia paikkoja. Erilaisten toimintojen sijoittaminen puistoihin ei ollut niinkään tärkeää.⁵

OLISIVATKO JOTKIN ASIAT
KUITENKIN AJATTOMIA SUKU-
POLVESTA RIIPPUMATTA?

⁴ Pyöräilyn edistämishjelma. Luonnos 12.2.2013. Ksv:n julkaisu 2013:x).

^b esim. Kallion Karhupuisto ja Annalan hyötykasvitarhat ja kummipuistot.

⁵ Beatley 2012 s.106

Kuva 3. Münchenin Arnulfparkissa on korkeatasoisesti toteutettu BMX-pyöräilymahdollisuus osana puiston designia. Erityistä alueella on, että puistot valmistuivat ennen rakennuksia, jotta niillä olisi etumatkaa kehittyä reheviksi.

Kuva: Maria Jaakkola

MITÄ TULEVAISUUDEN
HELSINKILÄINEN HALUAA
VIHER- JA VIRKISTYS-
ALUEILTAAN?

Kuva 4. Palstaviljelyalue.
Kuva: Mari Soini

Kuva 5. Avanto.
Kuva: Helsingin kaupunki

Hyvinvointia ja liikkumisen lisääntymistä voidaan edistää ulkoilualueiden saavutettavuutta parantamalla, virkistykselle arvokkaimpia yhtenäisiä lähiulkoilumetsiä säilyttämällä ja riittävin tilavaruuksin toiminta-alueille puistoissa. Tämä puolestaan edellyttää joustavaa viheralueverkostoa eli riittävän kokoisia viheraluekokonaisuuksia.

Sen lisäksi liikkumisen ympäristöjä sekä paikkoja ja tapoja virkistymiseen ja hiljentymiseen tulee jatkossa löytää myös muualta kaupunkirakenteesta. Siirtolapuutarhat ja palstat edustavat niin ulkoilmassa liikkumisen mahdollisuuksia kuin sosiaalista luonnonkokemismahdollisuuttakin. Myös rannoilla tapahtuva liikunta: uinti, veneily ja kalastus, ja muukin ns. sinirakenteen^c haltuunotto virkistykseen olisi ensiarvoisen tärkeää myös tästä syystä. Esimerkiksi vesiliikenteen kehittäminen toisi tämän käyttämättömän potentiaalin kaikkien ulottuville, samoin esim. puolustusvoimilta vapautuvien saarten kunnostaminen osaksi ulkoliikunnan, matkailun ja virkistykseen maisemaa.

MIKÄ OLISI 2000-LUVUN
KANSANPUISTO?

Talvikauden suomat mahdollisuudet tulee myös kartoittaa ja hyödyntää täysipainoisesti tulevaisuuden Helsingissä. Uudet yleiset avantouintipaikat, talvikalliokiipeily, lumiparkit, yleiset ja varattavat saunat rannoilla ja saarissa sekä luistelu- ja hiihtoratojen lisääminen voisivat edistää tätä asiaa. Avantouinti voisi olla myös matkailuvaltti osana pohjoista eksotiikkaa.

^c vesimaiseman infrastruktuuri, merellinen virkistysympäristö, joet, lammet jne

LASTEN JA NUORTEN LIIKKUMINEN ON MUUTTUNUT

Lähipalvelut ovat tärkeitä, koska esimerkiksi Missä lapsi liikkuu -tutkimuksen mukaan (2000) ala-asteikäiset lapset liikkuvat eniten kotiympäristössä ja koulujen pihilla. Lapset eivät nykyisin liiku tarpeeksi. Jopa urheiluvista 8-11-vuotiaista lapsista vain puolet liikkuu terveytensä kannalta riittävästi. WHO:n vuosien 2005 - 2006 koululaistutkimuksen mukaan vielä 11-vuotiaina suomalaislapset harrastavat selvästi enemmän liikuntaa kuin muut eurooppalaiset ja pohjoismaalaiset tai yhdysvaltalaiset ja kanadalaiset lapset. Tilanne muuttuu jo 13-vuotiaiden osalta niin, että yhdysvaltalaiset ja kanadalaiset lapset liikkuvat enemmän kuin suomalaiset ja 15-vuotiaiden kohdalla suomalaisnuoret liikkuvat kaikista vähiten.

Helsinki liikkuu -tutkimuksen mukaan kuitenkin lähes kaikki helsinkiläislapset ja -nuoret harrastavat liikuntaa aiempaa enemmän. Uinti on suosituin laji ja sitä harrastaa 25 prosenttia. Lasten ja nuorten suosimia ulkoilulajeja ovat jalkapallo, pyöräily, luistelu ja hiihto. Sisälajeista suosittiin voimistelua ja tanssia. Lähes kaksi kolmasosaa liikkuu vähintään kolme kertaa viikossa. Pojat liikkuvat tyttöjä aktiivisemmin. Lasten ja nuorten on silti arvioitu olevan aiempaa huonokuntoisempia, koska arkiliikunta on vähentynyt ja päivittäiset pihaleikit ja lähialueilla pelaaminen on muuttunut aikataulutetuksi lajiharjoitteluksi. Kännykkä- ja tietokoneyhteydet korvaavat tapaamista kavereiden kanssa.

Koulujen ja päiväkotien piha-alueiden pitäisi toimia aiempaa monipuolisemmin lasten ja nuorten liikuntapaikkoina myös vapaa-ajalla, koska ne ovat jo nykyisellään lasten eniten käyttämiä liikunta-alueita ja ne tavoittavat kaikki lapset ja nuoret. Kaupungin leikkipuistoissa tehdään myös yhteistyötä eri järjestöjen kanssa, jotta leikkipuistot tulisivat aktiivisemmin lasten ja nuorten käyttöön.

Nuorisokulttuuri tuottaa jatkuvasti uusia liikuntamuotoja. Kaupunkiympäristön tulee vastata erilaisen liikkumisen tarpeisiin. Uusia liikkumisen muotoja ovat esim. bmx- ja maastopyöräily, parkour, skeittaus, kalliokiipeily ja lumilautailu.

NUORET TAPAAVAT TOISIAAN
VIRTUAALIMAAILMASSA
- MIKÄ ON ULKOTILOJEN
ROOLI?

Kaupungin viheralueet edistävät terveyttä

Kaupunkiviheralueet ovat merkittävä resurssi, joka edistää asukkaiden terveyttä ja hyvinvointia. Hollannissa ja Britanniassa tehtyjen laajojen tutkimusten mukaan vihreät alueet vähentävät sairauksia ja kuolleisuutta sekä lisäävät liikunnallista aktiiviteettia niin merkittävässä määrin, että tällä voi perustella puistojen tarpeellisuutta.⁶ Luontoympäristöjen vaikutukset hyvinvointiin ja terveyteen on nostettu yhdeksi terveyden edistämistyön 2000-luvun haasteeksi.

Vesi- ja viheralueet ovat kustannustehokkaita terveydenhuollon resursseja. Luonnonmukaiset viheralueet ovat tuotantokustannuksiltaan edullinen vaihtoehto rakennetuille liikuntapaikoille. Luontoliikunta on tasa-arvoinen liikuntamuoto, sillä Suomessa jokainen voi iästä ja tulotasosta riippumatta harrastaa luonnossa liikkumista.⁷ Hollannissa⁸ ja Tans-

kassa⁹ tehdyissä tutkimuksissa on selvinnyt mm., että mitä lähempänä viheralueita ihmiset asuivat, sitä terveemmiksi he tunsivat itsensä ja sitä paremmaksi kokivat elämänlaatunsa. Tutkimusten mukaan esim. alle kolmen kilometrin säteellä asunnosta sijaitsevat virkistysalueet vaikuttavat koettuun terveydentilaan suoraan suhteessa niiden kokoon ja saatavuuteen. Mitä lähempänä ja mitä isommasta viheralueesta oli kysymys, sitä parempana ihmiset kokivat terveytensä. Toisaalta yhdysvaltalaisen tutkimuksen¹⁰ mukaan puistojen ominaisuuksilla oli suurempi merkitys liikunta-aktiivisuuteen kuin koolla ja etäisyydellä.

Ihmisten kokemaan terveyteen vaikuttaa myös luonnossa vietetty kokonaisuus. Kaupunkien viheralueilla käyntien lisääntyminen lisäsi positiivisia virkeyden ja energisyyden tuntemuksia. Kaupunkien laajemmille viheralueille suuntautuneet luontokäynnit vähensivät negatiivisia tuntemuksia kuten huolestuneisuutta ja väsymystä.¹¹

MITÄ KAIKKEA
HYVÄÄ VIHER-
ALUEET
TUOTTAVAT JA
MAHDOLLISTAVAT
IHMISILLE?

MITEN VIHER- JA
VIRKISTYSALUEET
LIITTYVÄT
KANSANTERVEYTEEN?

⁶ Viherympäristölehti 6/2011, s.22-23, Professori Peter Schantz Urban Nature -seminaarissa Turussa 8.-9.9.2011

⁷ Tyrväinen Liisa ja Korpela Kalevi. Luonnosta terveyttä onnistuneella kaupunki suunnittelulla. Tieken julkaisu 2009, s. 57-71

⁸ Maas J. ym. 2006

⁹ Stigsdotter, ym. 2010

¹⁰ Kaczynski, ym. 2008

¹¹ Helsingissä ja Tampereella vuonna 2005 tehdyn kyselytutkimuksen tulokset Liisa Tyrväinen ym. 2007

Kuva 6. Kaupunkimetsää Itä-Helsingissä.
Kuva: Mari Soini

Kuva 7. Puistot tarjoavat lepoa ja rauhaa.
Kuva: Raisa Kiljunen-Siirola

Tutkimusten perusteella pitkittynyt stressi on yhteydessä sydänsairauksiin ja muihin vakaviin terveyshaittoihin. Kaupunkien viheralueet tarjoavat pako-paikan kaupungin kiireestä ja voivat nopeuttaa fyysisistä ja psyykkistä palautumista stressistä.

Japanilaisessa suurkaupunkiym-päristöä koskevassa tutkimuksessa¹² havaittiin myös että iäkkäät ihmiset, joiden asuinalueilla on puistoja ja katupuuta sekä hyvät ulkoilumahdollisuudet elävät todennäköisesti pidempään kuin puistottomilla alueilla asuvat. Yhdysvalloissa on todettu ylilihavuuden vähenemistä ja terveydentilan kohenemistä, kun asuinalueilla on lisätty puistojen määrää.¹³

Kaupunkiviheralueiden vaikutuksesta ihmisten terveyteen kerätään aiempaa laajempaa ja tarkempaa tietoa vuonna 2011 alkaneessa nelivuotisessa Green-Health -tutkimushankkeessa, jossa suomalaisten ajatuksia kartoitetaan yhdessä japanilaistutkijoiden kanssa.

Metsäntutkimuslaitos toteutti yhdessä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ja Tampereen yliopiston kanssa vuoden 2012 keväällä ja syksyllä kaupungin viheralueilla vierailun fyysisiä ja psyykkisiä vaikutuksia arvioivan tutkimuksen. Tutkimuksessa selvitetään, minkä tyyppiset ympäristöt ovat hyvinvoinnin kannalta edullisimpia, ja missä määrin kasvillisuus on yhteydessä ilmansaaste- ja meluallistukseen.^d

¹² Takano T. ym. 2002

¹³ Dokumentti YLE 24.1.13

^d Muita tutkimuksia aiheesta:

Terveyttä ja hyvinvointia metsästä (COST E39-hanke) 2004-2007.

Metsät ja puut ihmisen arjessa

Olli Saastamoinen: Tieteessä tapahtuu 2/2012 s.15-19.

Metsät parantavat elämänlaatua.

Kansallinen metsäohjelma 2015.

Työryhmän loppuraportti 29.11.2012

KAUPUNGIOSIEN VIHERALUEIDEN TUOMAT HYÖDYT ¹⁴

Fyysisen aktiiviteetin todennäköisyys kasvaa: 24 % lisäys, mikäli viheralue on helposti saavutettavissa.

Vähemmän lääkarissikäyntejä.
Joidenkin sairauksien kohdalla jopa 33 % muutos.

terveemmät ja onnellisemmat asukkaat

(5-15 % lisäys)

enemmän kanssakäymistä ja yhteenkuuluvuutta

vähemmän masennusta

vähemmän ylipainoisia asukkaita
(15 % vähennys)

Sosiaalinen yhteenkuuluvuus ja halukkuus osallistua kaupunkipuistojen hoitamiseen ovat suurempia pienten lähipuistojen kuin isompien kaupunkipuistojen osalta.

Monet viheralueiden tuomat hyödyt ovat erityisesti huomattavissa **lasten, iäkkäiden ja alhaisessa sosioekonomisessa asemassa olevien** kohdalla.

enemmän **ulkoilmaleikkejä** (10 % lisäys)
päivittäinen kävely vähentää riskiä saada sydänkohtaus, aivoinfarkti tai diabetes 50 %, reisiluun murtuma, paksusuolensyöpä tai rintasyöpä 30 % sekä Alzheimerin tauti 25 %.

¹⁴ Green City ohjeisto. 2012. s.21

Voiko viher- ja virkistysalueiden arvon mitata rahassa?

Terveysvaikutuksille voidaan haluttaessa laskea myös rahallinen arvo. Tanskassa on laskettu, että pyöräily tuottaa 1,22 Tanskan kruunun hyödyn per kilometri ja autoilu vastaavasti 0,69 kruunun kustannuksen yhteiskunnalle. Helsingissä on puolestaan laskettu, että pyöräilyn investoinnit tulisivat lähes kahdeksankertaisina takaisin yhteiskunnalle. Yksi merkittävimmistä pyöräilyn hyödyistä on sen suotuisa vaikutus terveyteen.¹⁵ Laskemisen mekanismeja ja kriteerejä ei vain juurikaan ole kehitetty.

Vihreän merkitys matkailulle ja asumisen hinnoittelulle on kuitenkin merkittävä. Asukkaat ja matkailijat arvostavat Helsingin vihreyttä ja meren läheisyyttä. Helsinki on arvioitu hyvin korkealle kansainvälisissä vertailuissa kaupunkien viihtyisyydestä.^e EU:n laajassa 13 kaupunkia koskevassa Accomodating Creative Knowledge (ACRE)-tutkimuksessa Helsinkiä arvostettiin sen inhimillisen mitta-kaavan takia. Helsinkiä pidettiin vihreänä ja viehättävänä. Parasta on kaupungin toimivuus, turvallisuus, rannat ja arjen design.¹⁶ Tutkimusten mukaan virkistyspalveluilla on myös taloudellista merkitystä, mm. ulkomaalaisten päätöksiin valita Suomi matkakohteekseen ovat useimmiten vaikuttaneet luontoon liittyvät asiat.

Keskuspuistossa on vuosittain yli kaksi miljoonaa kävijää.¹⁷ Tilastojen mukaan päämatkailukohteet kävijöiden määrällä mitattuna sijoittuvat viheralueille: Suomenlinnan historiallinen merilinnoitus, Korkeasaaren eläintarha ja maan ykköskohde Linnanmäki (miljoona kävijää vuosittain).^f

Metsän ja vesistön läheisyys nostavat myös kaupunkiasuntojen hintaa.^g Tyrväisen & Miittisen (2000) tutkimuksessa Salossa asukkaat maksoivat 5 % enemmän metsänäkymästä asunnon ikkunasta verrattuna rakennettuun maisemaan.

Helsingissä tehdyn tutkimuksen mukaan merenrannan läheisyys vaikuttaa huomattavasti asunnon hintaan, myös Keskuspuiston hintavaikutus on selvä.¹⁸

Kaupunginosien tiivistäminen edellyttää lisääntyvää panostamista niiden julkiseen tilaan ja viheralueisiin. Käytönpaine lisääntyy ja viherpinta-ala pienee, jolloin puistot on rakennettava kestävästi kasvavaa käyttöä. Rakentamis- ja hoitokustannukset nousevat. Puistopinta-alan supistuessa ja käyttäjämäärän vas-

¹⁵ Pyöräilyn hyödyt ja kustannukset Helsingissä. Ksv:n julkaisuluonnos

^e Helsinki oli Monocle's Most Livable Cities Indexin 2011 ykkösenä ja 2012 toisena, kolmantena Mercerin eco-ranking-luokituksessa ja viidentenä Economistin "Most Livable City Index" -vertailussa.

¹⁶ Tuusvuori Arja. Yliopisto 5/2012 s. 18-24

¹⁷ Kaupunkiviljely -lehti 1/2013

^f Kävijämäärällä mitattuna, Linnanmäen huvipuisto on maan ykkösvetonaula, miljoona kävijää vuodessa. Ks. Helsingin tilastollinen vuosikirja 2009.

^g Esim. Philadelphiassa tehdyn selvityksen mukaan kaupungin viheralueiden taloudellisista hyödyistä ylivoimainen valtaosa muodostui asuntojen arvonnoususta. Lähde: Kaupunkiluontoa kaikille. s. 11

¹⁸ Kaupunkiluontoa kaikille. Tiede tutkimuksia 2009/6 s. 124-127)

VIHREYTTÄ
ARVOSTETAAN...

...SE NÄKY
MM. ASUNTOJEN
HINNOISSA...

...MUTTA "UUSI",
RAKENNETTU
VIHREYS MYÖS
MAKSAA.

taavasti lisääntyessä metsäisten ja muiden lähipuistojen luonnetta on paikoin muutettava rakennetumpaan suuntaan toiminnallisista sysistä tai mm. siksi että lisääntynyt kulutuspaine saattaa ylittää kaupunkimetsän uusiutumiskyvyn. Tällöin tarvitaan lisäpanostusta olemassa olevien puistojen parantamiseen ja uusien, enemmän hoitoa vaativien lähipuistojen rakentamiseen.

Ristiriita puistojen rakentamisen ja hoidon vaatimien resurssien ja nykyisin käytössä olevien, vuosi vuodelta supistu-

vien määrärahojen välillä, kasvaa entisestään.

Täydennysrakentamisen yhteydessä osa arvonnoususta tulisi voida ohjata paremmin palvelevan julkisen ulkotilan järjestämiseen kasvavalle asukasmäärälle, puistojen kunnostamiseen ja niiden hoitotason nostoon.

Toisaalta metsämaisten alueiden riittävä yhtenäisyys takaisi käytettävää puistopintaa kohtuullisin kustannuksin. Kaupunkimetsätkin kestävät jonkin verran kulutusta oikein hoidettuina.

Vehreyden ja merellisyyden merkitys Helsingin puoleensavetävyydelle matkailijan ja asukkaan kaupunkina on suuri. Vehreän ja merellisen yleisilmeen aikaansaavat olennaisimmat tekijät tulisi kartoittaa ja säilyttää.

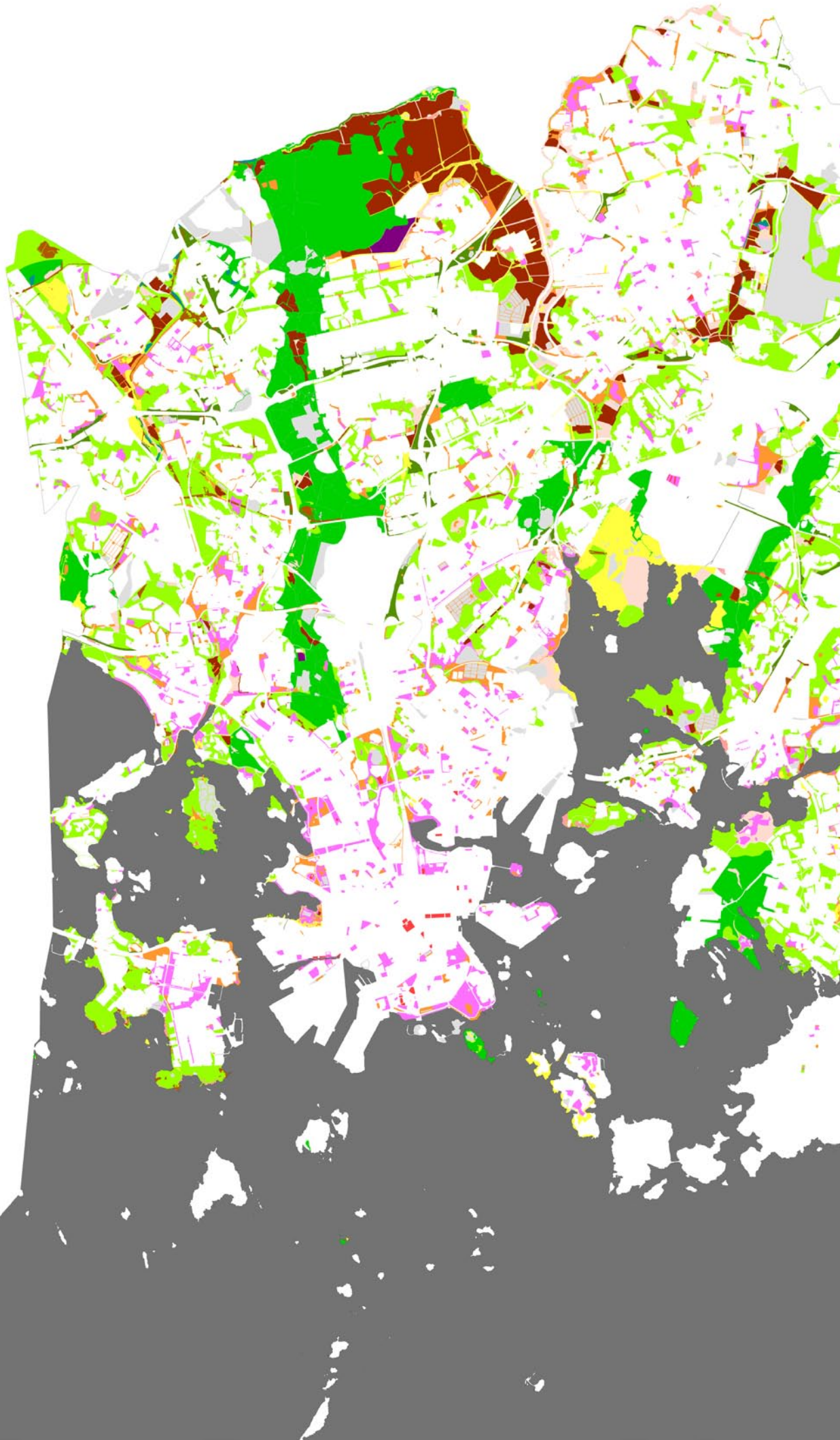
Viheralueet lisäävät lähistön asumisen taloudellista arvoa. Tällä hetkellä investointimahdollisuudet viheralueisiin eivät kuitenkaan nouse samaa tahtia täydennysrakentamiseen liittyvien vaatimusten kanssa.

Koko kaupungin viherverkoston kutistumisen kielteisiä vaikutuksia, kuten vihermassan vähenemistä ja kulutuspaineen lisääntymistä jäljelle jäävillä alueilla, tulisi kompensoida nostamalla jäljelle jäävien puistojen tasoa, ohjaamalla tarvittava osa kaupungin täydennysrakentamisesta saamasta hyödystä puistojen kunnostamiseen ja hoitoon sekä rakentamalla korkeatasoisia, eri kaupunginosien väliin sijoitettavia laajempia kaupunginosapuistoja.

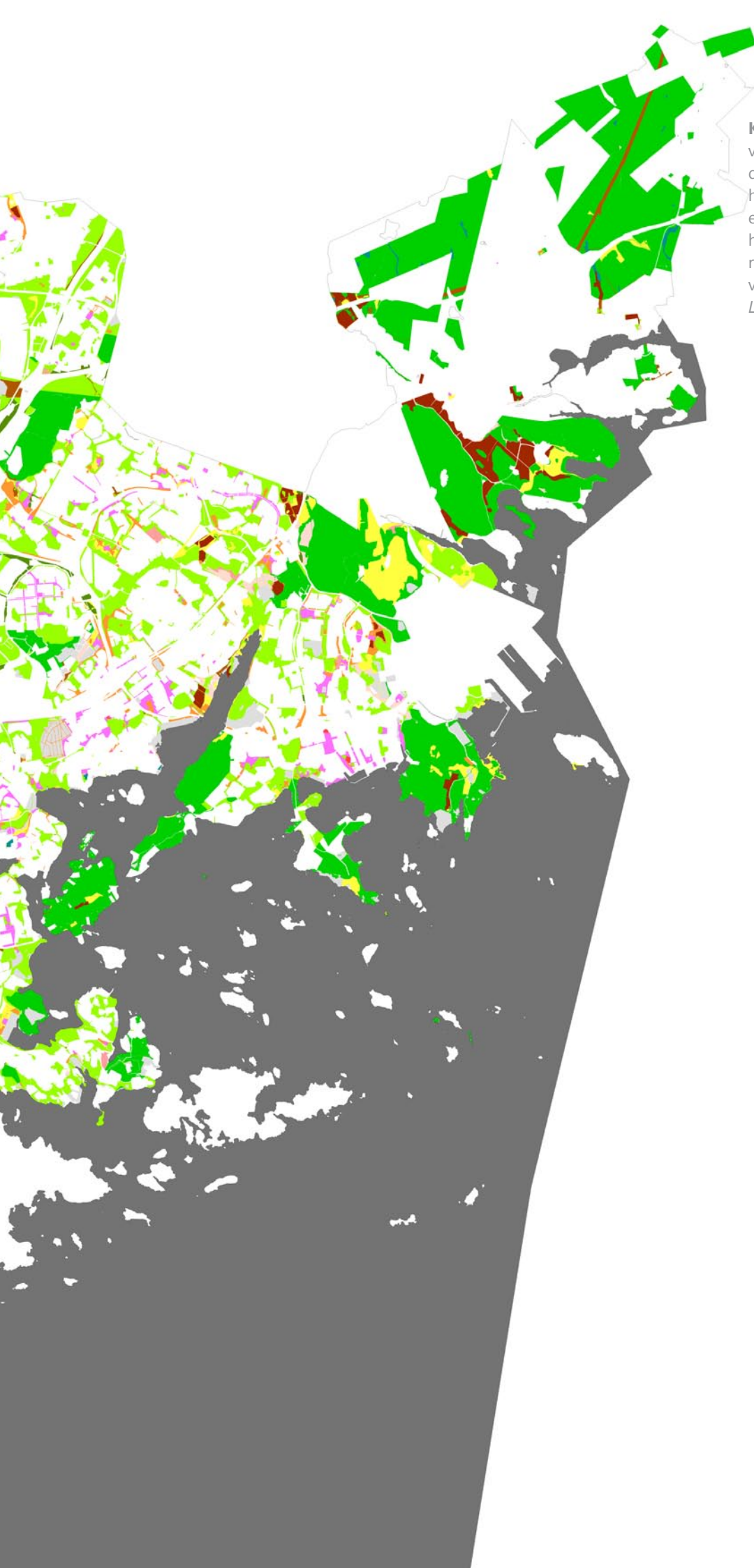

Viheralueiden ylläpidon kustannukset Helsingissä
Viheralueiden hoitokulut (HKR, 2010). Rakennettujen puistojen hoitokulut ovat moninkertaiset puistometsän hoitokuluihin verrattuna. Kaupunkimetsät ovat valmiita ulkoiluympäristöjä ilman perustamiskustannuksia.

Kuva 8. Helsingin kaupungin hoidossa olevat viheralueet vuonna 2012. Kartassa on yhdistetty Liikuntaviraston ja Rakennusviraston hoitoluokkakartat, jolloin saadaan kooste alueiden nykyisestä hoitotasosta ja maisemahoidollisesta luonteesta. A-luokkaan kuuluvat rakennetut viheralueet, B-luokkaan avoimet viheralueet ja C-luokkaan taajamametsät.
Lähde: Helsingin kaupunki

A 1 hoitoluokka

 Edustusviheralueet

A 2 hoitoluokka

 Käyttöviheralueet

A 3 hoitoluokka

 Käyttö- ja suojaviheralueet

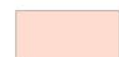
B 1 hoitoluokka

 Maisemapellot

B 2 hoitoluokka

 Maisemaniityt

B 3 hoitoluokka

 Maisemaniityt ja laidunalue

B 4 hoitoluokka

 Avoin alue ja näkymä

B 5 hoitoluokka

 Arvoniityt

C 1 hoitoluokka

 Lähimetsät

C 2 hoitoluokka

 Ulkoilu- ja virkistysmetsät

C 3 hoitoluokka

 Suojametsät

C 4 hoitoluokka

 Talousmetsät

C 5 hoitoluokka

 Arvometsä

H 1 hoitoluokka

 Hoidon ulkopuolella

E hoitoluokka

 Erityisalue

Viherrakenne tuottaa luonnonhyötyjä

Ihmisen voimakkaastikin muokkaama kaupunkiluonto on osa ekosysteemiä. Asiaa voidaan lähestyä esim. ekosysteemipalvelunäkökulman kautta.

Kaupunkivihreäkin tuottaa luonnonhyötyjä, eli ekosysteemipalveluita, jotka ovat laajasti ajatellen koko elämän perusta planeetallamme. Niillä tarkoitetaan luonnon ilmaiseksi tarjoamia, ihmiselle välttämättömiä aineellisia ja aineettomia palveluja ravinto- ja rakennusaineyden tuottamisesta hapentuottoon ja virkistytymismahdollisuuksiin sekä muihin kulttuurisiin palveluihin kuten vaikkapa inspiraation lähteenä taiteen tekemisessä. Määritelmän olennaisena osana on ihmisen toiminta (palvelun hyödyntäminen/siitä hyötyminen). Ekosysteemipalvelut ovat toiminnallinen linkki ihmisen ja luonnon välillä. Ekosysteemipalvelujen edellytyksenä on luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen ja kestävä viherrakenne.

Ekosysteemipalvelujen tärkeysjärjestys kaupunkiseuduilla eroaa maaseudusta. Viher- ja virkistysalueiden tarjoamat kulttuuriset ekosysteemipalvelut ovat kaupunkilaisen näkökulmasta katsottuna yksi tärkeimmistä ekosysteemipalveluista. Kaupunkien taajamissa pienetkin luontoalueet voivat olla tärkeitä ihmisen virkistytymisen kannalta.

Kaupunkiluonnon tarjoamat ekosysteemipalvelut kuten vaikkapa puiden varjo, viileämpi, puhtaampi ilma, huilvesien puhdistuminen, imeytyminen ja

suodattuminen, luontoelämyksiä ja oppimisen mahdollisuuksia, kauneutta katseltavaksi tai muu mahdollisuus virkistyseen ovat tärkeä osa hyvää elinympäristöä. Mahdollisuus ekosysteemipalveluista nauttimiseen edellyttää virkistysalueiden riittävyttä sekä hyvää saavutettavuutta erityisesti jalkaisin. Ekosysteemipalveluita ei voi ulkoistaa, kuten ei kaunista maisemaakaan.

Virkistysarvoon vaikuttaa myös äänimaisema. Metsän tuntu, kaunis maisema sekä rauha ja hiljaisuus korostuvat kun ihmisiltä kysytään ulkoilualueiden arvoja. Tärkeää on myös monipuolisuus ja kulkukelpoisuus. Varsinkin ulkoilumetsät sijoittuvat usein vilkkaiden valtavylien kupeeseen. Melunsuojausta virkistysalueille ei useinkaan voida poliittisesti priorisoida, vaikka se vaikuttaa laajan käyttäjäkunnan elämään.

Vihersormet ovat Helsingin ekosysteemipalveluiden tarjoajina avainasemassa. Niissä yhdistyvät erilaiset maisemat ja biotoopit, ja tiivistyvät ekologiset ja virkistykelliset arvot (vrt. arvokohteiden määrä Vantaanjoen varrella). Niissä on paljon potentiaalia kehittää laatua myös ekosysteemipalveluiden näkökulmasta, ja jatkuessaan seudulle ne yhdistävät sisämaan metsät rannikkoon ja mereen.

KASVIT
TUOTTAVAT
HAPPEA
KAUPUNKI-
ILMAAN

LEHVÄSTÖT SITOVAT
PIENHIUKKASIA

NURMIKOTKIN
IMEYTTÄVÄT

MYÖS VIRKISTYS
ON EKOSYSTEEMI-
PALVELU ELI
LUONNONHYÖTY

Mitkä ihmeen ekosysteemipalvelut?

Ekosysteemipalvelut ovat materiaalisia tai immateriaalisia, elämälle elintärkeitä hyötyjä, joita ihminen saa ekosysteemien monimuotoisesta rakenteesta ja toiminnasta, ja ne voidaan yksinkertaisimmillaan jakaa tuotanto-, virkistys- ja sääntelypalveluihin.

Ympäristön koettu laatu

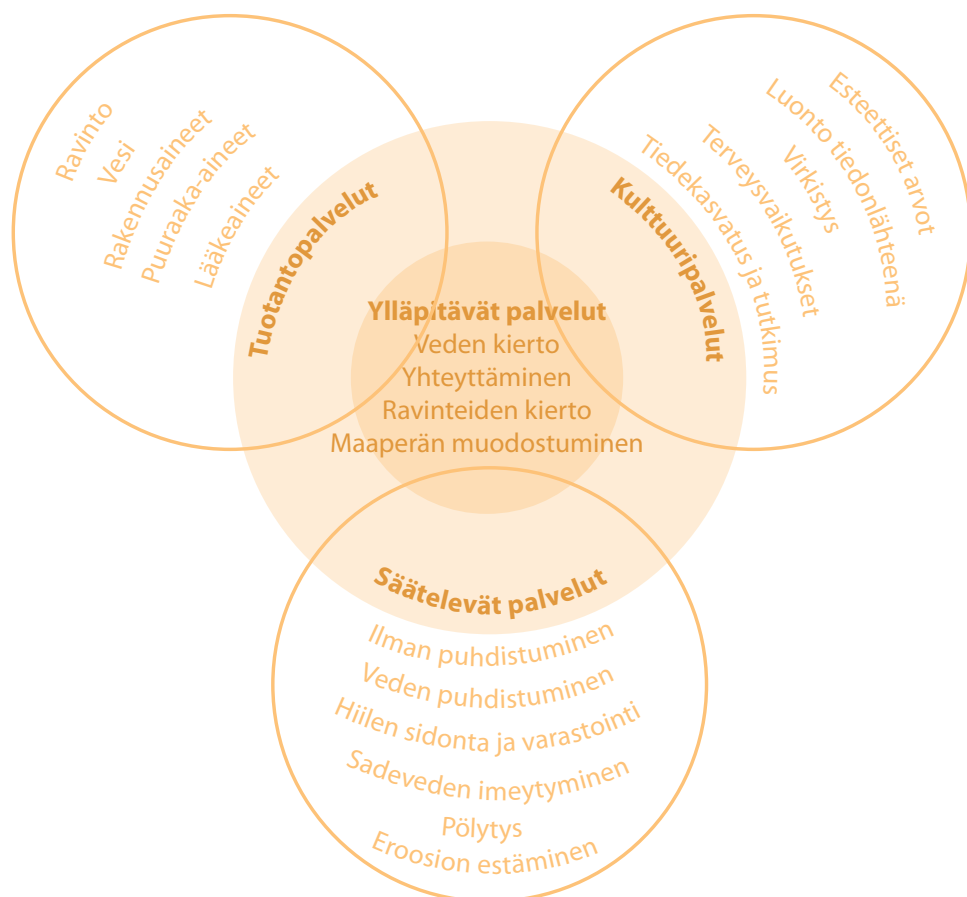
Maiseman ja ympäristön kokemiselle on ominaista moniaistisuus ja fyysisuus. Polkua, katuja tai rantakalliota pitkin kävellessään aistii monenlaisia asioita. Havaintoja tehdään näköaistin lisäksi myös muilla aisteilla, esim. haistaen meren, syreenien tai vaikkapa kahvipaahtimon tuoksua, kuullen lintujen, ajoneuvojen tai ihmisten ääniä, tuntien alustan jyrkkyyksiä ja pintamateriaaleja. Voidaan puhua maisemaelämyksestä niin kaupunkimaiseman kuin luonnonmaiseman kohdalla. Maisemakokemukselle on ominaista myös liikkuminen tilassa ja näkymien jatkuva muuttuminen sen myötä.

Hyvä kaupunkimaisema tarjoaa jotakin kaikilla kokemuksellisilla tasoilla - niin elämyksellisyyttä ensikävijälle kuin uusia, löydettäviä asioita myös alueen tuntevalle.

Jay Appleton kirjassaan "The experience of Landscape" esittää, että ihminen käyttäytyy biologisesti määräytyvän koodin mukaisesti eikä siinä paljon eroa muista eläimistä. Ihmislaji hakee jatkuvasti tasapainoa näkökentän ja suojassa olemisen välillä, tuntien olonsa mukavimmaksi paikoissa, joissa voi nähdä laajalle mutta olla itse suhteellisen näkymättömissä tai ainakin selusta turvattuna.¹⁹ Esteettiset preferenssit syntyvät sisäisten tarpeiden tyydyttämisestä. Nämä vastakkaiset mielihallut ovat toisaalta mahdollisuuksien maksimointi ja toisaalta turvallisuushakuisuus. Hyväksi koettu kaupunkimaisema sisältää molempia elementtejä.

Muiden muassa Yrjö Sepänmaa sekä Rachel ja Stephen Kaplan ovat tutkinneet ympäristöestetiikkaa ja sitä miten ihmiset kokevat ympäristönsä merkityksel-

Lähde: www.ymparisto.fi/lumonet

**EKOSYSTEEMIPALVELUT
TUOTTAVAT SEKÄ
TALOUDELLISTA ETUA
ETTÄ INHIMILLISTÄ
HYVINVOINTIA**

¹⁹ habitat theory
a.k.a. prospect-refuge theory

Mikäli uusi rakentaminen tehdään siten, että maiseman tärkeimmät ominaispiirteet säilyvät, niin rakentamisen koetaan olevan tasapainossa maiseman kanssa ja se kenties koetaan myös kauniina.

lisenä tai kauniina. Sepänmaan mukaan maisemaa pitäisi voida suojella myös siksi, että se on kaunis, eikä vain siksi että se esimerkiksi edistää luonnon monimuotoisuutta.²⁰ Ympäristöpsykologian klassikon Yi-Fu Tuanin mukaan vuoret, aavikot ja meret vetävät puoleensa matkailijoita, koska ihmisiä kiehtovat sellaiset luonnon elementit joita ihminen ei voi kontrolloida.²¹ Kaplanit ovat kirjoittaneet paljon erityisesti luonnonmaiseman elvyttävästä vaikutuksesta stressinhallinnassa. "Hiljainen lumoutuminen" eli "ponnistelematon huomion kiinnittäminen" on avainasemassa maisemakokemuksen parantavuudessa. Mm. laajuuden ja avaruuden tuntu lisää elvyttävyyttä. Muita toivottuja asioita ovat "poissaoleminen" mukavassa paikassa sekä sopivuus omiin toiveisiin.²² Heidän mukaansa maisemasta tekevät miellyttävän järjestys, jäsentynei-

syys, monipuolisuus yhtenäisyyttä vaarantamatta, orientoivuus mutta toisaalta myös salaperäisyys. Esimerkiksi kaartuva polku antaa lupauksen siitä, että mutkan takana on jotakin kiinnostavaa.

Koetun maiseman tutkiminen voi antaa suunnittelijalle arvokasta tietoa siitä, millainen kaupunkimaisema koetaan miellyttäväksi, miksi ja miten. Helsinkiläisen maiseman ja viheralueiden vaihtelevuus ja luonnonmaiseman vuorottelu urbaanin rakenteen kanssa varmasti tarjoavat kaivattuja elementtejä. Peltoaukeat, puistot ja erityisesti meri edustavat laajoja näkymiä, oleskelupaikat, metsät ja tiivis kaupunkirakenne suojaa. Niiden välinen tasapaino synnyttää miellyttävää maisemaa. Merenlahdet ja selkävedet esimerkiksi tarjoavat sopivassa suhteessa molempia.

Näkyvä ja näkymätön kaupunkimaisema

Kaupunkimaisemankin näkyvää rakennetta ovat suurmaiseman muodot, esim. Helsingissä mäkien, laaksojen ja meren kohtaaminen, tilallinen luonne, rajautuminen, maamerkit. Näkymätöntä osaa ovat esimerkiksi kulttuuriset tai ekologiset arvot, joiden tunnistamiseen tarvitaan tietoa. Kauneusarvoja voi olla yhdistyneinä edellisiin, jolloin muista arvoista nauttimiseen ei tarvita edes erityisesti tietoa, vaan ne tiedostamattakin koetaan merkityksellisinä osina lähiympäristöä. Maiseman historia esimerkiksi näkyy ajan kulumisen jättäminä jälkinä - maisema muuttuu niin ihmisen kuin luonnonprosessienkin toimesta jatkuvasti.

Mielikuva ympäristöstä ei useinkaan vastaa ns. mitattua todellisuutta, vaan siinä korostuvat itselle tärkeät asiat ja toiveet. Esimerkiksi hiljaisiksi koetut alueet saattavat todellisuudessa olla kaikkea muuta (katso kuvat 10 ja 11). Tasainen taustahumina (vesi, liikenne) voidaan esimerkiksi kokea vähemmän häiritsevänä kuin äkilliset, kovat äänet. Toisaalta totutut kovatkin äänet voivat olla tutuksi ja miellyttäväksi koettua äänimaisemaa. Paikantuntu syntyy näistä näkymättömistä ja vaikeasti mitattavista asioista.

Kuva 9. New Yorkin Central Parkissa tuntee olevansa kaupungin sisällä ja samalla ulkona sen hälinästä.
Kuva: Maria Jaakkola

²⁰ HS 20.2. 1995

²¹ Tuan s. 70 (1974; *Topophilia, a study of environmental perception*)

²² Rachel ja Stephen Kaplan 1989: *The experience of nature, a psychological perspective.* s. 14, 21 ja 98

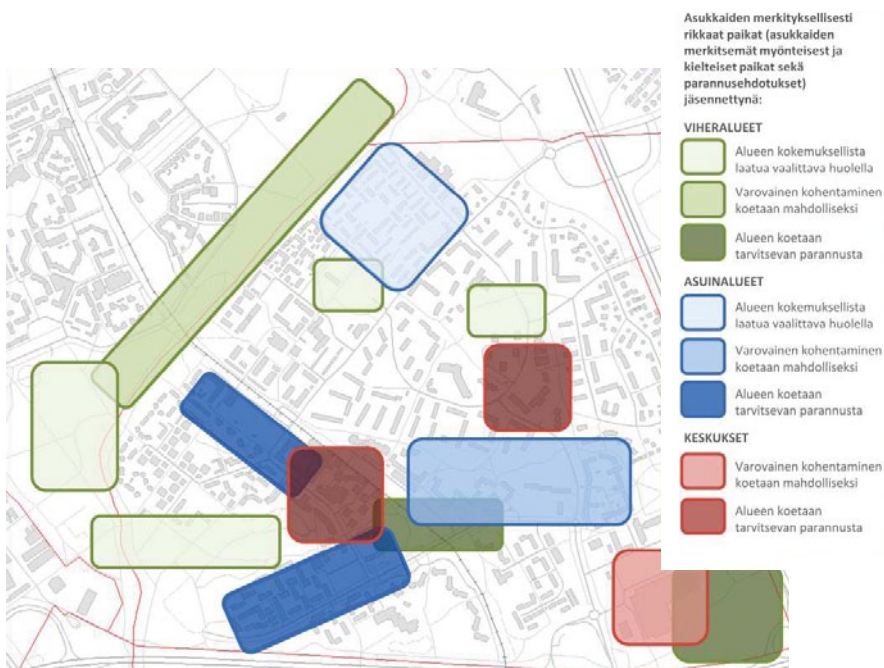

Maiseman olennaisia piirteitä ja puoleensavetävyyttä voidaan lähestyä kokemuksellisuuden kautta. Aalto-yliopiston ja Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston yhteistyönä toteutetussa Urbaani onni hankkeessa²³ elinympäristön koettuun laatuun liittyviä tekijöitä selvitetiin mm. Kontulan, Mellunmäen, Kannelmäen, Pohjois-Haagan ja Lassilan asukkaille suunnatun pehmoGIS-kyselyn avulla. Aineistoa täydennettiin syksyllä 2009 tehdyllä otannalla näillä asuinalueilla sekä Punavuorella ja Kalliossa. Koetun ympäristön laatutekijöitä ryhmiteltiin tutkimuksessa ympäristön ulkoisen ilmeen, sosiaalisen ilmapiirin, toimintamahdollisuuksien ja tunnelman koetuksi laaduksi.

lisen ilmapiirin, toimintamahdollisuuksien ja tunnelman koetuksi laaduksi.

Viherrakenteen suuri määrä ennustaa tutkimuksissa, että ympäristö koetaan rentouttavaksi. Koettu laatu ei kuitenkaan tämän tutkimuksen mukaan ole suoraan verrannollinen vihreän määrään. Myös sosioekonomiset seikat vaikuttavat laadun kokemiseen.

Parhaimmillaan tiivistikin rakennettu urbaani ympäristö voi tarjota sekä rentouttavia ja stressistä palauttavia että virkistäviä kokemuksia, ja se voidaan kokea laadukkaana ja hyvinvointia, terveyttä ja onnellisuutta tukevana. Urbaanin ympäristön erityisenä vahvuutena saattavat olla uusien ja yllättävien elämysten löytämisen mahdollisuudet. Kiinnostavaa on myös, että tärkeimpänä myönteisenä laatutekijänä nousi esiin ympäristön kauneus (katso liite 1)²⁴.

Kuva 10. Kannelmäki koettuna -kartta on koottu Urbaani onni -tutkimuksen tuloksista, jotka kertovat myös siitä, miten paljon kukin alue kestää muutoksia säilyttääkseen puoleensavetävyytensä.

Lähde: http://yt.k.tkk.fi/fi/tutkimus/hankkeet/urb_onni_results

Supportive environments (Kaplanin mukaan):

1. finding one's way, entrances (gateways, information on what lies ahead)
2. trails (patterns that make moving through an area a satisfying activity)
3. views and vistas (nature experienced from a distance)

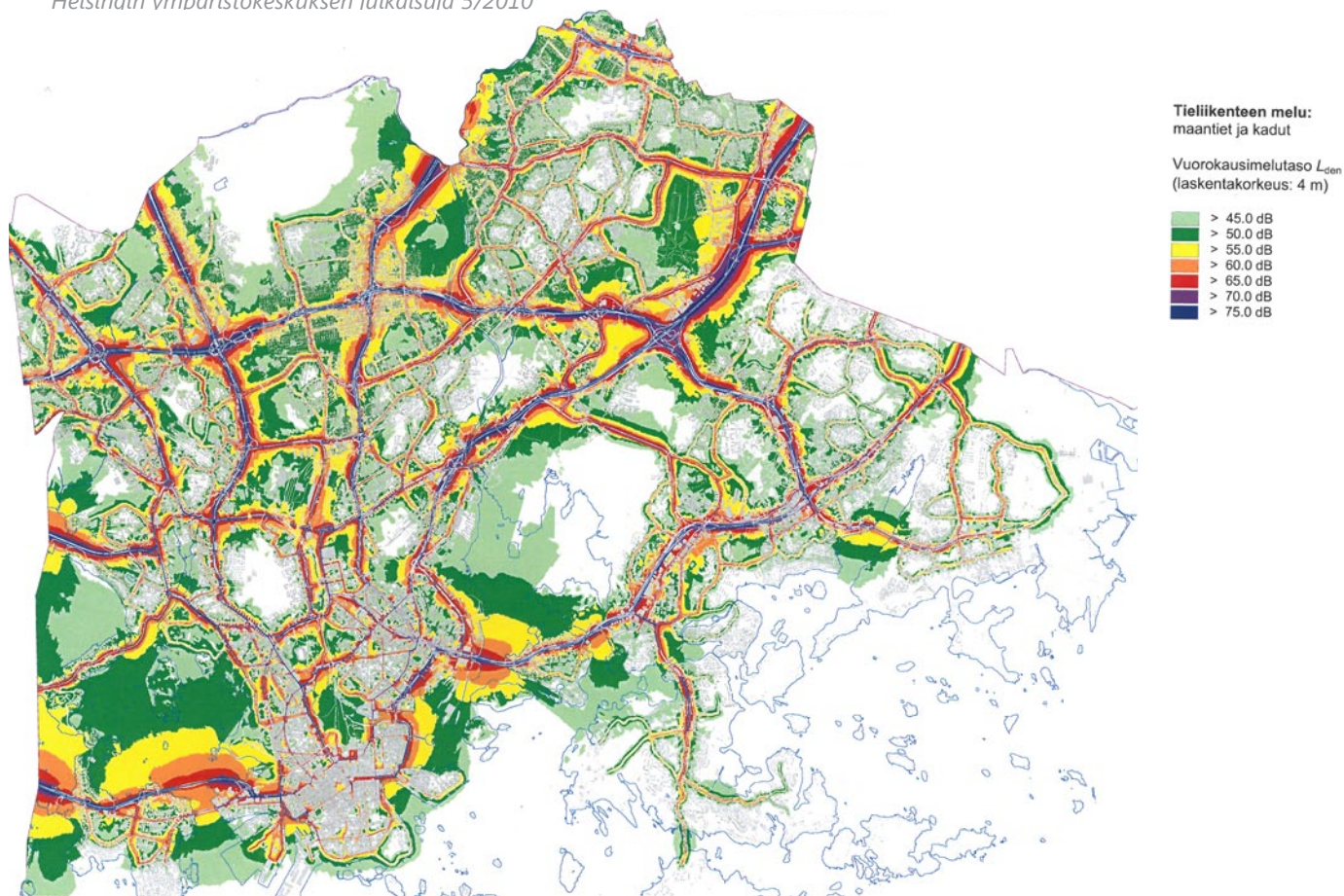
²³ Marketta Kyttä. *Urbaani onni -sosiaalisesti & rakenteellisesti kestävä yhdyskunnan kartoittaminen*. Aalto-yliopisto 2009

²⁴ Marketta Kyttä. *Esitys Asukkaiden arvostukset urbaanissa ympäristössä 29.8.2013 seminaarissa Viihtyisyä ja vihreä kaupunki*

Kuva 11. Hiljaisiksi koetut alueet 2010.
Lähde: Helsingin hiljaiset alueet asukaskyselyn tuloksena,
Helsingin ympäristökeskuksen julkaisua 5/2010

MIKÄ ON HELSINGIN
MAISEMASSA
KAIKKEIN OLENNAISINTA?

ENTÄ VIHERALVE-
RAKENTEESSA?

Helsingiläisten mielipaikat

Helsingin kaupunginmuseo järjesti nettipohjaisen kyselyn helsinkiläisten lempipaikoista vuonna 2013. Tuhannen perustellun vastauksen joukosta lempipaikoiksi nousivat merellinen Helsinki sekä useat kaupungin historialliset miljööt kuten Suomenlinna, Kaivopuisto, Tähtitorninmäki, Kaisaniemi, Hakaniemen tori ja halli, Kauppatori, Esplanadi, Bulevardi, Pohjoisranta ja Senaatintori ympäristöineen. Kokonaisuudessaan kaupungin keskustan puistot, torit, hautausmaat ja rannat koetaan erityisen tärkeiksi paikoiksi. Myös suuri määrä sisätiloja mainittiin lempipaikkoina.

Mielipaikat levittyivät koko rantaviivan pituudelle aina Munkkiniemestä Vuosaareen. Saarista lempipaikkoina näyttäytyvät Suomenlinnan, Korkeasaaren, Seurasaaren ja Pihlajasaaren ohella myös monet pienemmät saaret. Avomerelle aukeavat näköalapaikat, rantakalliot, rantatiet, rantakahvilat, mattolaiturit ja uimarannat saivat lukuisia mainintoja.

Esikaupunkialueilla merenrantojen ohella lempipaikkoja ovat näköalakalliot, Vuosaaren täyttömäki, Keskuspuisto, Haltiala, Fallkullan kotieläintila, Talin ja Oulunkylän siirtolapuutarhat, Mustikkamaa, Vanhankaupunginlahti ympäristöineen, Lammassaari, Kivinokka, Herttoniemen, Stansvikin ja Tuomarinkylän kartanopuistot, Tullisaarenpuisto, Kruunuvuoren huvila-alue ja lampi sekä Malmin lentokenttä ympäristöineen. Myös kodin lähistöllä sijaitsevat pienet kalliot, puistot ja leikkikentät saivat mainintoja.

Lempipaikkoina mainittiin lähes kaikki kantakaupungin kaupunginosat, esikaupunkialueilta vain joitakin kuten Munkkiniemi, Herttoniemi, Santahamina ja Pihlajamäki.

Kuvat 13 ja 14. "Silmä lepää" usein avarassa maisemassa, jossa on myös jaksottavia elementtejä tuomassa vaihtelevuutta - kuten metsäsaarekkeiden täplittämällä peltovainiolla tai meren ulapalla, jota jaksottavat kallioluodot.

Kuvat: Rosa Aamunkoi

Kuva 15. Vartiosaaren kalliolta avautuva näkymä.

Kuva: Jyri Hirsimäki

Kuva 16 Ennalta tuntemattomissa kaupungeissa monet haluavat hakeutua korkeille paikoille kokeakseen edessä aukeavan näköalan, mutta myös orientoitua uuteen maisemassa.

Kuva: Rosa Aamunkoi

ONKO TULEVAISUUDEN
VIHERALUEILTA
MAHDOLLISTA LÖYTÄÄ
RAUHAA JA HILJAISUUTTA?

RIITTÄÄKÖ
PUOLEN
HEHTAARIN
METSÄ?

MIHIN SE RIITTÄÄ
JA MIHIN EI?

Vielä sananen maisemakokemuksista ulkoilumetsissä

Kuten edellä on todettu, suuri osa lähiliikunnasta ja ulkoilusta tapahtuu kaupunkimetsissä. Virkistymetsien pirstoutuminen on ristiriidassa asukkaiden toiveiden kanssa ja heikentää virkistysalueen koettua laatua. Tällöin lisääntyy ns. reunavaikutus, kun reuna-alueet lisääntyvät. Lajisto muuttuu heinä/ruohovoittoiseksi ja yksipuolistuu. Elpyminen on tehokkaampaa metsän sisäosissa, jonne kaupunkimaisema ei näy.²⁵

Esimerkiksi Keskuspuistossa hiihtäessään havaitsee selvästi, miten tärkeää metsäkaistaleen leveys on metsäntunnulle. Kapeimmassa kohdassa pääreitti kulkee laakson pohjalta. Maastonmuodot ja tiheä kasvillisuus saavat aikaan illusion laajemmasta tilasta ja sulkevat pois kaupungin hälyn ja ei-toivotut teollisuusalue näkymät. Ne vaikuttavat siihen, miten kokee olevansa metsän sisällä, kaukana kaupungin hälystä. Illuusio erämaasta voidaan siis osittain saada aikaan sijoittamalla latureitit sopiviin maastonkohtiin (esim. metsäisen laakson pohjalle). Näkyvyys teollisuusrakennuksiin tai maantienäkymään heikentää kokemuksellista laatua. Tiheällä metsämäisellä kasvillisuudella tämä haitta on mahdollista torjua ja kapeampikin kaistale riittää elvyttävän ympäristön aikaansaamiseen verrattuna avoimempaan puistoon. Näköesteen kuten suojakasvillisuuden psykologinen vaikutus melun kokemiseen on huomattava – kun melunlähde ei näe, melu tuntuu vaimenevan.

Toisaalta ylhäältä sillalta tai kalliolta on mielenkiintoista tarkkailla kaukana siintävää liikennettä tai kaupunkia. Hyvällä viheralueella ollaan sisällä kaupungissa eli ”lähellä kaikkea” ja samalla ulkona sen hälystä ja melusta. Voidaan nauttia kaupungin hyvistä puolista ja sulkea pois sen huonot puolet samanaikaisesti.

²⁵ Viherympäristö 1/2013 s.10-11

Yhteinen virkistävä Helsinki

Jotta kaupungissa olisi hyvä olla, tarvitaan myös...

elämyksellisyys,
kulttuuri- ja luon-
tokokemukset

rakennetun ja vihreän
tasapaino

maisema, joka houkuttelee
asumaan, matkailemaan ja
yrittämään Helsingissä

...viihtyisä ja kaunis ympäristö

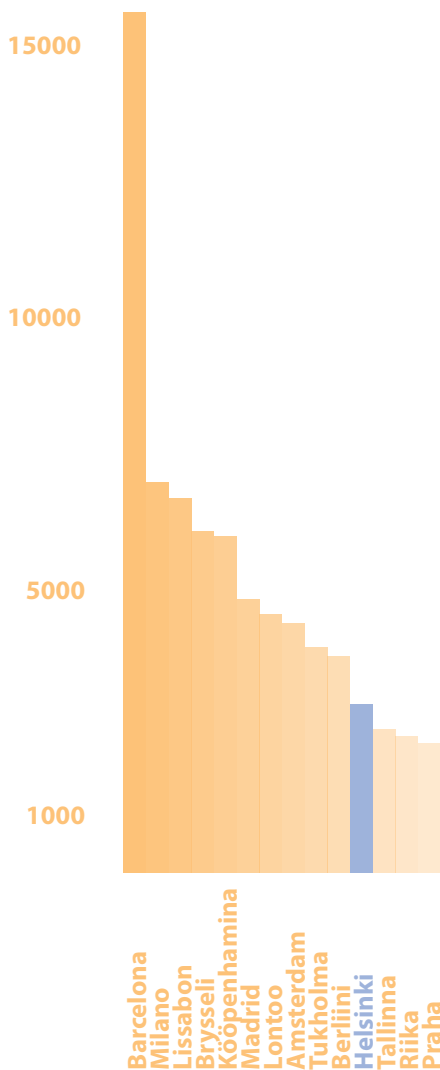
Kohti viherverkostokaupunkia

Elinympäristön vehreyden vaikutus elämänlaatuun ja terveyteen on kiistanalainen. Jos monipuolisia lähipuistoja erilaisiin tarpeisiin ei ole enää riittävästi, se lisää liikkumista kaupunkialueen ulkopuolelle luontoelämysten perässä ja ajaa ihmiset harrastamaan sisätiloihin. Julkiset ulkotilat ovat kaikkien saavutettavissa olevaa, maksutonta harrastamisympäristöä. Arjen ympäristön tulee olla luonteeltaan sellaista, että esim. pyörällä ja jalan liikkuminen on houkutteleva vaihtoehto. Paitsi toimivat reitit, myös hyvin suunniteltu julkinen tila vaikuttaa valintoihin ja sitä kautta elämäntavan kestävyteen. Missä vaiheessa tiiviyttä siis lakkaa olemasta ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä?

Helsinki on vihreä, mutta samalla myös selvästi Suomen tiivein kaupunki jo nykyisellään. Asukastiheydeltään väljempää, jos kohta tiiviimpiäkin kaupunkia

ja on puoleensavetävien kaupunkien joukossa. Jos maisemalliset olosuhteet ovat vaativat, on vaikeampi rakentaa hyväksittyä tiivistä kaupunkia. Esimerkiksi Lontoon, Pariisin ja Berliinin kaltaiset suurkaupungit sijoittuvat laajoihin jokilaaksoihin. Oslossa, jonka viimeaikainen tiivistymiskehitys on huomioitu alan kirjallisuudessa ja jonka maisemallinen sijainti on vähintään yhtä haasteellinen kuin Helsingin, on asukastiheys alle puolet Helsingin asukastiheydestä, 1 332 as/km².

Kaupungistuminen, globalisaatio ja ilmastonmuutos ovat muuttamassa monin tavoin vanhoja suunnittelutavoitteita. Nykyisin ympäri maailmaa suurissa kaupungeissa pyritään kestävään kehitykseen ja ekologisuuteen. Kaupunkien keskustoihin pyritään saamaan lisää vihreyttä mm. muuttamalla meren- ja joenranto-

Asukastiheys asukkaita / km² eräissä EU-kaupungeissa. 2002.

Faktaa asukastiheyksistä

Helsinki on Suomen tiheimmin asuttu kaupunki (yli 2 800 asukasta per neliökilometri). Tukholma ja Kööpenhamina ovat tiheimmin asuttuja kuin Helsinki, mutta seututasolla Helsingin seutu on samaa tiiveysluokkaa kuin Tukholman ja Kööpenhaminan seudut. Helsingin väestötiheys ylittää monen eurooppalaisen kaupungin väestötiheyden (esim. Göteborg, Hampuri, Frankfurt).

Alueelliset erot Helsingin seudulla ovat suuret. Eteläisessä ja keskisessä suurpiirissä asukkaita on yli 5 000 neliökilometriä kohden ja joissain kaupungin osa-alueilla asutaan kansainvälisestikin vertailtuna tiheästi mm. Torkkelinmäellä on peräti 26 000 ja Punavuorella 20 000 asukasta neliökilometrillä. Koko Helsingin seudulla on puolestaan alle 400 asukasta neliökilometrillä. Helsingin naapurikuntien Espoon ja Vantaan asukastiheys on vain vajaa kolmannes Helsingin asukastiheydestä.

MITÄ KAUPUNKIEN
TIIVISTYMINEN
EDELLYTTÄÄ
VIHERALUEILTA?

ja satama- ja teollisuuskäytöstä kaupunkilaisten asumis- ja virkistyskäyttöön. Mm. Pariisi, Lontoo ja New York etsivät jo keinoja kompensoida kadottamaansa vehreyttä uusien, entisille teollisuus-, liikenne- ja varastoalueille rakennettavien puistojen, katuistutusten, viherkattojen ja jopa vihreiden seinien (murs végétals) muodossa.²⁶ Tyhjilleen jääviä keskustatontteja muutetaan myös puistoiksi. Kaupunkeihin halutaan lisää puita ja vihervasaa. Useissa suurkaupungeissa suositaan myös kaupunkiviljelyä.²⁷

Viheralueita koskevia strategisia suunnitelmia tai ohjelmia on tehty useissa kaupungeissa. Vihreyden korostaminen kaupunkien identiteettitekijänä on uuden

ajattelun megatrendi. Esimerkiksi Vancouverissa tavoite on olla "maailman vihrein kaupunki". Viheralueisiin liittyviä tavoitteita vuoteen 2020 mennessä on, että kaikki kaupunkilaiset asuisivat korkeintaan viiden minuutin kävelymatkan päässä joko puistosta, viheryhteydestä tai jostain muusta virkistysalueeksi luokiteltavasta alueesta kuten rannasta tai julkisen rakennuksen pihasta. Jo nyt 92 prosentilla kaupunkilaisista on viiden minuutin matkan päässä tällainen alue. Lisäksi tavoitteena on istuttaa kaupungin maille 150 000 puuta kaupunkimetsien laajentamiseksi ja parantamiseksi, hulevesien vähentämiseksi ja ruoantuotannon lisäämiseksi.

²⁸

Kuva 17. Viherkatot lisäävät asukkaiden viihtyisyyttä, tarjoavat mahdollisuuksia yhteisöllisyyteen ja jopa kaupunkiviljelyyn sekä auttavat viilentämisessä ja hulevesien imeyttämisessä. Ne eivät kuitenkaan käytettävyyden ja ekologisen kestävyuden osalta korvaa maanvaraisia viheralueita.

Lähde: Peter Adamsin teoksesta *Roof Gardens*.

Kuva 18. Viherseinä Pariisissa.

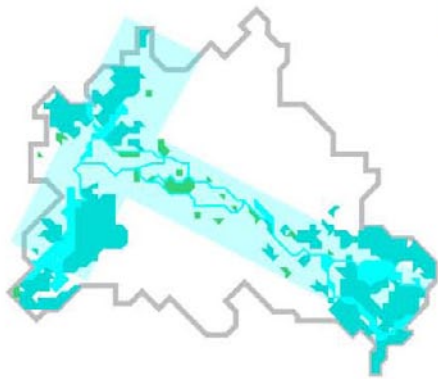
Kuva: Maria Jaakkola

²⁶ Beatley 2012

²⁷ *Green Cities of Europe 2012*, s. 181-214, PlaNYC 2011.

²⁸ *Greenest City 2020 Action Plan*

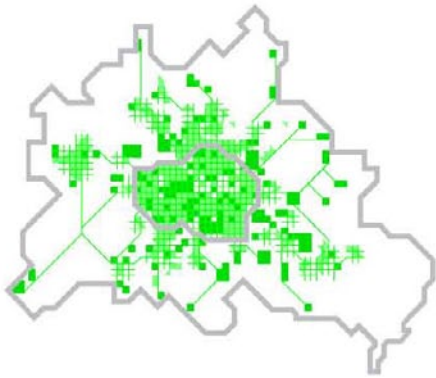

Urban nature

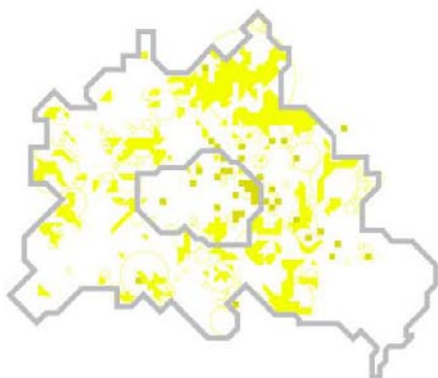
MISSÄ KULKEE
"HYVÄN ELÄMÄN
TIIVIYSRAJA" JA
KUINKA KAVKANA
HELSINKI ON SIITÄ?

MILLÄ MITTAREILLA
TÄHÄN TIETOO
PÄÄSISI KÄSIKSI?

Beautiful city

Berliinissä on laadittu Strategie Stadtlandschaft Berlin, jossa vihreää ja julkista kaupunkitilaa hahmotetaan myös sosiaalisesta näkökulmasta. Berliinissä viherstrategian pohjana ovat megatrendit, jotka ilmenevät läntisissä metropoleissa. Viheralueet ja julkinen tila nähdään osana urbaanin elämän laatua. Liikkumistapojen muutos mahdollistaa katutilan monimuotoisemman käytön autopaikkatarpeen vähentyessä. Omaehtoisen tai yhteisöllisen tekemisen arvostaminen ulottuu puutarhakasvien viljelystä omiin rantabaareihin, rantalentopallokenttiin, ulkoilmateattereihin ja urbaaniin mehiläisten hoitoon. Tekemisen kulttuuri nähdään tärkeänä myös vähäosaisempien ja mm. ikääntyvien ihmisten selviytymisen keinona.

Productive landscape

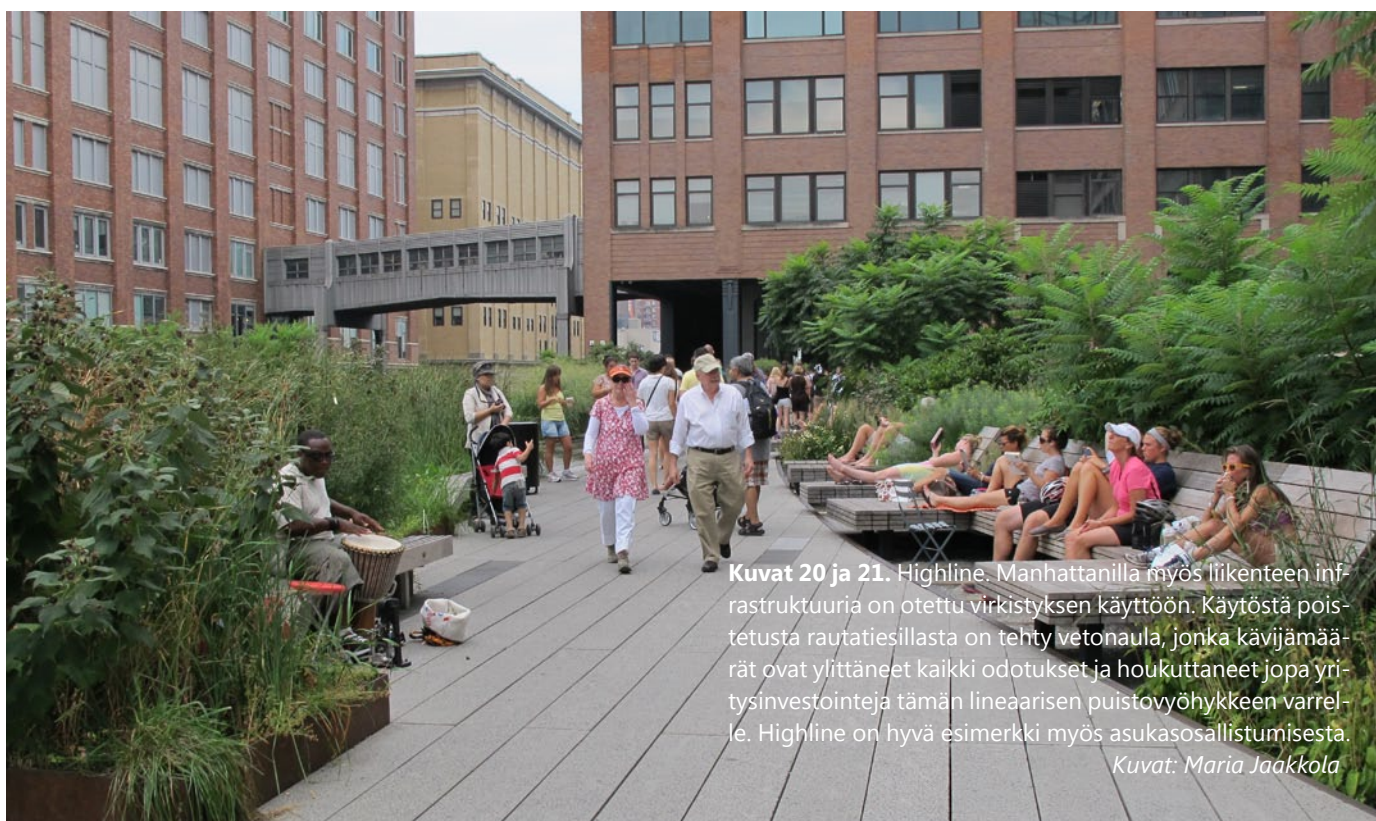
Urbaania luonnonläheistä elämää etsivät haluavat kaupunki- ja luontokokemuksen samanaikaisesti. Tämä ilmenee urheilu- ja kuntoilukulttuurina ja toisaalta luomu- ja lähiruuan arvostuksena. Urbaanien viheralueiden tulee palvella fyysisen kunnon kohottamisen alueina ja toisaalta rauhaa tuottavina luonnonympäristöinä ja maisemina. Luontokokemus ympäristön vehreytenä tai uiminen Spreejoessa ovat urbaanin vihreyden kokemuksia.

Palstaviljelmät ja sissipuutarhat tuottavat myös sosiaalista kanssakäymistä. Tämänkaltaisen toiminta tuottaa virkistyspalveluita vähillä investoinneilla. Virkistyspalvelut nähdään myös tuottavana maisemana ja viheralueiden verkostoon kuuluvat myös urbaanit pellot, lähimetsät ja väliaikaisalueet, joiden toiminnat tulevat ja menevät.²⁹

Kuva 19. Berliinin strategian pääelementit.
Lähde: Pia Schwartz 17.4.2013. Berliinin viherasioita.

²⁹ Strategie Stadtlandschaft Berlin. Berlin 2012.

Kuvat 20 ja 21. Highline. Manhattanilla myös liikenteen infrastruktuuria on otettu virkistykseen käyttöön. Käytöstä poistetusta rautatiesillasta on tehty vetonaula, jonka kävijämäärät ovat ylittäneet kaikki odotukset ja houkuttaneet jopa yritysinvestointeja tämän lineaarisen puistovyöhykkeen varrelle. Highline on hyvä esimerkki myös asukasosallistumisesta.

Kuvat: Maria Jaakkola

Kuva 22. Pariisin Promenade Planteé on vehreytettyä entistä liikennemaisemaa osittain katutasen alapuolella.

Kuva: Maria Jaakkola

Kuva 23. Helsingin Baana ottaa ratakuilun kevyen liikenteen käyttöön.

Kuva: Rosa Aamunkoi

MAHDOLLISIMMAN
MONELLA PITÄISI
OLLA MAHDOLLISUUS
NAUTTIA
VIHERALUEISTA.

Viheralueiden määrästä

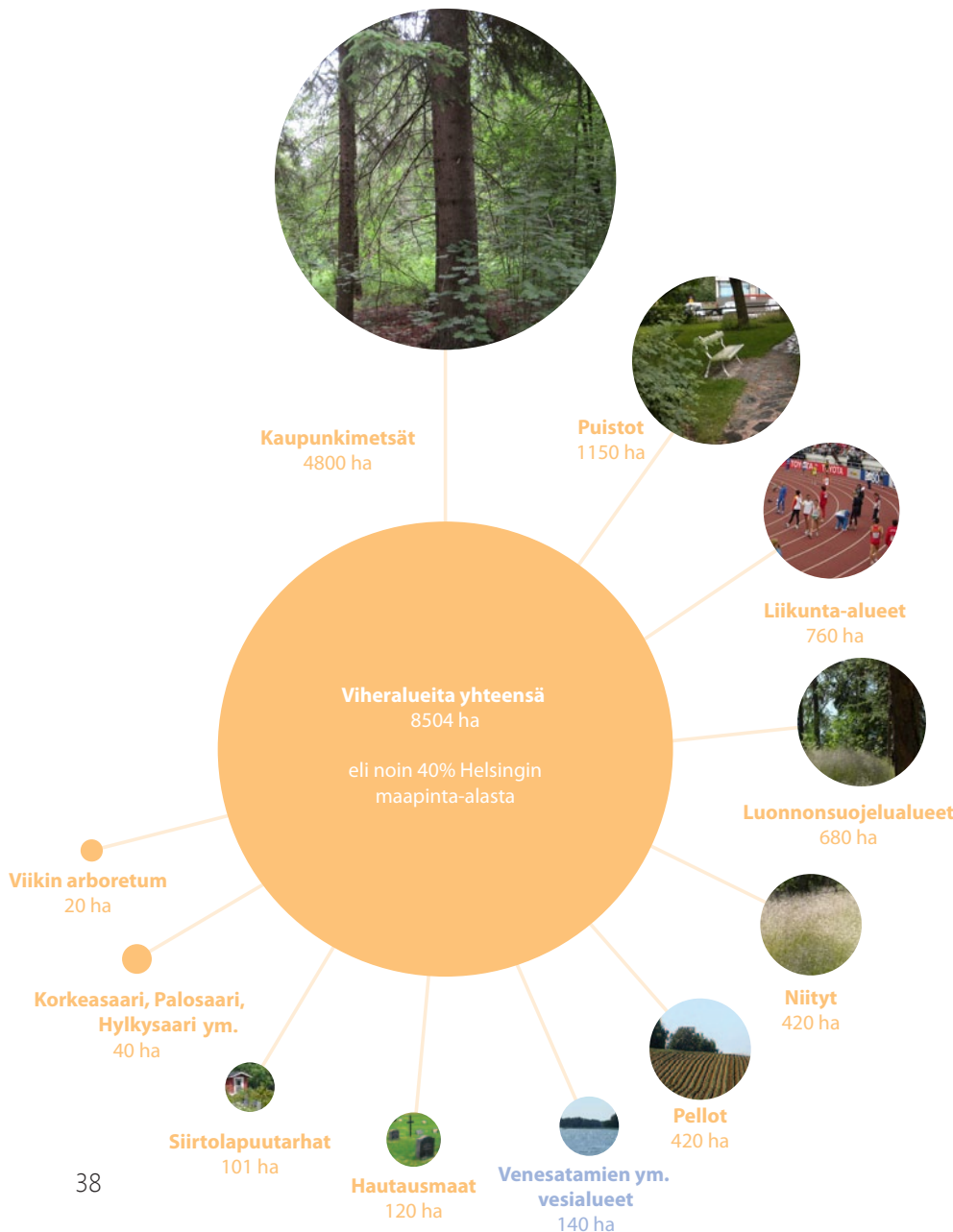
Euroopan suurissakin tiiviisti asutuissa kaupungeissa on yllättävän paljon viher- ja virkistysalueita. Lontoon pinta-alasta on peräti 46 prosenttia julkista avointa tilaa tosin siihen on laskettu mukaan myös aukiot, tiet ja torit. New Yorkin pinta-alasta 25 prosenttia ja Pariisin pinta-alasta 23 prosenttia on viher- ja virkistysaluetta. Berliinin pinta-alasta vuonna 2010 oli yhteensä 37 prosenttia viher- ja maatalousaluetta.

Viheralueet peittävät laskutavasta riippuen 40-46% Helsingin maa-alueesta (laajan määritelmän mukaan mukana ovat myös ei-käytettävät alueet kuten maatalousmaat ja suojaviheralueet).³⁰

Viheraluekokonaisuudelle on ominaista kaupunkimetsien suuri osuus. Metsän osuus on peräti viidennes kaupungin pinta-alasta. Keskimäärin kaupungissa on 120 m²/asukas viheralueita, joista vajaa 20 m²/asukas rakennettua puistoa, loput on metsää, niittyä, peltoa, luonnonsuojelualuetta ym.³¹ Alueelliset erot ovat kuitenkin suuria. Kaupunkimaisilla keskusta-alueilla on alueita, joilla viheralueita on alle 20 m²/asukas, paikoin vain 9 m²/asukas (Kallion peruspiirissä).

Metsää on pinta-alaltaan nelinkertainen määrä rakennettuihin puistoihin nähden, mikä onkin luonnollista hoitoresurssit ja maiseman luonteen huomioiden ottaen. Esimerkiksi ulkoilusaaret ovat luonteeltaan luonnonalueita.

Valmista tilastotietoa viheralueiden määrästä on saatavissa kaupungin- ja suurpiireittäin. Tämän tilasto-

Kaavio. Helsingin julkisessa käytössä olevat viheralueet pääpiirteissään.

Lisäksi Helsingissä on sellaisia viheralueiksi luokiteltavissa olevia alueita, jotka eivät ole kaupunkilaisten yleisessä käytössä kuten useat valtion omistamat saaret (esim. Kuninkaansaari, Vallisaari, Melkki) samoin kuin seurojen ja yksityisten omistamat saaret sekä yksityispellot. Myös vehreät asuinalueet lisäävät koettua vihreyttä.

³⁰ HKR ja Liv yhteensä n. 38 % ?+
hautausmaat, siirtolapuutarhat,
Viikin pellot, Korkeasaari

³¹ Viheraluetilastot, HKR

Helsinki on kansainvälisesti verraten ainakin keskustaltaan varsin kompakti, mutta myös vihreä kaupunki mitattuna viheralueiden määrällä asukasta kohden. Viheralueet ovat myös varsin hyvin yhteydessä toisiinsa ja metsäisiä luonteeltaan.

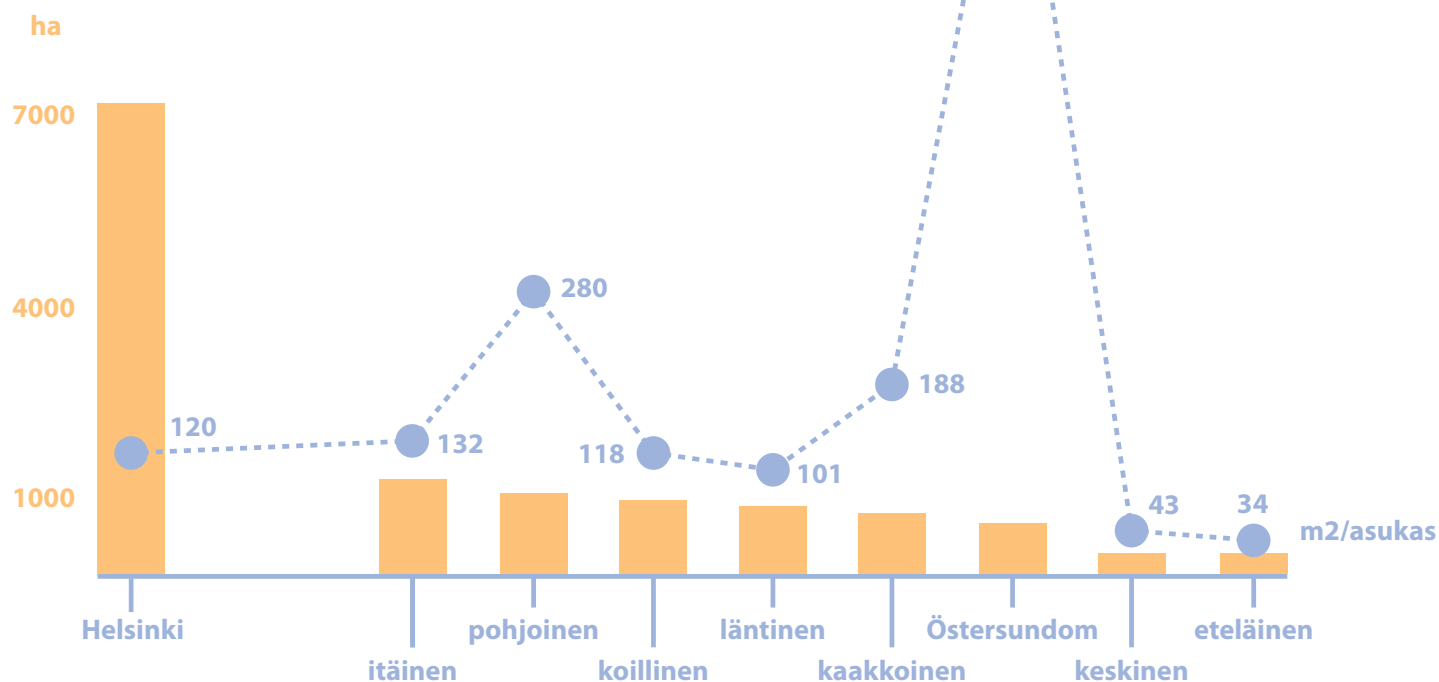
Helsinki on siis nykyisellään hyvällä syyllä "viherverkostokaupunki". Tämä ominaispiirre tulisi säilyttää, mutta yhteyksiä ja viheralueiden hahmottumista yhtenäisenä voisi vielä parantaa.

Helsingin virkistys- ja vapaa-ajanalueiden määrä on moniin eurooppalaisiin kaupunkeihin verrattuna jonkin verran suurempi ja alueelliset mahdollisuudet virkistykseen paremmat. Lisäksi laaja merialue tarjoaa kaikkina vuodenaikoina mahdollisuuden virkistäytymiseen. Alueelliset erot kaupungin sisällä ovat kuitenkin suuria.

Jotta viheraluerakenteen palvelutarjoumasta saa kokonaiskuvan, sitä tulee arvioida paitsi määrällisillä suureilla, myös mm. sijainnin ja laadun avulla.

tiedon käytössä on kuitenkin omat haasteensa, koska se ei kerro koko totuutta viheralueiden tarjonnasta ja sen vaikutuksesta viihtyvyyteen. Osa alueesta saattaa olla ns. aktiivisen viheraluekäytön ulkopuolella (suojaviheralueita tms). Kaupunginosan rajat ovat myös maisemallisesti tai viheraluekokonaisuuden suhteen mie-

livaltaisia, joten esim. Keskuspuiston lähellä olevien kaupunginosien viheralue määrä näyttyy todellista suurempana, mikäli osa puistoa kuuluu kaupunginosaan. Lisäksi on alueita, joiden vetovoimaisuus ja näin myös käyttöpaine ylittää kaupunginosien ja jopa kaupungin rajat (saaret, Paloheinän/Keskuspuiston ladut).

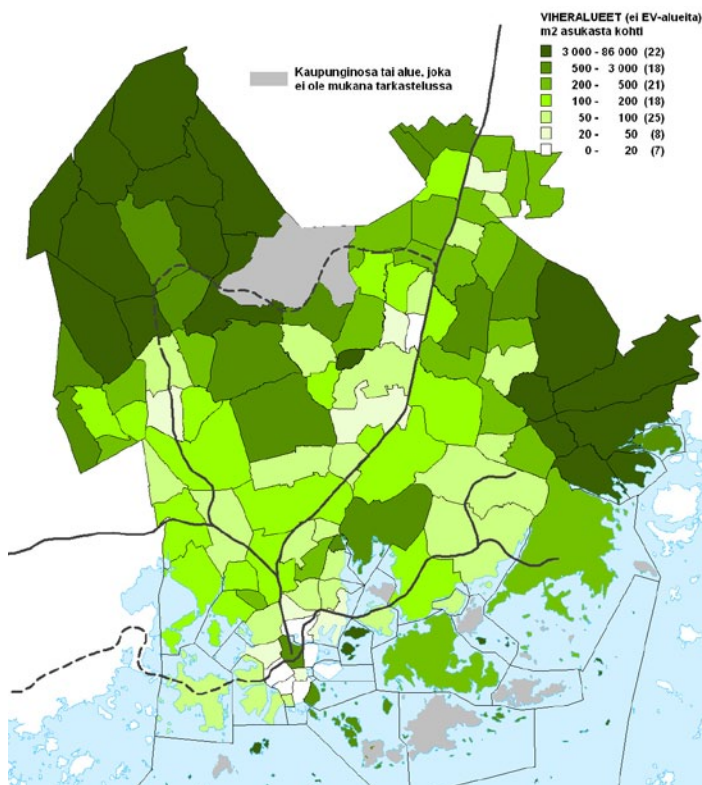
Helsingin rakennusviraston vuonna 2010 hoitamat viheralueet 7041 hehtaaria eli 120 m²/asukas jakautuvat suurpiireittäin melko epätasaisesti.

Mikäli kaupungin hoitamien viheralueiden määrä säilyisi nykyisellään ja helsinkiläisiä olisi Helsingin uusimman väestöennusteen maksimivaihtoehdon mukaisesti vuonna 2050 peräti 860 000, vähenisi viheralueiden määrä per asukas reilusti ollen noin 83 m²/asukas. Lisäksi osa viher- ja virkistyskäytössä olevasta maasta joudutaan tulevaisuudessa käyttämään rakennusmaaksi. Toisaalta osaa muussa käytössä olevasta maasta tai uusista rantatäyttöalueista tullaan käyttämään viher- ja virkistysalueiksi. Hyvällä ja oikea-aikaisella suunnittelulla voidaan tulevaisuudessaakin turvata riittävät ja lähellä sijaitsevat virkistysalueet.

Helsingin väestöennusteen mukainen väestökasvu luo paineita myös kaupungin virkistys- ja viheralueille, niiden määrälle, laadulle ja saavutettavuudelle sekä jakautumiselle alueellisesti tasa-arvoisesti.

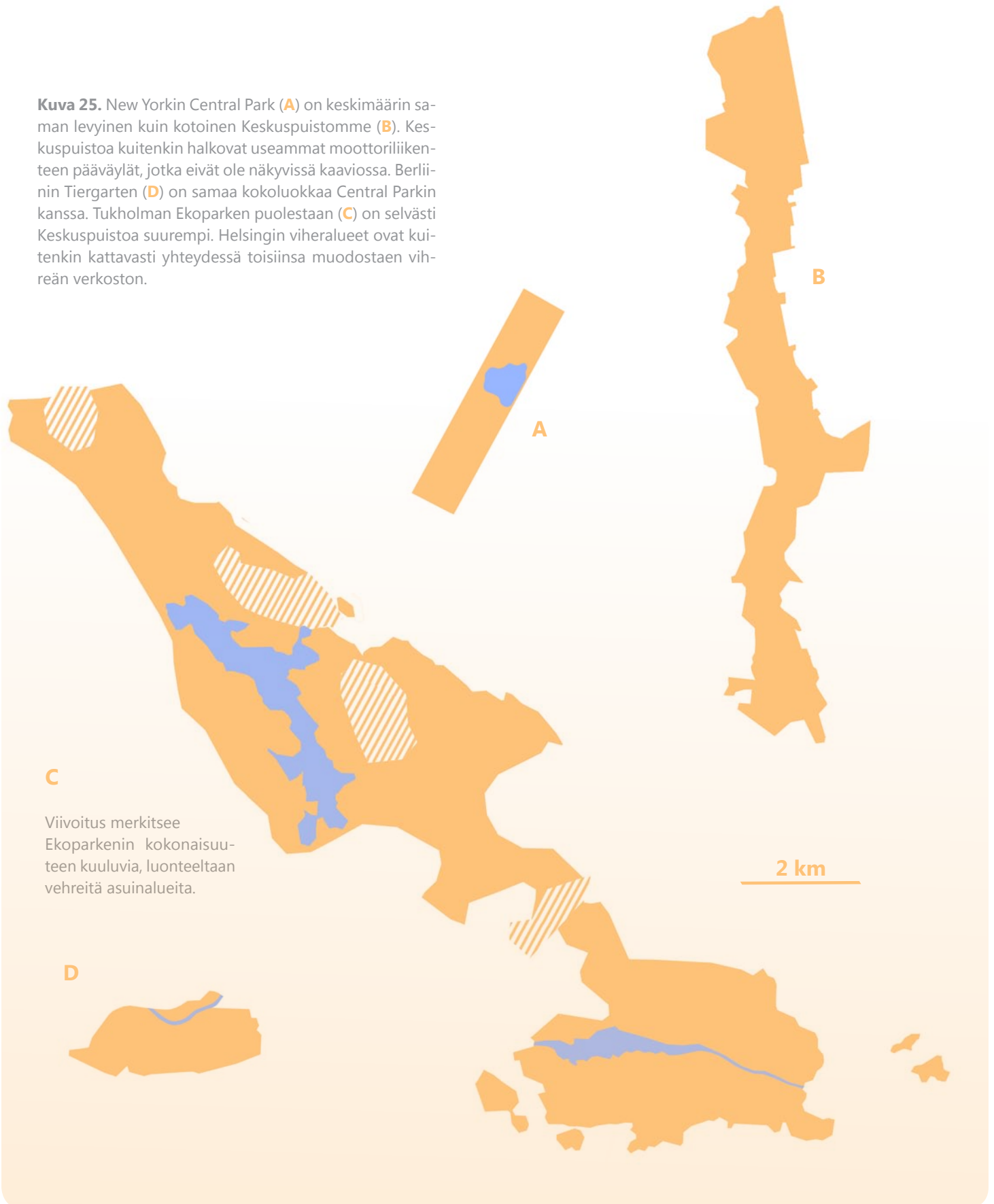
Tulevaisuudessa väestönkasvun paineet vaikuttavat etenkin kantakaupungissa, jonne lähivuosien asuntorakentaminen ja siten myös kaupungin väestönkasvu keskittyy voimakkaasti. Eteläiseen ja keskiseen suurpiiriin, joissa on jo entuudestaan vähiten viheralueita asukasta kohden, on väestöennusteen mukaan tulossa vuoteen 2022 mennessä yhteensä 30 000 uutta asukasta kun samanaikaisesti läntisen, koillisen ja pohjoisen suurpiirin väestö kasvaa 2 000 hengellä. Itäisen ja kaakkoisen suurpiirin väestönkasvun ennustetaan myös olevan voimakasta, yhteensä noin 20 000 asukasta.³² Näillä alueilla on nykyisin vähän rakennettuja puistoja, mutta toisaalta runsaasti luonnonmukaisia vihralueita ja merenrantaa.

Kuva 24. Helsinki- Vantaa toimintaympäristöanalyysin yhteydessä vuonna 2010 selvitettiin yhteistyössä myös viheraluemääriä kaupunginosittain.

³² *Helsingin ja Helsingin seudun väestöennuste 2013-2050*

Kuva 25. New Yorkin Central Park (A) on keskimäärin saman levyinen kuin kotoinen Keskuspuistomme (B). Keskuspuistoa kuitenkin halkovat useammat moottoriliikenteen pääväylät, jotka eivät ole näkyvissä kaaviossa. Berliinin Tiergarten (D) on samaa kokoluokkaa Central Parkin kanssa. Tukholman Ekoparken puolestaan (C) on selvästi Keskuspuistoa suurempi. Helsingin viheralueet ovat kuitenkin kattavasti yhteydessä toisiinsa muodostaen vihreän verkoston.

- Avoimet alueet
- Puoliavoimet alueet
- Sulkeutuneet alueet
- Vesipinta tai -uoma
- Kaupunginraja

Kuva 26. Maisematilan avoimuus -kartta osoittaa ilmakuvasta tulkittuna kasvullisen pinta-alan määrän pääpiirteissään (lukuunottamatta tonteilla olevaa vihreää). Aalto-yliopiston diplomityönä tehdyssä Helsingin maisema-analysissä (Sirpa Törrönen 2010) tarkasteltiin Uuden Helsingin maisemaa kokonaisuutena. *Lähde: Törrönen 2010.*

Spekulointia saavutettavuudella

Maankäytön suunnittelu on tulevaisuuden suunnittelua, jossa varataan tilaa toivotuille toiminnoille. Koska viher- ja virkistysalueet tuottavat paljon hyvää, pitäisi mahdollisimman monella olla vaivattomasti mahdollisuus nauttia viheralueista ja niiden tuottamista hyödyistä. Tämä edellyttää virkistysalueilta saavutettavuutta, joka toteutuu parhaiten verkostomaisessa rakenteessa. Näin etäisyydet viheralueille optimoituvat. Jotta esimerkiksi laajemmat viheralueet – kuten Helsingissä vihersormet – voisivat säilyä yhtenäisinä, tulee tiivistämisen kohdistua viheraluerakenteen ja sen sisältämien arvojen kannalta vähäarvoisemmille alueille. Asukkaat tarvitsevat kuitenkin myös lähimetsiään ja korttelipuistojaan. Mistä siis löytyy oikea balanssi?

PUISTOJA KÄYTETÄÄN
SITÄ ENEMMÄN MITÄ
LÄHEMPÄNÄ NE OVAT

MITEN VIHHER- JA
VIRKISTYSALUEIDEN
TULISI SIIJAITA
KAUPUNKIRAKENTEESSA?

Puistojen ja virkistysalueiden saavutettavuutta voidaan arvioida kahdella tavalla, joko matkan pituudella tai ajallisena saavutettavuutena. Etäisyyden määrittelyssä jää usein huomioimatta teiden ylitysten ja muiden esteiden muodostamat ongelmat saavutettavuuden suhteen. Aika-arvioinnissa puolestaan eri liikkujien kävely- ja pyöräilyvauhti aiheuttaa suuriakin aikaeroja, mikä vaikeuttaa saavutettavuuden vertailua. Saavutettavuutta on aiemmin arvioitu pääasiassa etäisyyksinä. Nykyisin on kuitenkin mahdollista tehdä saavutettavuuslaskelmia, joissa voidaan ottaa huomioon erilaisia muuttujia.

HELSINGIN ASUKASMÄÄRÄ

Vuoden 2012 alussa Helsingissä oli 595 384 asukasta.

Elokuussa 2012 ylitettiin 600 000 asukkaan raja.

Helsingin ja Helsingin seudun väestöennusteen 2013 - 2050 mukaan Helsingin vuosittainen väestönkasvu vaihtelisi 4 000 - 6 000 välillä vuoteen 2030 asti, jonka jälkeen kaupungin vuosittainen väestönkasvu jäisi 2 000 asukkaan tienoille.

Väestöennusteen minimi- ja maksimiennusteiden välinen ero on kuitenkin melko suuri, joten ennusteiden mukaan vuonna 2020 Helsingissä olisi joko 637 000 tai 653 000 asukasta ja vuonna 2050 joko 700 000 tai peräti 860 000 asukasta.

MILLAINEN OHJEISTO
VIRKISTYKSEEN
VARATTAVIEN ALUEIDEN
MÄÄRÄSTÄ JA SAAVUTETTA-
VUUDESTA AUTTAISI
SUUNNITTELIJAA ETEENPÄIN?

KATSAUS SAAVUTETTAVUUSTARKASTELUJEN HISTORIAAN

1970
-luku

Valtion virkistysaluekomitean mietinnössä (1973) esitettiin, että alle kilometrin etäisyydellä asunnosta tuli olla vähintään 40 m²/asukas erityisesti lasten ja vanhusten käyttöön sopivaa ulkoilupuistoa (minimikoko 10 ha) ja alle 10 kilometrin etäisyydellä 80 m²/asukas ulkoilualuetta (minimikoko 100 ha). Helsingin esikaupunkialueiden yleiskaavan esiselvityksissä yleiskaavallisten virkistysalueiden pinta-alatavoite oli 90 m²/asukas. Lisäksi yleiskaavan yhteydessä (Virkistykseen ja luonnonsuojelun liiteraportti YB:12/78) esitettiin, että jokapäiväisen vapaa-ajan tarpeeseen vaaditaan noin 15 minuutin matkaetäisyydellä olevia ulkotiloja, joita käytetään muutamia tunteja kerrallaan.

Helsingin virkistysalueille määriteltiin 1980-luvulla viheralueselvityksissä (YA:16/1988 ja YA:19/1988) käyttöetäisyyksiä, pinta-alatarpeita ja kokosuosituksia hierarkian mukaisesti lähipuistoista (etäisyys 300 m, 10 m²/as., vähintään 1,5 ha) laajoihin virkistys- ja ulkoilualueisiin (5 km tai korkeintaan 30 minuutissa saavutettavissa, 150 m²/as., suositus 600 - 1 000 ha, vähintään 200 ha). Myös käyttöpainetta kartoitettiin. Viheralueille kohdistuva paine katsottiin Helsingissä kovaksi, mikäli virkistysalueita oli ≤ 19 m²/asukas ja vähäiseksi mikäli virkistysalueita oli ≥ 200 m²/asukas. Kovimmat käyttöpaineet kohdistuivat silloin Helsingin keskustan ja Lauttasaaren virkistysalueisiin. Karttojen mukaan mm. Helsingin keskustan sekä Itä-Helsingin lähipuistot olivat ylikuormitettuja eivätkä etäisyysnormit täytyneet.

1980
-luku

2000
-luku

Helsingin yleiskaavaluonnoksen 2002 yhteydessä tarkasteltiin myös yleiskaavan vaikutuksia Helsingin virkistysalueverkostoon ja selvitettiin, onko kaupungissa mm. kerrostalovaltaisia asuin- ja keskustatointojen alueita, joiden etäisyys lähimpään laajaan yhtenäiseen virkistysalueeseen (>20 ha) on yli 300 tai yli 500 metriä. Suurimmat tällaiset alueet löytyivät Helsingin keskustasta, Jätkäsaaresta, Kallio - Vallila - Sörnäinen - Kalasatama - alueelta sekä Myllypuro - Kontula - Mellunmäki - akselilta. Osa näistä alueista oli kuitenkin alle 300 metrin päässä merenrannasta.³³

³³ Kaupunkisuunnitteluviraston yleissuunnitteluosaston selvityksiä 2002:6, 19.12.2002, s. 30

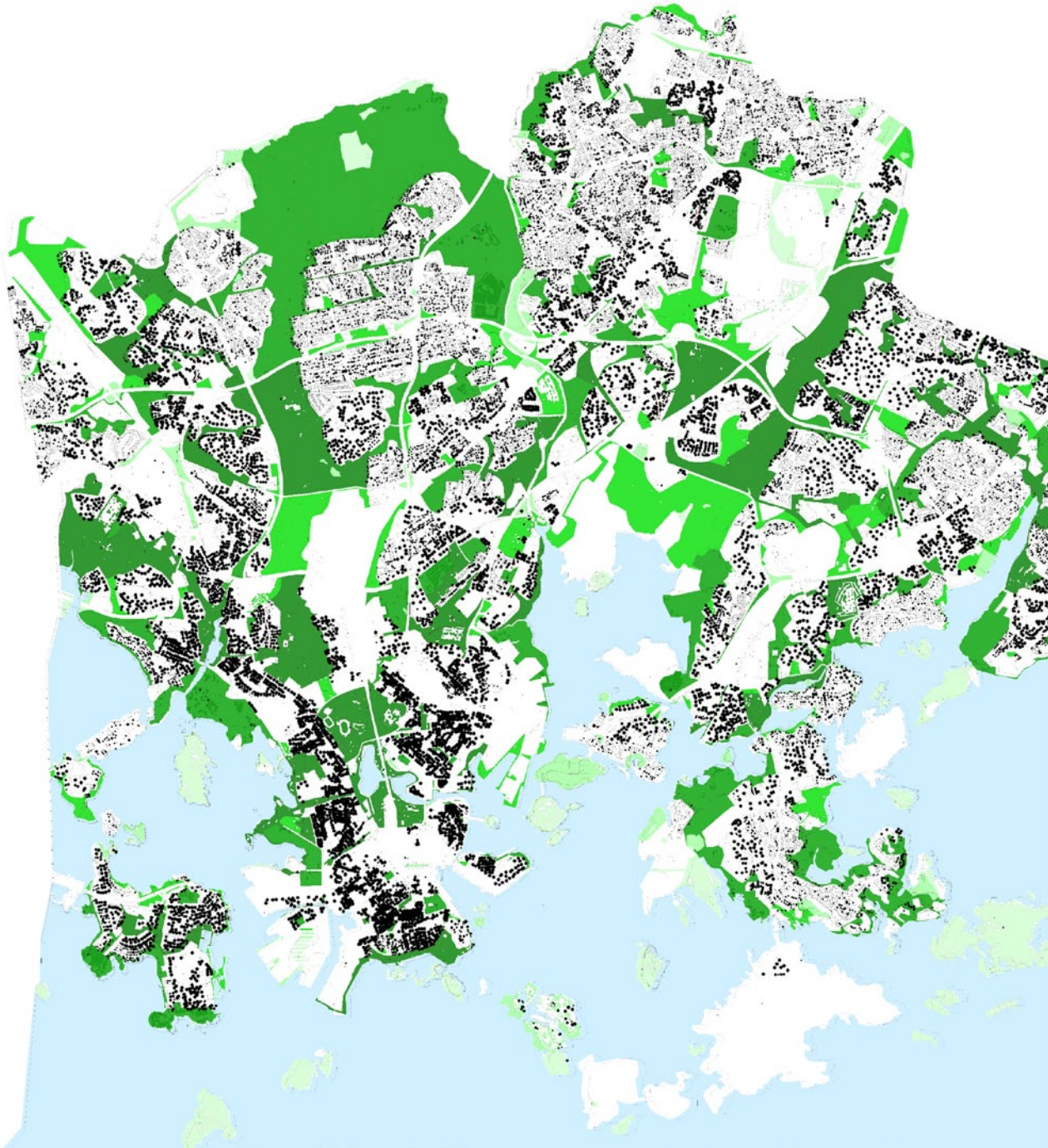
PIENIÄ LÄHIPUISTOJA
VAI SUURIA
VIHERALUEITA?

MOLEMPIA
SOPIVASSA
SUHTEESSA?

Yhdysvalloissa vuonna 2003 julkaistun tutkimuksen³⁴ mukaan alle 50 metrin etäisyydellä virkistysalueista asuvat ihmiset kävivät alueilla 3-4 kertaa viikossa, 300 metrin kävelyetäisyydellä asuvat kävivät vajaat kolme kertaa viikossa ja yli kilometrin päässä asuvat korkeintaan kerran viikossa. Lyhyen matkan päässä asuvat viihtyivät alueella myös huomattavasti kauemmin. Etäisyyden ulkoilualueelle kasvaessa yli kilometriksi sinne siirrytään useimmiten autolla

Puistoja siis käytettiin sitä enemmän, mitä lähempänä ne ovat, joten saavutettavuus saattaa olla määrää tärkeämpi kriteeri.

Sopivana etäisyytenä lähipuistoon tai -virkistysalueelle on pidetty useissa kaupungeissa 150 -500 metriä tai 5-10 minuutin kävelymatkaa kaupungin ja puistoalueen koosta ym. tekijöistä riippuen.

Suomalaisia suosituksia keskisuurille kaupungeille (80 000 - 200 000 asukasta)

Viimeisimpiä suomalaisia suunnittelun kriteeristöä koskevia selvityksiä on Kestävät kaupunkiseudut,³⁵ jossa esitettiin että vähintään 1,5 hehtaarin suuruisen virkistykseen sopivan alueen (lähipuiston) tuli sijaita enintään 300 metrin päässä asuntoalueesta ja 20-25 hehtaarin suuruisen ulkoilupuiston korkeintaan kilometrin päässä asuntoalueesta. Tavoitteena on myös, että lähi- ja ulkoilupuistoon pitäisi päästä ilman omaa autoa, kevyen liikenteen reittejä pitkin.

*"Hyvään elinympäristöön kuuluu, että lähiulkoilualueet ovat kaikkien saavutettavissa ja ovat laadultaan hyviä. 300 metrin etäisyys tai enintään 5-10 minuutin kävelymatka kotoa viheralueelle on todettu useassa tutkimuksessa kriittiseksi rajaksi, jonka jälkeen viheralueen virkistyskäyttö selvästi vähenee tai auton käyttö virkistysalueelle siirtymiseksi lisääntyy. Viheralueiden läheisyys on erityisen tärkeää lapsille, jotka vielä alakouluikässäänkin leikkivät enintään 300 metrin etäisyydellä kodistaan, ja vanhuksille."*³⁶

Puistoon lähtemiseen vaikuttaa myös kodin ja puiston välisen reitin luonne. Mitä miellyttävämpi reitti on, sitä helpompi on lähteä puistoon.

Kuva 27. Viheralueiden käyttöpaine asukasmäärän mukaan, nykytilanne. Leikkipaikkojen ja -puistojen palvelutarjontaa suhteessa väestön ikä- ja kasvuennusteisiin on lisäksi avattu liitteessä 2.
Lähde: Helsingin kaupunki

Asukkaita rakennusta kohti

- yli 30 asukasta
- 15 - 29 asukasta
- 6 - 14 asukasta
- 1 - 5 asukasta

ASUKKAITA 250 M SÄTEELLÄ VIRKISTYS- JA LUONNONSUOJELUALUEISTA

■	4 900 - 16 200	(49)
■	2 300 - 4 900	(92)
■	900 - 2 300	(120)
■	100 - 900	(165)
■	0 - 100	(413)

³⁴ Grahn P & Stigsdotter U.A

³⁵ Söderman & Saarela 2011 e

³⁶ Ibid. s.76

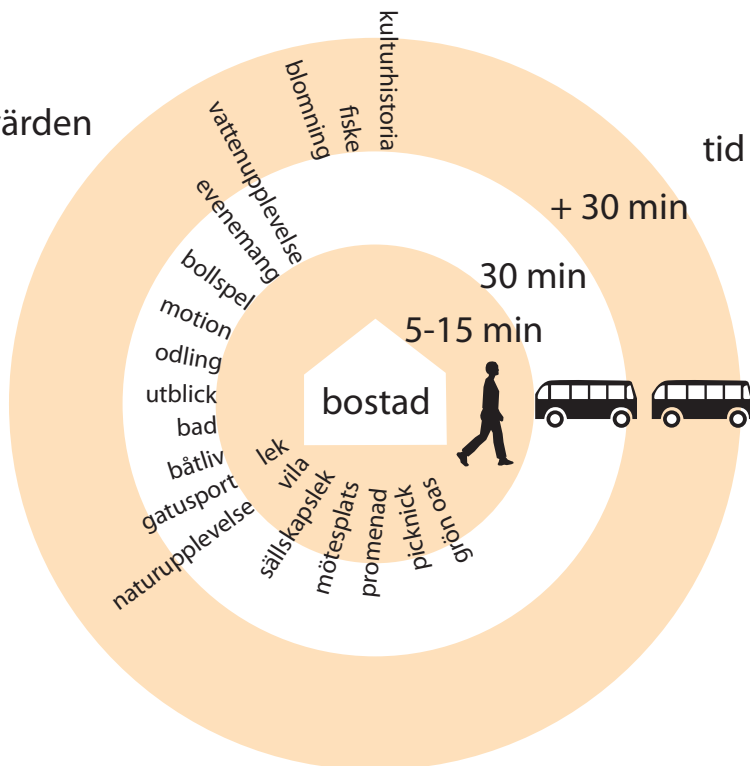
Ruotsin kaupungeissa etäisyysuusitus kodista lähipuistoon tai -luontoon vaihtelee 150 – 250 metriin esim. Örebrossa on todettu, että lapsille ja vanhuksille sekä liikuntaesteisille matkan kotoa liikuntapuistoon pitäisi olla alle 200 metriä. Täbyssä tavoitteena on, että kaikki asuvat korkeintaan 250 metrin etäisyydellä joko lähipuistosta tai -luonnosta. Tukholmassakin tavoitteena on alle 200 metrin etäisyys 0,5 -5 hehtaarin suuruiseen puistoon. Epävirallisen arvion mukaan 90 prosenttia tukholmalaisista asuu nykyisin alle 300 metrin päässä joko puistosta tai vesialueesta.

Kööpenhaminassa lähimmän viheralueen ei tulisi olla kauempana kuin bussipysäkin eli 200 metrin päässä. Kodin läheisyydessä tulisi olla ainakin virkis-

tyskäyttöön sopiva liikunta-alue. Mikäli viheralue sijaitsee kauempana, tulee sen laatutason korvata etäisyys.³⁸

Göteborgissa käytetty sosiotooppiympyrä^h liittyy Tukholmassa kehitettyyn sosiotooppi-käsitteeseen, jossa ihmisen kokemus ympäristöstä, sosiotooppi, nostetaan biotooppien rinnalle ympäristön arvoja määriteltäessä. Göteborgissa määriteltiin 20 kaupunkilaisten puistojen ja luonnon käyttöä edustavaa toimintaa ja elämystä sosiotooppiarvoiksi. Sosiotooppiympyrän avulla määriteltiin suunnittelua varten näiden sosiotooppiarvojen maksimietäisyys asunnosta.³⁹ Sosiotooppien määrittämistä voidaan käyttää myös, kun halutaan selvittää millaiset viheralueet ovat asukkaiden mielestä arvokkaimpia ja millaisia arvoja niihin liittyy. Sosio-

sociotopvärden

kommunikationsmedel

³⁷ Göteborgs grönplan, remiss 3/2013.

Göteborgs stads Park och natur.

³⁸ Beatley 2012 s. 98

³⁹ Göteborg parkprogram: Ge rum för landskapet! Strategier för landskapet i Göteborg 2007.

^h Vuonna 2007 Göteborgissa oli 40 m² puistoa/asukas ja luonnonalueita 130 m²/asukas ja vettä 60 m²/asukas.

Asukasluvultaan lähes Helsingin suuruudessa Göteborgissa saavutettavuustavoitteena on 5 minuutin kävelymatka kodista vähintään 0,2 hehtaarin (2000 m²) suuruiseen puistoon tai luontoalueelle. Matkan tulisi olla mahdollisimman esteettön.³⁷

Lähde: Göteborgs grönplan 2013

GÖTEBORGIN OHJEARVOJA PUISTO - JA LUONTOALUEILLE
(Göteborgs grönplan, remiss 3/2013)

PUISTOTYYPPI	ESTEETÖN ETÄISYYS KODISTA	PUISTON KOKO	PUISTON LAATU
<p>Lähipuisto ja lähiluontoalue</p> <p>Pieni viheralue, jota lähinnä lähi-kortteleiden asukkaat käyttävät</p>	<p>300 m (5 min. kävely)</p> <p>matkalla ei saisi olla tien eikä suurien vesialueiden ylityksiä eikä suuria mäkiä</p>	<p>vähintään 0,2 ha (2000m²)</p>	<p>sosiooppiarvo: vihreä keidas/paikka /puisto/luonto</p> <p>monipuolinen kasvillisuus ja eläimistö</p>
<p>Kaupunginosapuisto</p> <p>Käyttäjät lähinnä kaupunginosan omat asukkaat</p>	<p>1000 m (15 min. kävely)</p> <p>matkalla ei saisi olla tien eikä suurien vesialueiden ylityksiä eikä suuria mäkiä</p>	<p>vähintään 2 ha (20 000 m²)</p>	<p>sosiooppiarvo: vihreä keidas/paikka /puisto/luonto</p> <p>lepo, tapaamispaikka, leikkipaikka, piknik-paikka, kävely</p> <p>kaupunginosapuistolla tulisi olla oma luonteensa</p> <p>monipuolinen kasvillisuus ja eläimistö</p>
<p>Kaupunkipuisto</p> <p>Monitoimipuistoja, jotka houkuttelevat kävijöiksi kaikkia kaupunkilaisia</p>	<p>30 minuuttia julkisella liikenteellä</p>	<p>riittävän suuri ja vetovoimainen alue, joka houkuttelee kävijöitä. Alueelle pitää mahtua paljon kävijöitä ja sen tulisi kestää myös kulutusta</p>	<p>alueella tulee olla selvästi erottuva oma luonteensa</p> <p>eriluonteisia kaupunkipuistoja, joissa rikas kasvillisuus ja eläimistö</p>
<p>Suuret luonto- ja virkistysalueet</p> <p>Suuret luontoalueet, joilla on paljon biologista ja/tai virkistävää arvoa</p>	<p>30 minuuttia julkisella liikenteellä</p>	<p>riittävän suuri ja vetovoimainen alue, joka houkuttelee kävijöitä. Alueelle pitää mahtua paljon kävijöitä ja sen tulisi kestää myös kulutusta</p>	<p>alueella tulee olla selvästi erottuva oma luonteensa</p> <p>eriluonteisia alueita, joissa rikas kasvillisuus ja eläimistö</p>

tooppikartoitus tehdään useimmiten asukaskyselyinä tai haastatteluina. Kartoituksessa voidaan kysellä myös alueisiin liittyviä negatiivisia arvoja. Sosiaalisten arvojen kartoitus tuo paikallisten asukkaiden kokemat viheralueiden merkitykset ja arvot suunnittelijoiden käyttöön. Hyvin tehty kartoitus tuo esille kaupungin osien luonteen ja elämäntapojen erilaisuudet sekä asukkaille arvokkaimmat alueet.

⁴⁰

Hollantilaisen ohjeiston⁴¹ mukaan kaupunkialueen jokaista kotitaloutta (2,5 henkilöä) kohden olisi oltava 75 m² vihreää virkistysaluetta. Tästä 60 m² pitäisi olla 500 metrin säteellä kodista ja 15 m² voi kuulua alueelliseen viheralueeseen, joka sijaitsee kolmen kilometrin sä-

teellä. Viheraluetta tulisi olla 30 m²/henkilö. Ohjeistossa on määritelty myös erityyppisten puistojen etäisyys suosituksia kodista.

Monissa suurkaupungeissa tavoite-etäisyys on usein pidempi tai tavoitettavan puiston koko on pienempi kuin keskikokoisissa kaupungeissa. Berliinissä tavoitteena on 500 metrin etäisyydellä ainakin 0,5 ha suuruinen puistoalue (6 m²/asukas).

Lontoo on suurkaupungiksi vihreä, mutta viheralueet jakaantuvat epätasaisesti kaupungin eri osiin. Yli 1,7 miljoonaa lontoolaista asuu yli kilometrin päässä lähimmästä yli hehtaarin suuruisesta merkittävästä luontokokemuksia tarjoavasta viheralueesta.⁴²

MITKÄ OLISIVAT
HELSINGIN
OHJEARVOT?

puistotyyppi	etäisyys kodista	puiston koko
taskupuisto	200 m (4 min. kävely)	0,01 ha - 1 ha
korttelipuisto	400 m (6 min. kävely)	1 ha - 6 ha
kaupunginosapuisto	800 m (12 min. kävely)	6 ha - 18 ha
iso kaupunkipuisto	1600 m (20 min. kävely)	18 ha - 200 ha
keskuspisto	3200 m (jopa 30 min. kävely)	200 ha

Hollantilaisen Green City -ohjeiston suosituksia.

ANTAISIVATKO MUUN
EUROOPAN PÄÄKAUPUNKIEN
OHJEET PAREMPAA OSVIITTA?

⁴⁰ Tyrväinen Liisa. Viheralueiden arvokartoitus tuo puuttuvaa tietoa kaupunkisuunnitteluun.

Kvartti 4/2004, s. 43.

⁴¹ Green City- ohjeisto. 2012 s. 20

⁴² Leading to a greener London.

An environment programme for the capital. Greater London Authority July 2009. s.15.

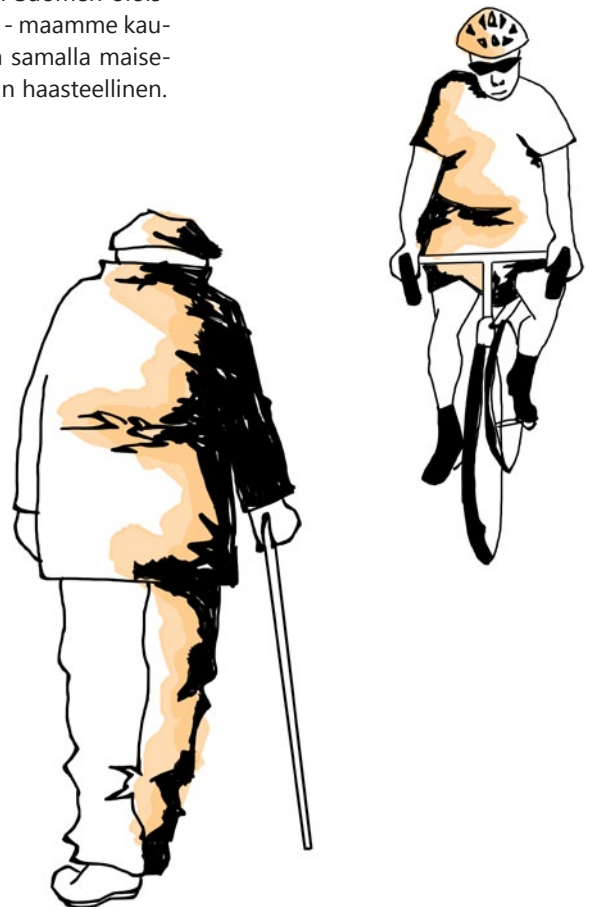
RAPAKON
TAKANA?

New Yorkissa asetettiin vuonna 2007 tavoitteeksi, että kaikki asuisivat vuoteen 2030 mennessä alle 10 minuutin kävelytäisyydellä puistosta. Puisto voi minimissään olla vain 1000 m². Nykyisin 84 prosentilla newyorkilaisista tämä tavoite jo täyttyy. Etäisyys on määritelty vain 400 metriksi, jotta hitaammin liikkuvatkin ehtisivät 10 minuutissa puistoon. Vuonna 2011 yli kaksimiljoonaa kaupunkilaista asuu yhä yli 10 minuutin päässä puistosta, mutta käytännössä lähes kaikilla kaupunkilaisilla on alle 800 metrin päässä lähipuisto. Saavutettavuuden ohella puiston laadulla on myös merkitystä.⁴³

Voidaanko viheralueiden määrästä antaa yleispäteviä suosituksia? Entä sijainnista? Helsinki on Suomen oloissa erityislaatuinen tapaus - maamme kaupunkimaisin ympäristö ja samalla maise-malliselta sijoittumiseltaan haasteellinen.

Tietyt lainalaisuudet pätevät myös täällä. Lähellä olevia puistoja käytetään enemmän ja saavutettavuudelle tärkeää on myös virkistysalueelle johtavan yhteyden puoleensavetävyys ja mahdolliset estevai-kutukset kuten vaikeasti ylitettävät väylät. Mitä suurempi viheralue on, sitä enemmän on suhteellisesti houkuttelevaa käytöpintaa verrattuna useampaan pieneen alueeseen. Tämä johtuu ns. reunavaikutuksesta. Toisaalta pienillä alueilla säilyy sosiaalinen kontrolli paremmin.

Helsingin viheralueverkoston saavutettavuuden ohjearvoja luonnosteltiin tämän raportin laatimisen yhteydessä ns. Helsingin sosiotooppijanaan (katso liite 3).

Näyttää siltä, että useimmat eurooppalaiset kriiteeristöt virkistysalueiden osalta täyttyvät nyt Helsingissä, mutta alueellisesti tietynlaisten viheralueiden aliedustus häiritsee niiden tarjoamien palveluiden saavutettavuutta.

Eri maissa käytetään erilaisia normeja, mutta yhteistä niille on saavutettavuuden optimointi ja periaate, että päivittäin käytettävien, erityisesti pienille lapsille ja vanhuksille suunnattujen viheralueiden tulisi olla kävelymatkan päässä.

⁴³ PlaNYC 2007, PlaNYC 2011, s.34-35

Hyvä viheralueverkosto osana hyvää kaupunkia

Hyviä viheralueita?

“Vihreät kaupungit” mahdollistavat kestävämpiä, terveellisiä elämäntapoja ja rohkaisevat niihin. Vihreässä kaupungissa viheralueet ovat riittävän monipuolisia ja toimivia niin kokemuksellisesti kuin ekologisestakin näkökulmasta. Maiseman monimuotoisuus tarjoaa monipuolisia virkistysmahdollisuuksia asukkailleen ja mahdollisuuden kokea erilaisia maisemia. Viheralueilla ja muilla julkisilla ulkotiloilla on tärkeä tehtävä tarjota hyvän elinympäristön edellyttämiä palveluita; ekologisesti kestävää virkistäytymistä, maksuttomia oleskelun ja harrastamisen paikkoja terveellisessä ympäristössä ulkosalla, asiointiyhteyksiä puoleensavetävässä ympäristössä ja toipumista henkisestä kuormituksesta. Työmatkakin voi tarjota luontoelämyksiä, jotka voivat vaikuttaa työhön, tuottavuuteen ja elämisen laatuun.

Millainen on hyvä viheralueerakenne sisällöltään ja muodoltaan, osana hyvää kaupunkia? Miten päästäisiin kiinni

sellaiseen kokemukselliseen tietoon, joka auttaa haarukoimaan hyvän kaupungin ja toisaalta “hyvän” viheralueverkoston ominaisuuksia?

Asukkaita hyvin palveleva viheralue on esteettisesti, elämyksellisesti, ekologisesti ja toiminnallisesti hyväksi koettu. Viheralueella voi tehdä asioita, joita viheralueelta odottaa, ja jotka ovat olennaisia oman elämänlaadun kannalta. Odotusten täytyessä mielikuva koko alueesta muodostuu positiivisemmaksi ja vastaavasti niiden pettäessä kokemus alueesta muuttuu helposti negatiiviseksi.

Viheralueita joutuu arvottamaan myös toisiaan vasten, kun etsitään täydennysrakentamiselle soveltuvia paikkoja. Viheralueverkoston osasia voi arvottaa esimerkiksi oheisen nelikentän avulla (kuva alla). Haasteita aiheuttaa kuitenkin arvojen syy- ja seuraussuhteiden kietoutuminen toisiinsa. Ekosysteempipalvelukehikko on yksi tapa arvioida useimpia näistä.

Toiminnalliset ja virkistyselliset arvot
mm. saavutettavuus, monipuolisuus

Luontoarvot ja ekologist arvot
mm. jatkuvuus ja yhtenäisyys, luonnonhyödyt, luonnon monimuotoisuus

Kulttuuriset arvot
mm. maisemakulttuuri

Maisemallis-esteettiset, kokemukselliset arvot

Viheralueiden marssijärjestys?

Yksi näkökulma viheraluejärjestelmän hahmottamiseen ja suunnitteluun on myös alueiden keskinäinen hierarkia. Alueiden, koon, sijainnin ja merkityksen pohjalta ne asettautuvat järjestykseen, joka määrittää mm. niiden hoitotasoa. Kaikkien alueiden toteutukseen, kunnostukseen tai ylläpitoon ei pystytä samanaikaisesti investoimaan yhtä paljon, ja jonkinlainen hierarkia auttaa tällaisen arvojärjestyksen saavuttamisessa. Yleiskaavassa 2002 laaditun viheralueverkoston pohjalta voidaan päivittää tärkeät yhtenäiset alueet, tarvittavat viheryhteydet, vihersormien luonne, toivottu laajuus ja sisältö sekä lähipuistoverkoston osaset ja niiden arvotus toisiinsa nähden sekä tasainen jakautuminen alueellisesti asukasmäärään nähden.

Helsingin viheralueiden hierarkiassa on kolme tasoa koon ja sisällön mukaan; vihersormet, kaupunginosapuistot¹ ja lähipuistot. Kaupunginosapuistojen sisältöä on sittemmin selvitetty Esikaupunkialueiden renessanssityössä, jolloin laadittiin 32 esikaupunkialueen kaupunginosapuistolle puistokortit ja ideoi-

tiin kuutta kaupunginosapuistoa tarkemmin. Kehittämissuunnitelmat olivat melko yleistasoisia ja vaativat jatkosuunnittelua kaupunginosien muun suunnittelun yhteydessä. Jatkossa kaupunginosapuistojen roolia, kokoa sekä yhteyksiä tulee pohtia laajemmin koko kaupungin viheralueverkoston näkökulmasta. Göteborgin mallin mukaan laajempaa aluetta palvelevilla puistoilla voisi olla kaksi hierarkiaa, pienemmät kaupunginosapuistot ja vielä useampaa kaupunginosaa palvelevat kaupunkipuistot esim. vihersormilla. Myös ratkaisujen kustannusvaikutuksia tulee tarkemmin pohtia.

Viheralueiden strategisessa kehityskuvassa (osa II viheraluerakenteen suunnittelu) jatketaan kaupunginosapuistojen tarkastelua ja keskinäistä profiloimista niin esikaupunkialueiden kuin kanta-kaupungin ja Helsinkiin vuonna 2009 liitetyn Östersundomin osalta. Tämän pohjalta voidaan tekeillä olevan uuden yleiskaavan pohjaksi tarkastella uudelleen Yleiskaavan 2002 kaupunkipuistojen sijaintia ja rajoja.

Hyvän viheraluerakenteen ominaisuuksiin kuuluu jatkuvuus ja viheralueiden luonteva liittyminen toisiinsa. Tavoitteena tulisi kehittää edelleen ”viherverkostokaupunkia”, jossa ratkaistavana ovat vihersormien keskinäiset roolit ja poikittaiset yhteydet niiden välillä sekä pienempien viheralueiden hierarkia ja yhteen kytkeytyneisyys. Verkostokaupunkijatteluun kuuluvat myös aineettomat verkostot kuten puoleensavetävyystekijöiden ja liikkumisreitien dynamiikka.

¹ määriteltiin Yleiskaavassa 2002

Helsingin vuonna 2050 tulee olla

VIHERVERKOSTOKAUPUNKI VAILLA VERTAA.

Tällaisella kaupungilla on

TOIMIVAT JA PALVELEVAT VIHERALUEET

Virkistysalueet tarjoavat **vapaa-ajan palveluita**. Ne luovat viihtyisän, terveellisen, turvallisen sekä käyttäjälleen ilmaisen ympäristön aktiiviseen kaupunkielämään lähellä kotia.

Virkistysalueet maalla ja merellä ovat **helposti saavutettavissa** koko Helsingin alueella. Lähivirkistysalueet ja virkistysyhteydet ovat riittäviä ja toimivia. Niin kanta- kuin esi-kaupungissa on monipuolista virkistystarjontaa ja jokaiselle asukkaalle mahdollisuus ulkoilmaelämään kaikkina vuodenaikoina.

Vihersormet ovat sopivan laajoja ja yhtenäisiä, jotta ne pystyvät tarjoamaan tarvittavat virkistyspalvelut kasvavalle väestömäärälle, ja samalla turvaamaan **ekosysteemi-palvelut**. Ne luovat ja vahvistavat Helsingin identiteettiä ja ovat maisemallinen veto-voimatekijä. Vihersormet jatkuvat yhtenäisinä yli kuntarajojen.

Viheralueet muodostavat **verkoston**. Vihersormet, kaupunginosapuistot ja lähivirkistysalueet yhdistyvät toisiinsa turvallisista ja miellyttävin reitein ja poikittaisin viheryhteyksin.

Viheralueiden hierarkia auttaa määrittelemään toimintoja ja investointeja. Suurilla kaupunginosilla on oma ja pienillä yhteinen **kaupunginosapuistonsa**, joka on alueen toiminnallinen ja maisemallinen viheraluekeskus. Tärkeimmät ja laajimmat näistä ovat ns. **kaupunkipuistoja**. Lisäksi on **lähivirkistysalueita** eri-ikäisten virkistäytymistä varten.

SEKÄ VIIHTYISÄ JA KAUNIS YMPÄRISTÖ

Vihreä ympäristö tarjoaa **elämyksiä, kulttuuria ja luontokokemuksia**. Yhtenäisissä kaupunkimetsissä, merimaiseman äärellä ja saaristossa voi kokea **rauhaa ja hiljaisuutta**.

Kaupunkirakenne ja -maisema muodostavat **kauniin ja toimivan elinympäristön**, jossa rakentaminen ja virkistysalueet ovat tasapainossa.

Kaupunkimaisema ja julkiset ulkotilat sen osana **houkuttelevat asumaan, matkailmaan ja yrittämään Helsingissä**. Ne tarjoavat myös mahdollisuuksia asukkaiden aktiivisuudelle ja osallistumiselle (yhteisöllisyys, kaupunkiviljely, puistokummitoiminta, tapahtumat, talkoot).

Vehreät asuinalueet täydentävät viheralueverkostoa esteettisesti, ekologisesti ja toiminnallisesti.

Viheralueet ja viheryhteydet tarjoavat käteviä **liikkumisreittejä** paikasta toiseen miellyttävässä ympäristössä.

Monimuotoinen maisema

VISIO: tulevaisuuden Helsinki on...

helsinkiläinen maiseman
kulttuuriperintö ja uusi
maisema elävät rinnak-
kain

meren ja saaris-
ton palvelut ja
saavutettavuus
paranevat

maiseman ominaispiir-
teet säilyvät ja vahvis-
tuvat osana tiivistyvää
kaupunkia

laadukkaat julkiset
ulkotilat vahvistavat
paikallista identiteet-
tiä

...merellinen, vihreä ja kerroksellinen

kehitysvaiheet ja
historia näkyvät
maisemassa

Millainen maisema, sellaiset viheralueet

Kuten edellä luvussa I on todettu, Helsingin ominaispiirteisiin kuuluu viheralueiden suuri määrä ja metsäinen luonne. Lähipuistot ovat tyypillisesti suhteellisen pieniä, mutta säteittäiset vihersormet suhteellisen suuria, ja yhdessä ne muodostavat nykyisellään melko hyvin yhteen kytkeytyneen verkoston. Seuraavassa kuvataan viheraluejärjestelmän muita tyypillisiä ominaisuuksia osana Helsingin ominaisluonnetta.

Kaupungin ytimen sijainti Suomenlahteen työntyvällä kapealla niemellä pohjoisissa olosuhteissa¹ on määrittänyt ja yhä määrittää lähtökohdat kaupungin rakentumiselle ja myös viheraluerakenteelle. Luonteva kasvusuunta on säteittäinen ja yksiytiminen.

Helsingin maiseman tyypillisiä piirteitä ovat vehreys, eteläosan merellisyys ja monimuotoinen rantaviiva sekä pohjoisen metsäisyys.

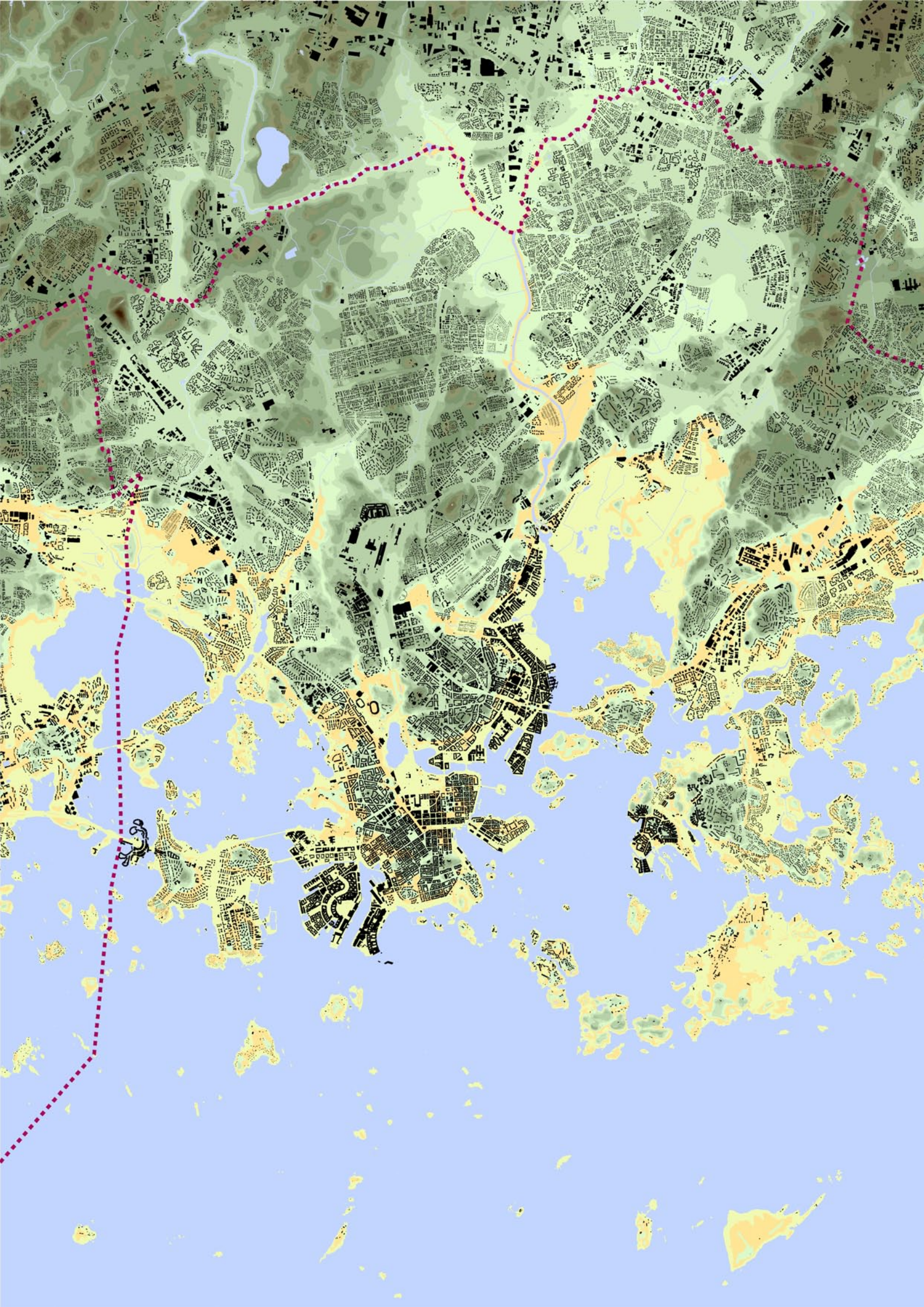
Helsingin kaupunkikuva muodostuu jäätikön kuluttaman kallioperän aikaansaamien mäkien ja saarten/niemien sarjan, tunnusomaisen havumetsän ja tähän viitekehykseen rakentuneen, pääosin modernistisen arkkitehtuurin yhdistelmästä. Suurimmat saaret on yhdistetty mantereeseen kantakaupungissa täytöillä (mm. Jätkäsaaren ja Kalasataman saaret), ja esikaupunkien suuret saaret (mm. Kulosaari, Laajasalo, Tammisalo, Lehtisaari, Kuusisaari) silloilla. Maisemarakenne on näkyvissä kaupunkirakenteessa, korkeimpia mäenhuippuja korostavat julkiiset rakennukset (Observatorio, vesitornit), historialliset puistot (Tähtitorninvuori, Eläintarha) tai puistometsät, joista aukeaa näkymiä ympäröivään maisemaan. Tiivis kaupunkirakenne kohtaa vesirajan, ja alkuperäistä kalliomaisemaa luonnonrantoineen löytyy vielä kaupungin keskustasta.

MILLAISEEN MAISEMAAN HELSINKI JA SEN VIHERALUEET OVAT SYNTYNEET?

MITÄ LÄHTÖKOHTIA TÄMÄ JA SEN POHJALTA KEHITTYNYT KERROKSELLINEN KAUPUNKI-MAISEMA ASETTAA KAUPUNKISUUNNITTELULLE?

¹ Vuosittainen keskilämpötila Helsingissä on 5C, ja seitsemän kuukauden ajan lämpötila on keskimäärin alle tuon keskiarvon.

m mpy

90-95
85-90
80-85
75-80
70-75
65-70
60-65
55-60
50-55
45-50
40-45
35-40
30-35
25-30
20-25
15-20
10-15
5-10
0-5

Kuva 28. Helsingin suurmaiseman päärunon muodostavat selänneiset jaksot (Helsingin niemen ja Viikki-Kivikon selänne) ja Vantaanjoen laakso niiden välissä. Kaupungin alkuperäinen perustamisaikka Vantaanjoen suulla sijoittui maisemalliseen solmukohtaan, jossa selännejakso sulkee Vantaanjoen laakson lahden suulla ja joka nyt on Helsingipuisto-vihersormen ydinaluetta. Joki puhkaisee lounais-koillis-suuntaisen selännejakson, ja maisema jakautuu eteläiseen merenlahtimaisemaan ja pohjoisessa moreeniselänteiden täplittämään haarautuvaan pääjokilaaksoon ja kallioselänteisiin sen molemmin puolin.

Lähde: Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto

Suurmaiseman muodostavat graniittikallioiden hallitsevat selänteet ja kallioisten moreenimäkien täplittämät jokilaaksot niiden välissä. Se toimii viitekehystenä myös viheraluejärjestelmälle, joka on syntynyt seuraillen maisemallisia lähtökohtia kuten jokilaaksoja, hankalasti rakennettavia jyrkkiä selännealueita tai saariketjuja. Tietoinen suunnittelu on luonnollisesti myös rikkonut tätä kaavaa; sekä ylänköalueita että laaksomaisemaa sisältävä Keskuspuisto on syntynyt sen tuloksena, ja toisaalta ruutukaavaa on sovitettu myös varsin mäkiseen maastoon (Etu-Töölö, Kaartinkaupunki). Alkuperäinen kalliomaisema on keskustan alueella paikoin yhä nähtävissä (Esim. Temppeliaukiolla Töölössä).

Viheraluejärjestelmä perustuu vihersormiin

Viheraluejärjestelmän rungon ja selkärangan muodostavat säteittäiset vihersormet, jotka ulottuvat merenrannalta kaupungin rajalle ja ylikin metsämai-

semaan, ja ovat olleet rakennetta muodostava elementti kaupunkisuunnittelussa 1970 Yleiskaavasta lähtien. Keskuspuisto ja säteittäinen viheraluejärjestelmä sai alkusäyksen jo Töölönlahden suunnitelmassa 1910-luvulla silloisen kaupungin rajojen puitteissa, ja laajentui alueliitosten jälkeen uudelle kaupunkialueelle.

Vihersormet seuraavat joko luonnonelementtiä kuten jokilaaksoa tai symbolista kokonaisuutta kuten Keskuspuisto. Merialue ja saaristo muodostavan toisen laajan kokonaisuuden, joka yhdistää vihersormet toisiinsa.

Vihersormet edistävät monimuotoisuutta, koska kullakin "sormella" on erityisluonteensa sen mukaan, miten ne sijaitsevat maisemassa ja kaupunkirakenteessa. Länsipuisto sijaitsee pienipiirteisessä jokilaaksossa, Keskuspuisto pääosin kumpuilevalla metsäselänteellä ja Helsingipuisto osin alavassa maaperältään savisessa Vantaanjokilaaksossa ja osin merialueella. Viikki-Kivikon vihersormi myötäilee Kivikon selännereunaa, joka muodostaa voimakkaan kontrastin Viikin

MIKÄ HELSINGISSÄ
ON AINUTLAATUISTA?

viljelymaisemalle. Itä-Helsingin kulttuuripuistossa yhdistyy merellinen ympäristö huvila- ja kartanoalueisiin. Vuosaaren ulkoilupuistossa yhdistyvät merellisyys, uusi urbaani kanavaranta, kartanoympäristö ja täyttömäestä muovattu ulkoilualue.

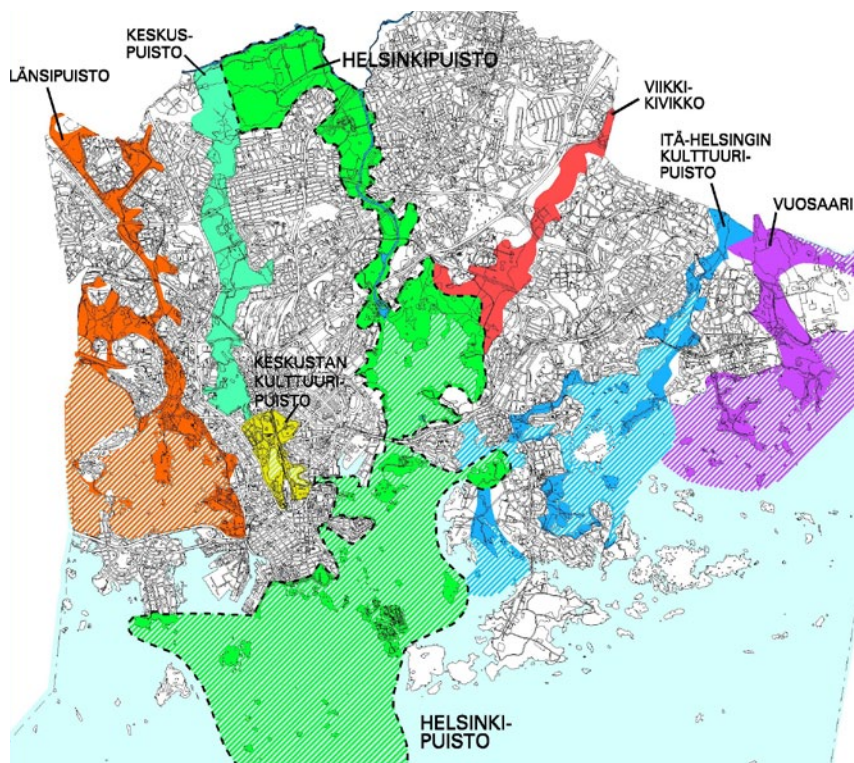
Vihersormiin on myös keskittynyt merkittävä osa Helsingin luokitelluista luonnon ja kulttuurihistorian sekä maisemakulttuurin arvoista ja ne ovat itsessään erittäin merkityksellisiä. Suurin osa ulottuu kantakaupungin ns. maisemalliseen keskustaan⁴⁴ jossa niillä on yhteys toisiinsa. Östersundomin alueella, erityisesti Sipoonkorvella tulee jatkossa olemaan tärkeä merkitys osana Helsingin viheraluerakennetta. Vihersormet jatkuvat myös kaupunginrajojen yli seudulle (ks. liite 4) yhtyen naapurikaupunkien viherverkostoon ja seudulliseen viherkehään.

Vihersormet ovat yhteydessä toisiinsa kaupunginosapuistojen, bulevardien, kävely-yhteyksien, merenrantapromenadien, kapeiden luontokaistaleiden, vihervöiden ja viherkäytävien välityksellä

ja palvelevat virkistystä ja ulkoilutoimintoja samoin kuin arjen yhteyksiä kouluihin, ostosalueisiin ja työpaikkoihin. Suurimmat toimivat myös ekologisina käytävinä.

Valitettavasti vihersormien jatkuvuus ei ole kaikilta osin selkeä, ja niitä halkovat kehätiet vähentävät niiden yhtenäisyyttä ja puoleensavetävyyttä. Nämä tiet ovat kuitenkin olennaisimpia yhteyksiä kaupungin eri osien välillä ja niiden tehokkuus liikennekäytävänä julkiselle liikenteelle vahvistaa kestävyysstrategioita toisilla tavoin. Yhteensovittamista tarvitaan, jotta kummallakin toiminnolle on tilaa kaupungissa, vihreydelle ja virkistykseksi sekä liikkuvuutta edistäville ratkaisuille. Kävely- ja pyöräily-yhteyksien jatkuvuus on kuitenkin mahdollistettu yhdistävien siltojen avulla, jotka toimivat talvisin myös hiihtolatuverkoston osina. Silloilla ja alikuluilla on tärkeä merkitys vihersormien hahmottumiselle yhtenäisinä kaupunkirakenteessa.

Myös täydennysrakentamista si-
joitettaisiin mielellään näiden liikennekäytävien varteen. Näiden maankäyttölistien intohimojen kohtaamispaikoista vihersormien varrella tuleekin kehittää kaupunkitiloja, joissa mitään arvoja ei liiaksi menetetä ja päinvastoin syntyisi lisäarvoa ja synergiaetua erilaisten tavoitteiden kohtaamisesta.

Kuva 29. Helsingin vihersormet Yleiskaava 2002:n mukaan. Sittemmin Östersundomin alue on liitetty Helsinkiin ja itäiset vihersormet jatkuvat Sipoonkorpeen.

Lähde: Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto

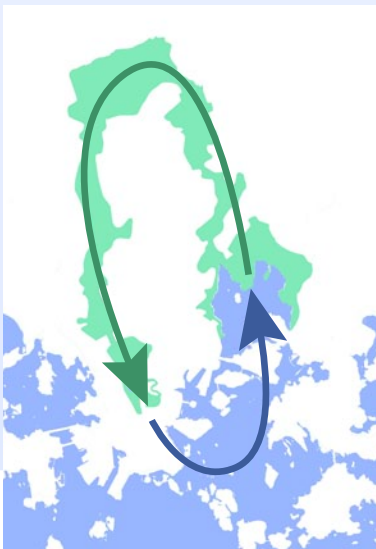
⁴⁴ Törrönen 2010 s. 107-109

Vihersormien suunnittelua

Keskuspuisto on osa Helsingin kaupunkikuvaa ja historiaa. Vuonna 1911 arkkitehti Bertel Jung teki ehdotuksen Helsingin Keskuspuistoksi. Ehdotus käsitti Kaisaniemen, Hakasalmen, Hesperian ja Eläintarhan alueet sekä Reijolan metsämaiden eteläosan. Suunnitelmaa täydennettiin myöhemmin kaupungin halki kulkevaksi metsä- ja puistovyöhykkeeksi. Puistoon sijoitettiin toiminnallisia ulkoilu- ja liikunta-alueita palveluineen sekä kattava ulkoilutieverkosto. Puistoon sijoittuivat myös Olympia- ja Uimastadion sekä muitakin olympialaisiin liittyviä arvoraakennuksia. Keskuspuiston kehittämisen turvaksi vahvistettiin osayleiskaava 1978 ja osa puistosta on asemakaavoitettu. Keskuspuiston osayleiskaavassa osoitettu alue alkaa Laaksosta Töölönlahden pohjoispuolelta ja jatkuu Vantaanjoelle saakka. Keskuspuiston alue on osoitettu myös Helsingin Yleiskaava 2002:ssa.

Itä-Helsingin kulttuuripuiston kehittämisen lähtökohtina ovat sen merellisyys ja rikas kulttuuriperintö. Esihistoria, kartano- ja huvilakulttuurin kaudet sekä modernin kaupunkirakentamisen aika ovat alueella hyvin edustettuina. Itä-Helsingin kulttuuripuisto ja Helsingipuisto ovat teemallisia kokonaisuuksia, johon kuuluu sekä viher- ja vesialueita että rakennettua kulttuuriympäristöä. Puistolla ei tässä yhteydessä tarkoitettu rakentamisen ulkopuolelle jäävää viheraluetta, vaan kaupunkirakenteen mukana muuttuvaa kokonaisuutta, joka saattaa sisältää myös tulevaisuudessa rakennettavia alueita. Itä-Helsingin kulttuuripuiston tavoitteet ja niitä tukevat toimenpiteet hyväksyttiin kaupunkisuunnittelulautakunnassa jatkosuunnittelun ja hallintokuntayhteistyön pohjaksi vuonna 2011. Pääkohtina olivat saavutettavuuden ja sisäisten yhteyksien parantaminen, toiminnallisen sisällön kehittäminen sekä kulttuuriperinnön ja maiseman arvojen esilletuominen.

Helsingipuistoa luonnehtivat kaupunkikeskeisyys, merellisyys, historia, luonto ja toiminnallisuus. Se sisältää kaikki tärkeät Helsingin maisematyypit mereltä metsiin, Harmajalta Haltialaan, sekä kaupungin kehityshistorian vaiheita. Helsingipuiston kehittämisperiaatteet hyväksyttiin kaupunkisuunnittelulautakunnassa vuonna 2012. Näihin kuuluivat alueen säilyttäminen elinvoimaisena ja yhtenäisenä, kehittäminen monipuolisena virkistysaluekokonaisuutena ja uusien rakenteiden soveltaminen alueen arvoihin, reittien sujuvuuden ja kattavuuden turvaaminen sekä samoin kuin Itä-Helsingin kulttuuripuistossakin, kaupungin omistamien rakennusten avaaminen julkiseen käyttöön virkistykseen tukemiseksi.

Viikki-Kivikko-(Sipoonkorpi)-vihersormen suunnitelma on toimintasuunnitelmassa vuodelle 2014. Viikki-Kivikko -vihersormi ja Sipoonkorven kansallispuisto on tavoitteena liittää toisiinsa viheryhteyksin. Sitä sekä läntisen vihersormen eli **Länsipuiston** suunnittelua tehdään Viheralueiden kehityskuvan ja Yleiskaavan rinnalla, ja siinä pyritään määrittelemään vihersormen toivottavat ulottuvuudet, rajautuminen kaupunkirakenteeseen ja yhteydet ympäröiviin alueisiin osana viheraluejärjestelmää. Länsipuiston vihersormi seurailee Mätäjoen virkistysvyöhykettä, jolle on laadittu useita erillisiä suunnitelmia.

Vuosaaren ulkoilupuiston vihersormen yleissuunnitelma on hyväksytty kaupunkisuunnittelulautakunnassa vuonna 1995. Suunnitelman perusteella Vuosaaren Uutelan alue, Vuosaaren kartanon ja golfkentän alueet sekä Vuosaarenhuipun täyttömäki on kaavoitettu virkistysalueiksi.

Vuosaaren vihersormi ja Itä-Helsingin kulttuuripuisto liittyvät Östersundomin viheralueverkostoon.

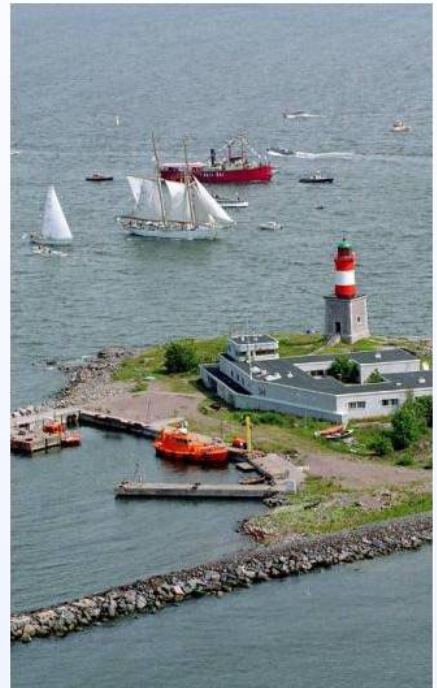

Keskuspuisto ja Helsingipuisto muodostavat eräänlaisen "viher-sinikehän" keskelle kaupunkia liittyessään toisiinsa.

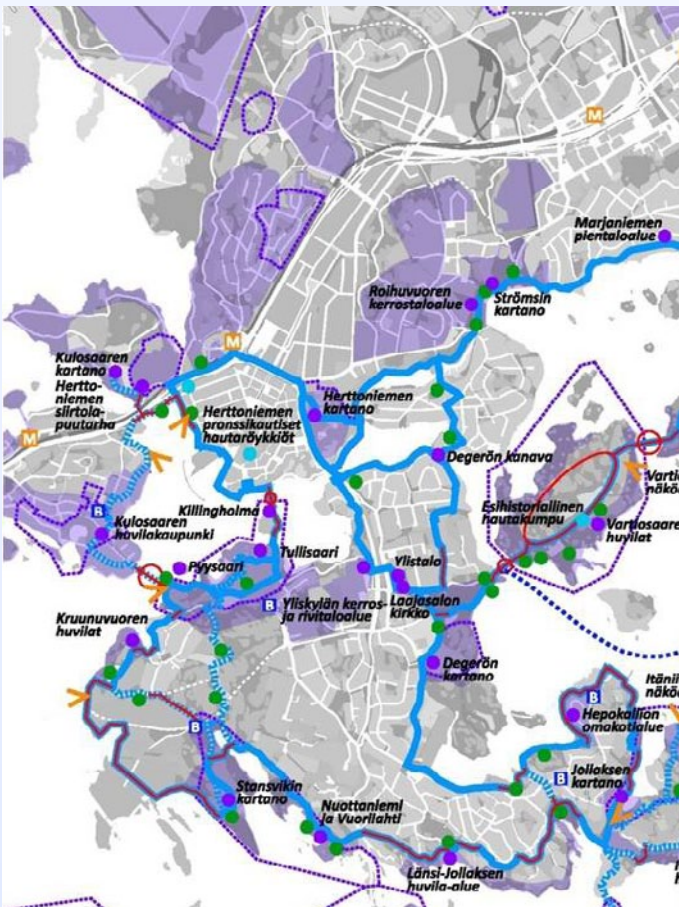

Kuva 30. Keskuspuistoa.
Kuva: Helsingin kaupunki

Kuva 32. Helsingipuistoa.
Kuva: Helsingin kaupunki

Kuva 31. Itä-Helsingin kulttuuripuiston kehittämissuunnitelmassa viher-
sormikokonaisuutta lähestyttiin teemareittien avulla.
Kuva: Anna-Kaisa Aalto

Kuva 33. Viikki-Kivikko -vihersormen maisemaa.
Kuva: Iida Juurinen

Merellisyys ja sinirakenne ovat osa ominaisluonnetta

Vesimaisema on tärkeä osa Helsingin identiteettiä. Se sekä tarjoaa moniaistisia elämyksiä että toimii monimuotoisena elinympäristönä. Helsingin saaristo jakautuu sisälahtien, selkävesien, ulkosaariston ja avomeren vyöhykkeeseen.

Helsingin edustalla on myös ainutlaatuinen merellisen Helsingin kansallismaisema ja maailmanperintökohde Suomenlinna ja monia kulttuurihistoriallisesti arvokkaita kohteita. Saariston kasvillisuus vaihtelee karun ulkosaariston alkuperäislajeista satoja vuosia suljettuina olleiden puolustusvoimain saarien monipuoliseen kasvillisuuteen erilaisine tuloslajeineen. Myös vedenalainen maisema tarjoaa paljon nähtävää.

Kaksi kolmasosaa Helsingin pinta-alasta on merta. Kaupungissa on yli 200 kilometriä rantaviivaa mantereella ja valtaosa siitä on yleisessä käytössä, samoin kuin suurin osa 315:sta saaresta, joista suurimmat ovat vasta avautumassa yleiseen käyttöön. Tässä suhteessa Helsinki poikkeaa useimmista ulkomaisista ja suomalaisista kaupungeista. Merenranta-kaupungeilla on harvoin vastaavaa saaristoa näin lähellä mannerrantaa.

Helsingin merenranta jakautuu kanta-kaupungin rakennettuun urbaaniin rantaan (50 km) sekä esikaupunkialueiden pääosin rakentamattomiin rantoihin. Pitkin rantaviivaa löytyy tasaisin välein yleisiä uimarantoja sekä venesatama-alueita palveluineen. Helsingin itäpuolelle vuonna 2009 liitetyn Östersundomin ranta-alueet poikkeavat luonteeltaan muun Helsingin rannoista siinä, että ne ovat pääosin joko Natura 2000 -lennustonsuojelualuetta tai yksityisomistuksessa olevia alueita.

Verrattuna Tukholman tai Espoon sokkeloiseen ja saaristaiseen merenrantaan aukeaa pääkaupunki avomereiltä pienten saarten välistä katsottuna hienona rakennettuna silhuettina. Espoossa on rakennettu lähes koko kaupungin rantaviivan pituinen virkistysreitti, mutta Helsingin kantakaupungin merenrannoilla on enemmän palveluita. Toisaalta Espoon saaristo on helpommin lähestyttävissä julkisella veneliikenteellä kuin Helsingin saaristo, jonka palveluja tulisi-kin vastaisuudessa kehittää.

Kuva 34. Kuninkaansaari

Kuva: Maria Jaakkola

Metsäisyys ja vehreys

Tämä ns. sinirakenne, johon kuuluvat merenrannan ja saariston vesialueiden lisäksi myös sisälahdet, joensuut, jokilaaksot ja koskipaikat, purot sekä kosteikot, lisää kaupungin elämyksellisyyttä sekä tarjoaa monia virkistyspalveluja ja toimintamahdollisuuksia. Osalla sinirakennetta on potentiaalia myös hulevesien käsittelyyn ja viivytykseen. Jokikäytävät ovat myös lajirikkauden tiivistymiä; esim. 61% koko Uudenmaan lajeista kasvaa Vantaan joki- ja liikennekäytävissä.⁴⁵

Venesatamat ja uimarannat ovat tärkeä osa ulkoilmaelämää merenranta-kaupungissa. Helsingissä on tusina valvottua rantaa ja lukematon määrä valvomattomia. Avantouinnin lisääntyvä suosio on muuttanut niistä monien käytön ympärivuotiseksi.

Rantoja seurailevan ulkoilureitin täydentäminen kattavaksi, ja saariston virkistysmahdollisuuksien täysipainoinen hyödyntäminen jakaisivat mantereella olevien virkistysalueiden käyttöpainetta ja tarjoaisivat houkuttelevan vaihtoehdon meren äärellä virkistäytymiseen kaikkina vuodenaikoina.

Kaupunkimetsät ovat Helsingille tunnusomainen piirre. Metsien osuus on runsas 20 % kaupungin maapinta-alasta, kun se Keski-Euroopan kaupungeissa on keskimäärin 12 %. Metsät ovat aktiivisen kasvupaikkatyyppien monipuolisuuden ja kaupunkimetsänhoidon tuloksena luontoarvoiltaan monimuotoisia.

Pohjois-Helsingin tuoreet kangasmetsät ja lehtomaiset kankaat ovat kuusivaltaisia kun taas karummat metsätyypit sijaitsevat Itä-Helsingissä ja niiden pääpuulajina on mänty. Eniten metsiä on Helsingin pohjois- ja itäosissa. Aivan luonnontilaisia metsiä ei enää Helsingissä ole. Vanhan metsän osuutta on tietoisesti lisätty, mikä toisaalta aiheuttaa metsien uudistamispainetta, jotta metsien virkistyskäyttöarvo ja elinvoimaisuus pysyisivät hyvänä jatkossakin. Luonnon arvoiltaan arvokkaimmat metsäkohteet on suojeltu. Metsien hoidossa on tehty aktiivista yhteistyötä asukkaiden ja järjestöjen kanssa.⁴⁶

Kuva 35. Kaivopuiston rantaa

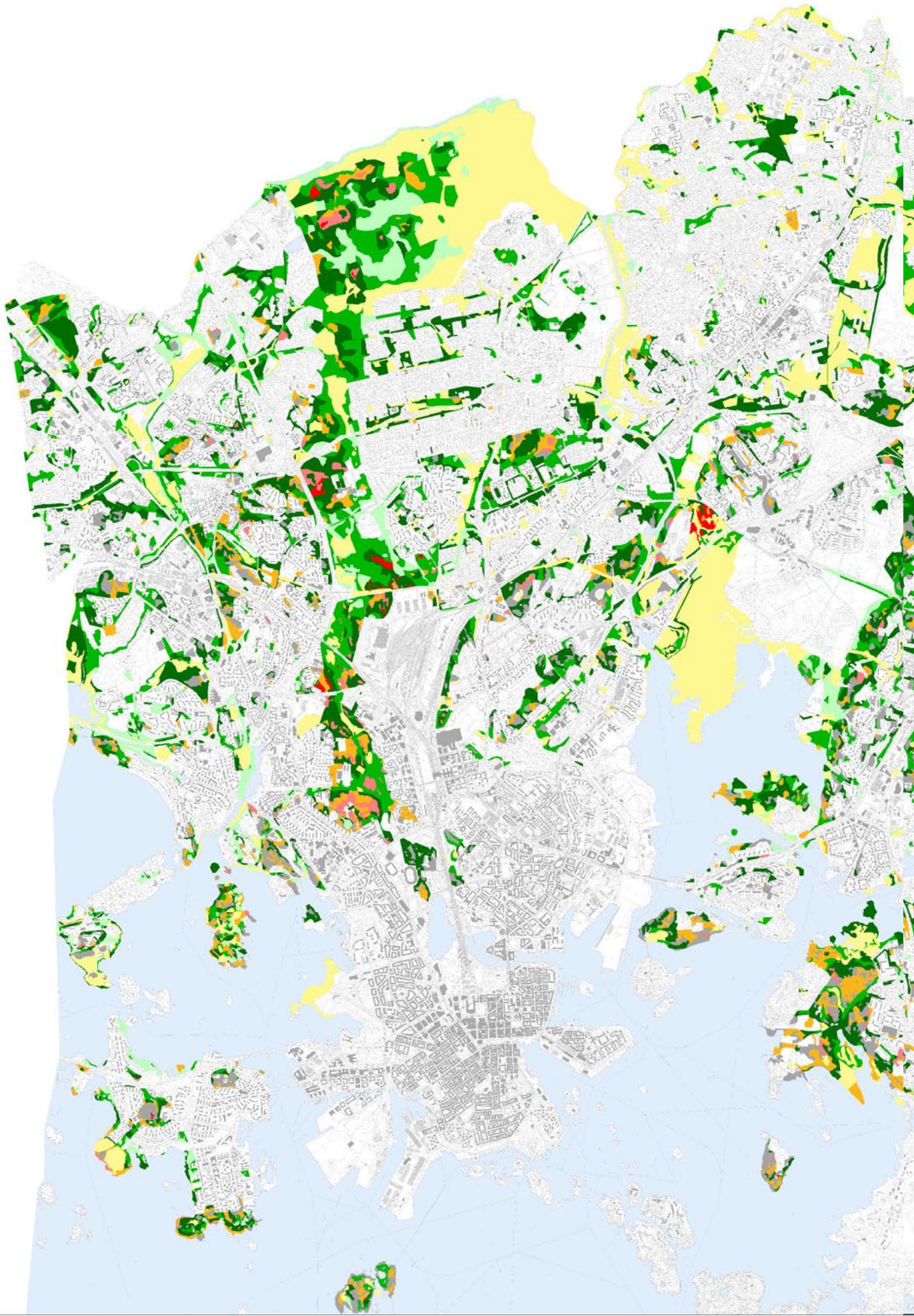
Kuva: Maria Jaakkola

⁴⁵ *Viherympäristö -lehti 1/2013*

⁴⁶ *Helsingin kaupungin luonnonhoidon linjaus. Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisu 2011.*

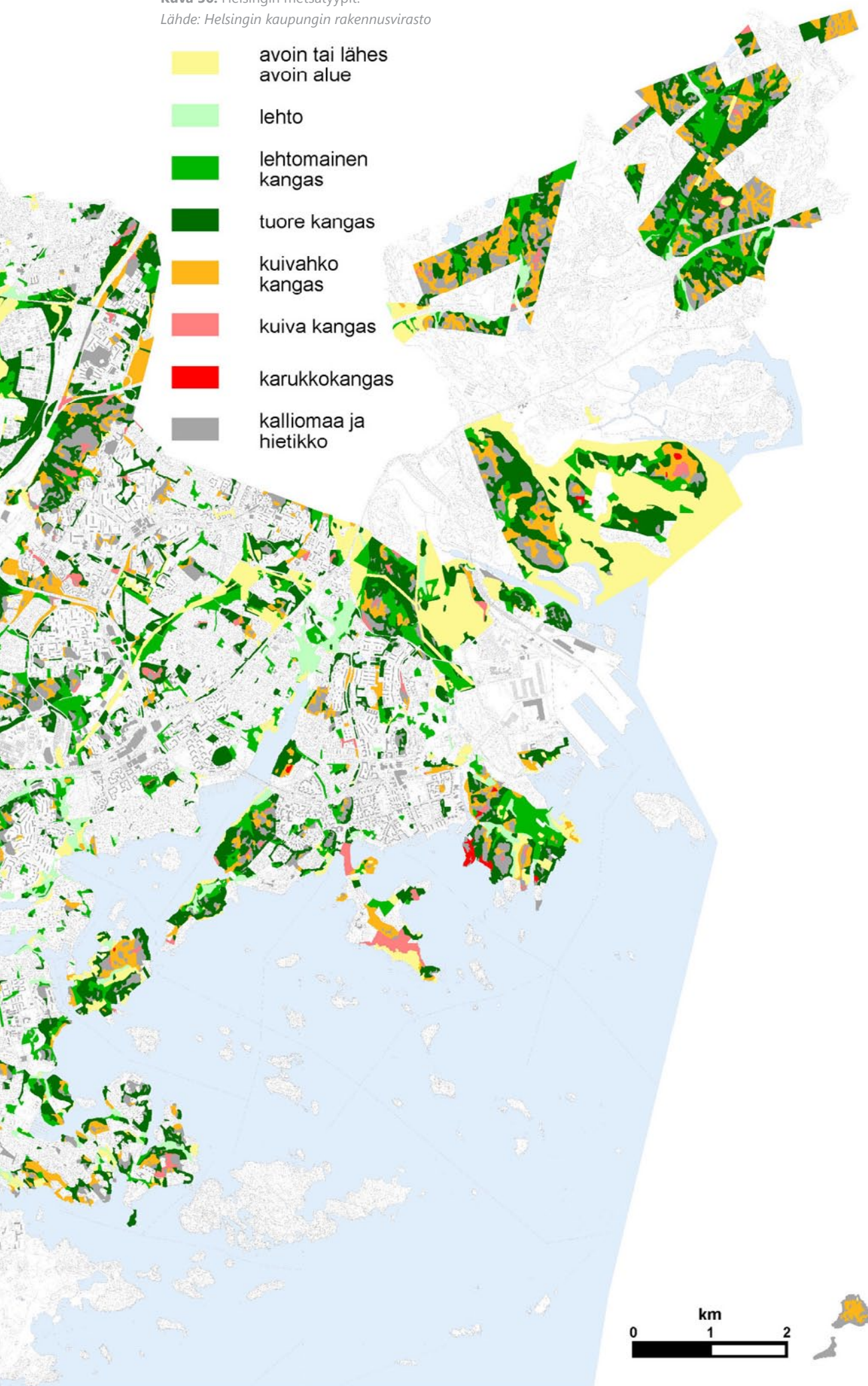

Kuva 36. Helsingin metsätyypit.

Lähde: Helsingin kaupungin rakennusvirasto

Monipuolista maisemaa

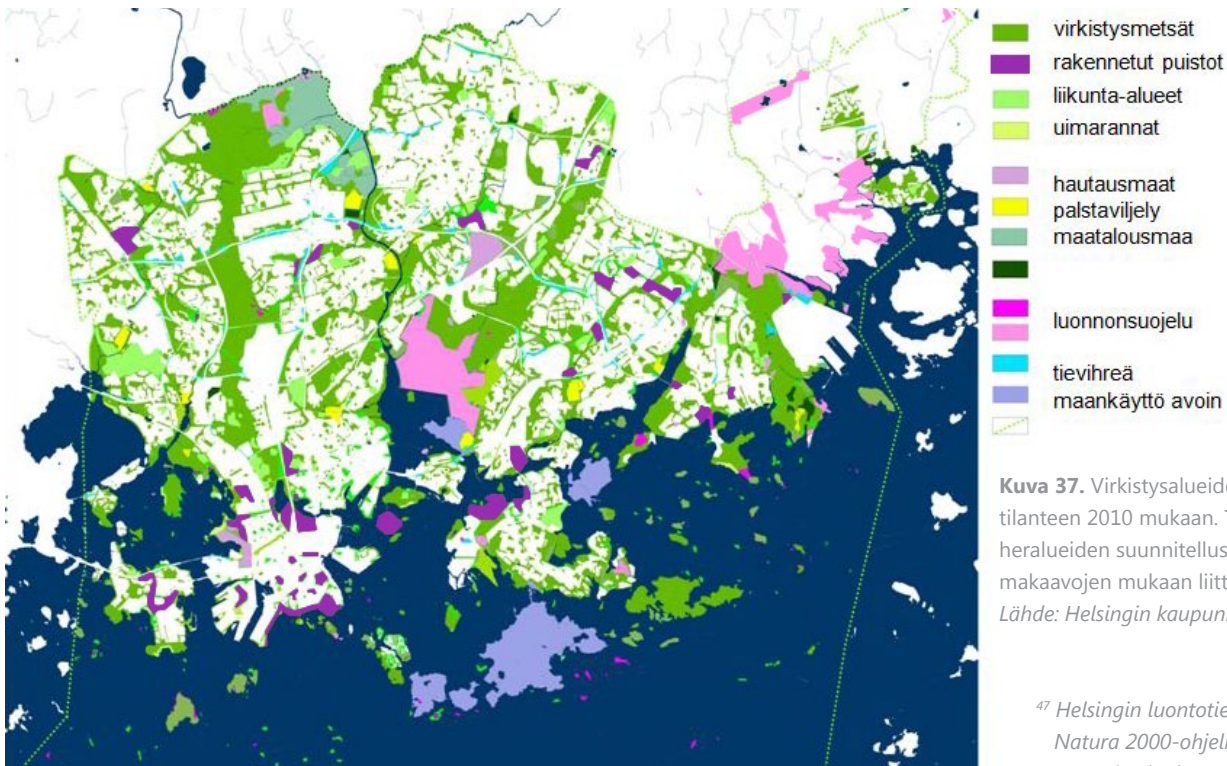
Helsingin viheraluetarjonnalle on ominaista monipuolisuus historiallisista taskupuistoista laajoihin kaupunkimetsiin ja siirtolapuutarhoihin. Virkistysverkosto muodostuu lähipuistoista, liikunta- ja virkistyspalveluista, kaupunginosapuistoista, laajoista seudulle jatkuvista viheralueista metsineen, vetovoimaisista rannoista ja saaristosta sekä monimuotoisesta kaupunkiluonnosta. Rakennetun ympäristön historialliset kerrostumat ja helsinkiläinen maisema luovat pohjan elämyksellisen pääkaupungin kehittämiseksi.

Helsinginniemelle sijoittuu suurin osa historiallisista puistoista ja aukioista. Saaria ja merenrantaa täplittävät historialliset kartanot ja huvilat puutarhoineen, erityisesti kaupungin itäosissa.

Lukuisat hautausmaat, siirtolapuutarhat ja puutarhamaiset asuinalueet täydentävät viheralueverkostoa. Yhdeksän siirtolapuutarhaa mökkeineen ja viljelypalsta-alueita lukuisine palstoineen tarjoavat viljelymahdollisuuksia kaupungin rajojen sisäpuolella.

Kaupungin alueella on myös 50 luonnonsuojelualuetta, jotka pääosin ovat todella pieniä, vain seitsemän on yli 10 hehtaarin suuruista. Kaupungin kolmeen merelliseen Natura-alueeseen kuuluu yhteensä 920 hehtaaria lähinnä ruovikko- ja vesialuetta. Vantaanjoiki on kaupungin uusin suojeltava Natura-alue. Useimmat luonnonsuojeluohjelmassa olevat biotoopit Helsingin alueella ovat valtakunnallisesti harvinaisia merenranta- niittyjä tai lehtipuuvaltaisia biotooppeja.

47

Kuva 37. Virkistysalueiden käyttö ja luonne tilanteen 2010 mukaan. Tarkempi esitys viheralueiden suunnitellusta luonteesta asemakaavojen mukaan liitteessä 5.

Lähde: Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto

⁴⁷ Helsingin luontotietojärjestelmä 3/2013, Natura 2000-ohjelmassa, tieto Helsingin ympäristökeskus

Kuva 38. Luistelua Rautatientorilla.

Kuva: Maria Jaakkola

Ilmasto ja valkorakenne

Ilmaston johdosta vuodenaajat rikastavat Helsingin virkistysmahdollisuuksia. Sini- ja viherrakenteen lisäksi meillä on myös ns. valkorakenne, eli niinä talvina, kun meri jäätyy, virkistykseen sopeva pinta-ala laajenee huomattavasti. Meren jäällä kävely, hiihto ja luistelu sekä uudet lajit kuten vaikkapa purjelukkkailu lisäävät suosiotaan ja tekevät useammalle mahdolliseksi ottaa Helsingin maisemaa haltuun mereltä päin kuin veneily, joka useista venepaikoista huolimatta on edelleen harvojen hupia ja vesireitistön puutteellisuuden vuoksi melko rajallista niille, joilla ei ole omaa venettä. Ilmaston lämpeneminen saattaa tosin muuttaa tätä tilannetta siten, ettei sen varaan voi laskea Helsingin virkistysalueiden riittävyttä.

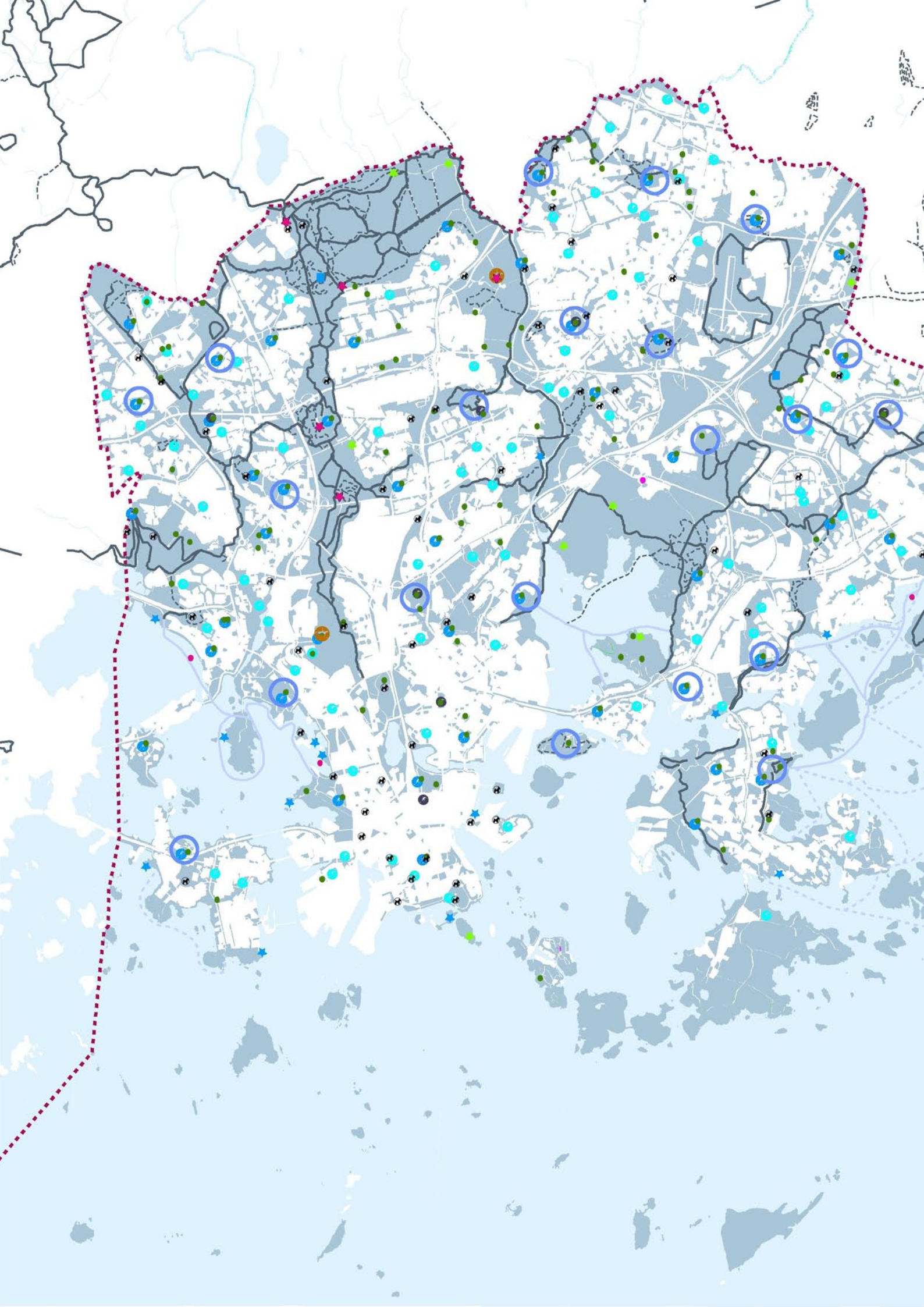
Kuva 39. Veneitä satamassa Tall Ships Race -kaupunkitapahtuman aikaan..

Kuva: Maria Jaakkola

Keskimäärin helsinkiläisillä on tarjolla monipuolinen ja alueellisesti melko tasapuolinen virkistyspalvelutarjonta. Joitain alueellisia puutteita on, esimerkiksi Kaakkois-Helsingistä puuttuu kymmeniä vuosia suunnitteilla ollut uimahalli. Kesäisin alueella on kuitenkin käytössä useita uimarantoja. Uusien asuinalueiden virkistystoimintojen palvelutaso saattaa tulevaisuudessa jäädä vanhoja asuinalueita huonommaksi, koska käytännössä usein virkistyspalvelut toteutuvat muuta rakentamista myöhemmin.

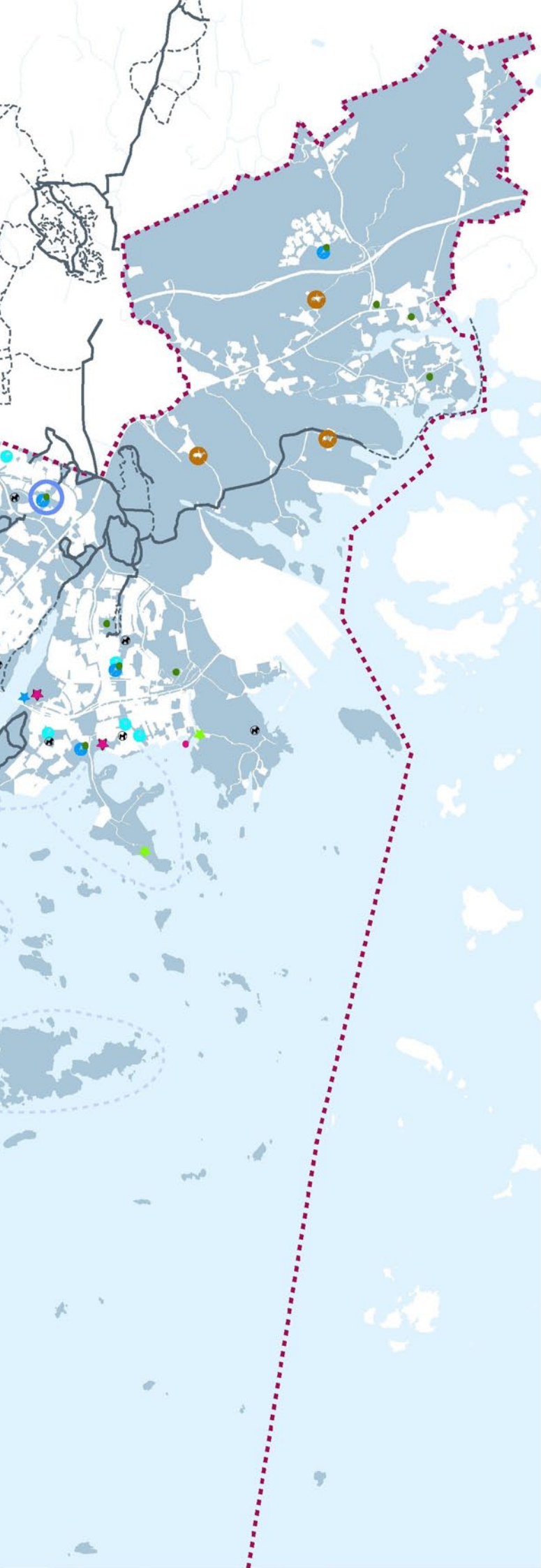

Kuva 40. Helsingin toiminnot ja reitit talvella.
Lähde: Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto

Liikuntapaikat

- Talviuintipaikka
- Liikuntapuisto
- Hiihtolatu
- Hiihtolatu tai retkiluistelurata meren jäällä
- Meren jäällä olevan retkiluisteluradan lähtöpiste
- Luistelurata tekojää, LIV
- Luistelurata luonnonjää, LIV / Luistelukenttä, luonnonjää, HKF
- Laskettelu, lumilautailu, pulkkailu
- Ratsastustalli

Retkeilytoiminnot

- Ulkoilumaja
- Luontopolku

Muut toiminnot

- Koirapuisto

 Kaupunginraja

 Vesipinta tai -uoma

 Rakentamaton alue

Lähteet:

Opaskartta 2013

Tausta-aineisto © Kaupunkimittausosasto, Helsinki 2013, julkaisulupa 070/2010

Luontotiedot © Helsingin kaupungin ympäristökeskus 2013

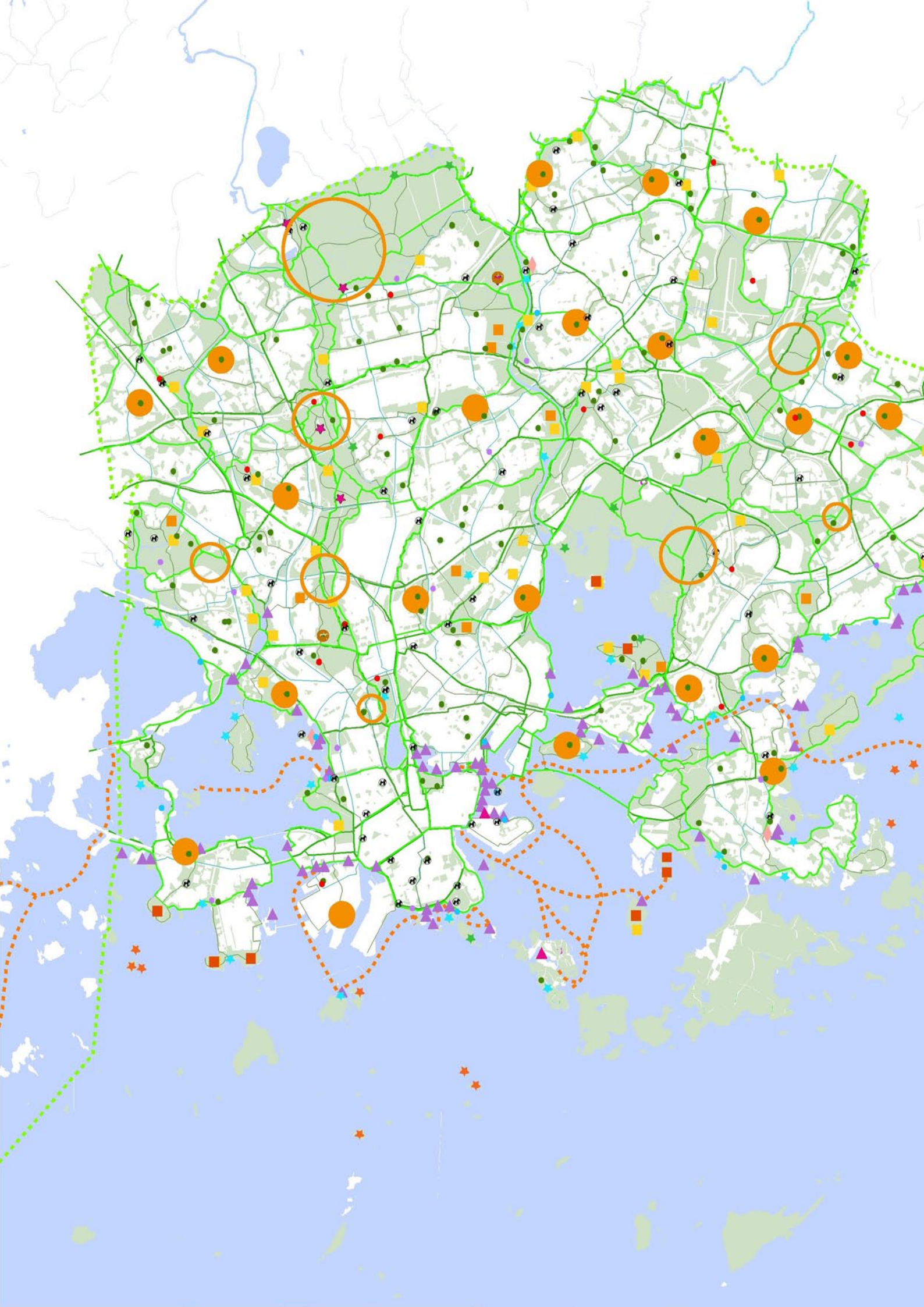
Pohjakartta © Kaupunkimittausosasto, Helsinki 2013, julkaisulupa 070/2010

0m 1km 2km 3km 4km 5km

1:80 000

N

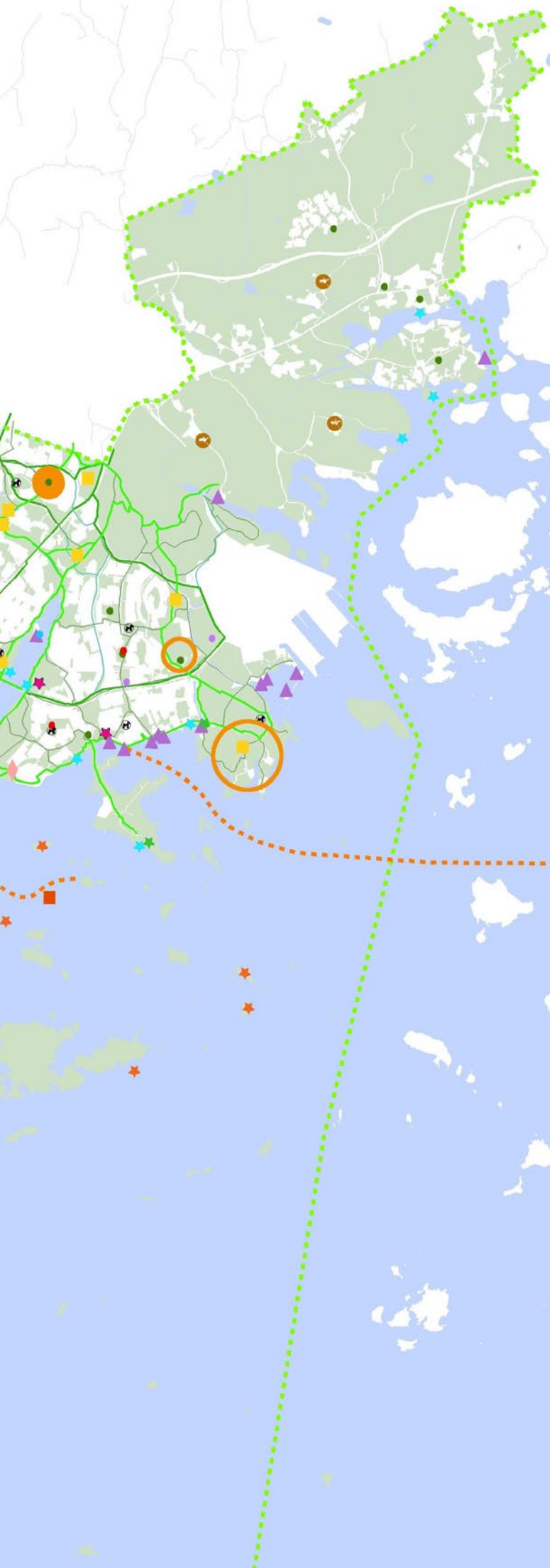

Kuva 41. Helsingin toiminnot ja reitit kesällä.

Lähde: Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto

Reitit

- Seuraitit (Pääraittien tavoiteverkko 2015)
- Seudullinen ulkoilureitti (Tavoitetilanne)

Liikuntapaikat

- Ulmapaikka
- Liikuntapuisto
- Pelikenttä
- Skeittipaikka
- Golfkenttä tai minigolfrata
- Ratsastustalli
- Ulkollualueiden keskittymä

Retkeilytoiminnot

- Ulkollumaja
- Luontopolku
- Telttailualue

Muut toiminnot

- Yleiset vesireitit
- Vierasvenesatama
- Pienvenesatama
- Melonta- ja soutuvuokrapaikat
- Kesämaja-alueet
- Siirtolapuutarhat
- Viljelypalsta-alue
- Matonpesupaikka
- Koirapuisto
- Kaupunginraja
- Vesipinta tai -uoma
- Rakentamaton alue

Lähteet:

Opaskartta 2013

Tausta-aineisto © Kaupunkimittausosasto, Helsinki 2013, julkaisulupa 070/2010
Luontotiedot © Helsingin kaupungin ympäristökeskus 2013

Pohjakartta © Kaupunkimittausosasto, Helsinki 2013, julkaisulupa 070/2010

0m 1km 2km 3km 4km 5km

1:80 000

N

Kerroksellisuus ja identiteetti

Kerroksellinen maisema on tärkeä osa helsinkiläistä identiteettiä. Helsingin esihistorialliset paikat ja kohteet ovat varhaisinta kulttuurihistoriallista kerrostumaa. Keskiaikainen asutus, pellot ja vanha ties-tö näkyvät yhä maisemassa. Kaupunki perustettiin Vantaanjoen suulle 1550 ja siirrettiin Vironniemelle 1640. Suomenlinnan rakentuminen 1700-luvulla oli tärkeä vaihe rakennus- ja kaupunkikulttuurin synnyssä. Eri aikoina syntyneet maa- ja merilinnoitukset muodostavat oman näkyvän maisemaelementtinsä eri puolilla Helsinkiä.

Kaupungin kasvun vaiheet näkyvät kerroksina, joita on tuottanut vaihteleva suhtautuminen ympäristöön niin kaavoituksessa kuin puistosuunnittelussakin. Esimerkiksi Helsingin huomattavan vehreä yleisilme ei ole sattumaa tai hallitsemattoman kaupunkikehityksen tulosta, vaan tietoisten linjausten ja kaavoitusta ohjaavien kaupunkisuunnitteluideologioiden tulosta. Kaupunginosat ovat rakentuneet vuosirenkaiden tavoin kanta-kaupungin sisäkehältä ulkokehälle kunkin ajan suunnitteluihanteita noudattaen, tavoitellen kulloinkin vallalla olevan käsityksen mukaisesti hyvää ympäristöä.

Julkiset ulkotilat luovat tunnistettavuutta. Helsinki tunnetaan merkittävistä perinteisistä kohtaamispaikoistaan ja toisaalta asuinalueiden paikallishistoria synnyttää niille identiteettiä. Käytet-

tävät ulkotilat juurruttavat asukkaita lähiympäristöönsä, ja niistä syntyy kokemusten kautta merkityksellisiä paikkoja. Maa-merkit eri aikakausilta, historiallisten tapahtumien paikat, taiteen ja monumenttien muodossa julkisessa tilassa näkyväksi tuleva henkilöhistoria sekä erilaisia tyylisuuntia edustavat viherympäristöt ja rakennettu ympäristö muodostavat kokonaisuuden, josta voi lukea ajan kulumista ja merkkejä kunakin aikana merkittävänä pidetyistä arvoista. Myös kasvillisuus iäkkäine puineen ja kullekin ajalle tyypillisine lajistoineen on osa historiallista kerroksellisuutta.

Eri aikakausien suunnitteluihanteet ja -ratkaisut sekä vapaa-ajanvieton muodot ovat jättäneet jälkensä helsinkiläiseen maisemakuvaan. Seuraavilla sivuilla on aikajanana avulla kuvattu Helsingin kulttuurimaiseman ja viheralueiden historian olennaisia vaiheita 1700-luvulta alkaen, jolloin varsinainen puisto- ja puutarhakulttuuri Helsingin seudulla yleistyi. Aikajana jatkuu 1980-luvulle. Viime vuosikymmenten kulttuurimaiseman vaiheita ja arvotusta ei ole tehty, sillä on katsottu, että vasta 30 vuoden kuluttua suunnittelusta ja rakentamisesta on mahdollista arvottaa kohteet riittävän objektiivisesti. Aikajanassa on nostettu esiin Helsingin viheralueiden ja kaupunkikuvan kehityksen kannalta keskeisiä vaikuttajia niin kaavoituksen kuin puistokulttuurinkin näkökulmasta. "Maisemakulttuuri Helsingissä" kertoo tarinan helsinkiläisen kerroksellisuuden synnystä.

MISTÄ SYNTYY
IDENTITEETTI?

KERTOVATKO
PÄÄKAUPUNGIN
SYMBOLIT JOTAKIN
KANSAKUNNASTA?

Kuva 42 Esplanadin puisto kokoaa hienolla tavalla yhteen valtakunnan ja kaupungin ikonisia symboleita. Presidentin linna, kaupungintalo, Marimekon myymälä jne reunustavat sitä, ja kaiken kruununa keskellä on kansallisrunoilijan patsas. Helsingin symboleina korostuvat valtiomiesten siijaan kulttuurivaikuttajat.

Kuva: Rosa Aamunkoi

Kuva 43 Washington D.C. on kiintoisa verrokki Helsingille (lisää liitteessä 6) vastaavan kokonsa vuoksi. Mm. Martin Luther Kingin kuuluisan puheen pitopaikkana tunnetuksi tullut keskeinen viherakseli The Mall on myös kansoitettu valtiomiesten monumentaalisiin muistomerkein.

Kuva: Maria Jaakkola

Kuva 44. Julkiset tilat luovat tunnistettavuutta kaupungeille ja jopa valtakunnille, niissä tiivistyy symboliarvo. Pietarinkirkon aukio Vatikaanissa.

Kuva: Rosa Aamunkoi

Kuva 45. Helsingin tärkein viherakseli on mittakaavaltaan pienen maan pääkaupungin intiimi vihreä sydän, joka mahtuisi pitkittäin The Mallin poikki. Se aukeaa Kauppatorin kautta merelle.

Kuva: Helsingin kaupunki

Kuva 46. Runeberg herää eloon Helsinkipäivänä 2013.

Kuva: Maria Jaakkola

HELSINGIN VARHAISINTA KULTTUURIMAISEMAA

Kartanoympäristöt

Kartanoympäristöt peltoalueineen ovat merkittävä osa Helsingin vanhinta kulttuurimaisemaa. Kaikkiaan Helsingissä on 26 merkittävää kulttuurihistoriallisesti huomionarvoista kartano- ja tilakeskisympäristöä. Kartanot sijoittuivat Helsingin maisemarakenteen kannalta keskeisille paikoille, jokilaaksoihin ja merenrannoille. Suomenlinnan upseerien vaikutuksesta erityisesti itä- Helsingissä on paljon merellisiä kartanoympäristöjä, mitä voidaan pitää helsinkiläisenä erityispiirteenä.

Kartanoihin liittyy paljon sekä valtakunnallisesti että helsinkiläisittäin mielenkiintoista henkilöhistoriaa ja ne ovat toimineet monien historiallisten tapahtumien näyttämönä ja kulttuuriväen suosittuina kesäisinä kohtauspaikkoina.

Puutarhakulttuuri kukoisti kartanoissa 1700-luvulta lähtien. Kansainväliset puutarhataiteen vaikutteet levisivät Suomenlinna upseerien välityksellä kartanoympäristöihin. Kartanoihin liittyy usein geometriseen tyyliin suunniteltu rakennuksen lähiympäristön puutarha ja laajempi maisematyylinen promenadipuisto. Kartanopuistojen ohella Helsingin lähialueiden varhaisimpia yksityispuutarhoja olivat mm. Piperin puisto Suomenlinnassa ja Edbomin puutarha Kaisaniemessä.

Ensimmäiset julkiset puistot

1800-luvun helsinkiläispuistojen esikuvat löytyivät lähinnä englantilaisista ja ranskalaisista kaupunkipuistoista. Keski-Euroopan ahtaasti asutuissa kaupungeissa jo tiivis kaupunkirakenne ja hygieeniset olot edellyttivät puistoja. Helsingissä eivät puistojen sosiaaliset ja kaupunkirakenteelliset funktiot olleet yhtä koroste-

tut. **J.A. Ehrenströmin** vuonna 1812 laatimassa asemakaavassa puistokatuja ja puurivien merkitys oli paitsi kaupunkivallinen myös kaupungin paloturvallisuuden kannalta keskeinen. Laajempia maisemapuistoja perustettiin yksityisten valvutuneiden henkilöiden kuten esimerkiksi tupakkatehtailija **Henrik Borgströ-**

Kuva 47. Magnus von Wrightin litografia Tullisaaren päärakennuksen ympäristöstä. Monia von Wrightin ikuistamia helsinkiläisiä kartanomaisemia on esitelty suomalaisena ihannemaisemana. Lähde: Topeliuksen kirjassa *Finland framstäldt i teckningar* vuodelta 1845.

YKSITYISTEN PERUSTAMAT KAUPUNKIPUISTOT

KARTANOYMPÄRISTÖT

1700-1800

1810

1820

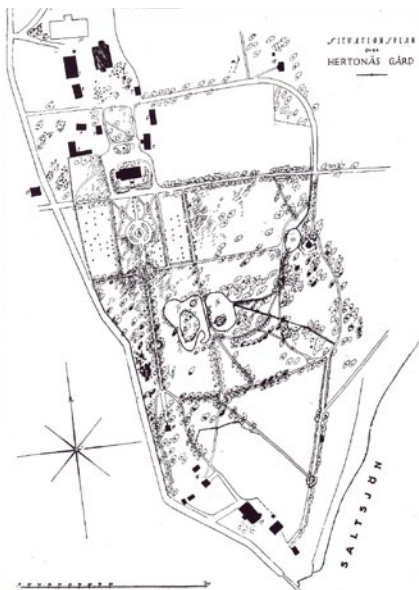
1830

J.A. Ehrenström 1762-1847
Helsingin ensimmäinen asemakaavoittaja

J.A. Ehrenström laati vuonna 1812 Helsingin ensimmäisen asemakaavan, jota tarkistettiin useaan otteeseen 1810-luvulla. Suomen uudesta pääkaupungista tuli suunnitella edustava ja katujen sekä aukoiden tuli olla leveitä ja avaria. Ehrenströmin klassistisiksi luonnehdituissa asemakaavoissa puistoilla, puistokaduilla ja puuriveillä oli huomattava kaupunkikuvallinen merkitys. Kaupunkirakennetta halkovan Esplanadi oli asemakaavassa merkitty leveäksi kävelypromenadiksi. Lisäksi asemakaavaan oli merkitty monia Helsingin keskeisiä puistoja kuten Kaisaniemi, Kaivopuisto ja Vanha kirkkopuisto.

Kuva 48. Herttoniemen kartanon puisto on yksi Helsingin vanhimmista ja edustavimmista 1800-luvun muotopuutarhoista. Puiston liittyi Engelin suunnittelema huvimaja ja myös romanttinen maisemapuisto lampineen.

Lähde: Nordman 1947

Kuva 49. Esplanadi toimi alusta lähtien kaupungin keskeisenä kävelypromenadina.

Lähde: HKM

min aloitteesta. Puistoihin liittyi usein liiketoimintana kylpylä- tai kahvilayrittämistä.

Puistot sijoituivat maisemallisesti hienoille paikoille meren tai merenlahtien äärelle. Puistot ravintoloineen olivat kaupunkilaisten tapaamispaikkoja. Ke-

säisiin puistoharrastuksiin kuuluivat mm. soutelu, keilailu, kroketti, kesätivolit, musiikki- ja teatteritilaisuudet. Talvisin puistoissa harrastettiin luistelua ja kelkkailua.

HUVILAPUUTARHAT

1840

1850

1860

1870

Henrik Borgström 1837-1883

Helsingin puistokulttuurin isä

Merkittävä ajanjakso Helsingin puistojen historiassa ajoittuu 1800-luvun helsinkiläisen kulttuurivaikuttajan kauppaneuvos Henrik Borgströmin ajalle. Borgström halusi käyttää osan liikevoitostaan helsinkiläisen puistokulttuurin kehittämiseen. Hänen toimestaan syntyivät mm. Kaivopuisto, Eläintarha ja Tullisaaren puisto Laajasaloon. Borgströmin aloitteesta syntyi vuonna 1875 Helsingin puutarhayhdistys, jonka toimipaikkana oli Eläintarha.

Kantakaupungin puistot ja puistikot

Puutarhataiteen kultakaudeksi Helsingissä voidaan kutsua aikaa 1800-luvun lopulta aina 1930-luvulle asti. Tuolloin Helsinkiin ja sen ympäristöön suunniteltiin suuri joukko puutarhataiteellisesti korkeatasoisia puistoja, ja Helsingin saaristoon nousi paljon ammattisuunnittelijoiden suunnittelemlia näyttäviä huvilapuutarhoja. Puisto ja puutarhakulttuuria arvostettiin. Monet yksityiset puistoalueet siirtyivät kaupungin haltuun ja vapaa-alueiden suunnittelusta tuli kaupungin viranomaisten tehtävä. Varsinainen kunnallinen puistopolitiikka alkoi, kun **Svante Olsson** nimettiin Helsingin ensimmäiseksi kaupunginpuutarhuriksi vuonna 1889.

Vielä 1900-luvun alussa kaupunkipuistot suunniteltiin Keski-Euroopan esikuvien mukaan edustuspuistoiksi, missä loistokkaat istutusryhmät ja eksoottinen kasvillisuus kuuluivat puistoympäristöön. Puistotoimintoihin kuului rauhallinen kävely puistokäytävillä sekä istutuksista, puistonäkymistä ja näköaloista ihailu.

Kesähuvila-asutus ja huvilapuutarhat

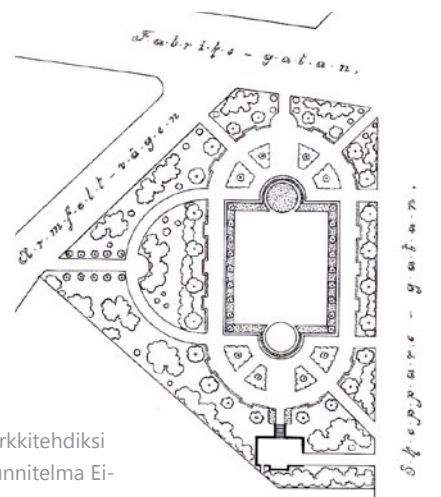
Helsingin ensimmäiset huvilat rakentuvat Töölönlahden, Eläintarhanlahden ja Meilahden ympäristöön 1870-luvulta alkaen. Myös saaristo alkoi kutsua liikenneyhteyksien parannuttua ja monet virkamiehet ja kauppiaat hankkivat perheilleen kesäviettäpaikkoja Laajasalosta, Vuosaaresta, Vartiosaaresta ja Villingistä. Kartanoiden esikuvien mukaisesti kesähuviloille perustettiin näyttäviä puutarhoja. Puutarhaan suhtauduttiin romanttisen ihannoivasti. Luonnon kaunistamisen ja jalostamisen katsottiin kasvattavan ja jalostavan myös ihmistä.

1920–30-luvulla huvilapuutarhoja suunnittelivat monet tunnetut puutarha-arkkitehdit kuten **Paul Olsson** ja **Bengt Schalin**. Puutarhojen suunnittelussa vaikuttivat kansainväliset puutarhataiteen tyyli-suunnat ja Helsingin seudun monet huvilapuutarhat rakenteineen, rakennelmineen ja eksoottisine kasveineen olivat loistokkaita taidepuutarhoja.

Kuva 50. Svante Olssonin ja hänen puutarha-arkkitehdiksi valmistuneen poikansa yhteistyönä laatima suunnitelma Eiran puistolle 1910-luvulta.

Lähde: HKR

”Kun entisaikojen puistot ensisijassa palvelivat joidenkin harvojen etuoikeutettujen henkilöiden ylellisyysdentarvetta, tulevat ne nyt ennen aavistamattomassa määrin muodostumaan tärkeäksi elämäntekijäksi kaupunkiyhdyskuntien sadoille tuhansille asukkaille ja edustamaan syvien riviön raskautetuille joukoille sitä luontoa, joista kaupungin muurit ovat heidät ainoaaksi eristäneet.” (Åström 1956)

KANSANPUISTOT

HUVILAPUUTARHAT

JULKISET KAUPUNKIPUISTOT:

EDUSTUSPUISTOT

REFORMIPUISTOT

KARTANOYMPÄRISTÖT

1880

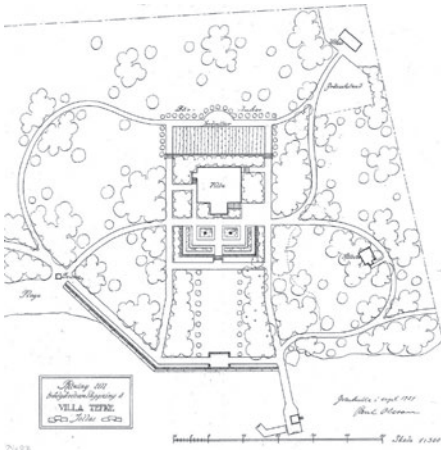
1890

19

Svante Olsson 1856-1941

Mannermaista puutarhataidetta Helsingin puistoissa

Ruotsalaissyntyinen Svante Olsson toimi kaupunginpuutarhurina vuodesta 1889 vuoteen 1924. Hän toi Helsinkiin mannermaisena kaupunkipuistokulttuurin. Olsson aikana uudistettiin miltei kaikki Helsingin keskustapuistot ja puistikot kansainvälisten tyyli-esikuvien mukaan edustuspuistoiksi. Hänen tärkeimpiä uusia suunnittelukohteitaan olivat mm. Tähtitorninmäki ja Eiran puisto.

Kuva 51. Paul Olssonin laatima suunnitelma Villa Tefkelle Laajasaloon vuodelta 1928

Lähde: FMA

Edustuspuistosta reformipuistoon

1800-luvun lopulla alkanut teollistuminen ja voimakas muuttoliike kasvattivat Helsingin nopeasti yli sadantuhannen asukkaan pääkaupungiksi. Viheraluetyypeiksi edustavien kaupunkipuistojen rinnalle va-

kiintuivat toiminnalliset leikki- ja urheilualueet, siirtolapuutarhat ja kansanpuistot.

Kaupunki laajeni myös alueellisesti. Helsingin ensimmäinen asemakaava-arkkitehti Bertel Jung laati kaupungin kasvun pohjaksi yleissuunnitelman, jossa hän jätti kaupungin keskelle kaupunkia halkovan, Töölönlahdelta alkavan, laajan puistovyöhykkeen. Helsingin rakennuskonttori määritteli vuonna 1911 Bertel Jungin keskuspuistoehdotuksen käsittelyn yhteydessä puiston muuttuneen funktion seuraavasti:

Kansanpuistot - merellisiä vapaa-ajanviettoalueita

Myös työväestölle alettiin etsiä kesäisiä virkistysmahdollisuuksia kaupungin niemeä ympäröivästä saaristosta. Ensimmäisenä kaupunkilaisten käytössä ollut Korkeasaari nimettiin kansanpuistoksi jo vuonna 1884 ja Seurasaari vuonna 1889. Vähitellen kansanpuisto-ohjelma yleistyi ja Helsingin niemeä kiertäviin saariin

ja Kivinokkaan kehittyi erityisesti työväestölle suunnattuja kesäretkeilyalueita. Kansanpuistot tarjosivat monenlaista virkistystoimintaa ja telttailu oli sallittua viikonloppuisin. Myöhemmin monesta alueesta kehittyi pysyviä loma- ja mökkialueita.

Kuva 52. Kesäistä vapaa-ajanviettoa Seurasaarella.

Lähde: Knapas 1980

SIIRTOLAPUUTARHAT

PUUTARHAKAUPUNKIAATETTA JA PUUTARHAKULTTUURIA

URHEILUPUISTOT

KAUPUNKIMETSÄT

00

1910

1920

Bertel Jung 1872-1946
Helsingin keskuspuiston kehittäjä

Helsingin ensimmäinen asemakaava-arkkitehti Bertel Jung laati Helsingin kasvun ja maankäytön pohjaksi yleiskaavan, johon liittyi myös Helsingin pitkän tähtäimen puistojärjestelmän kehittäminen.

Paul Olsson 1890-1973
Suomalaisen puutarhataiteen mestari

Saksassa koulutuksensa saanut puutarha-arkkitehti Paul Olsson on suunnitellut Helsinkiin monia puistoja, kartanopuutarhoja ja noin 60 huvilapuutarhaa. Hän toimi isänsä alaisuudessa Helsingin apulaiskaupunkipuutarhurina vuosina 1913-1920. Olssonin puutarha-arkkitehtuurissa yhdistyi usein luonnon ja rakennusten muodostama arkkitehtoninen kokonaisuus. Erilaiset rakenteet, kuten terassit, pergolat ja vesiaiheet olivat tyypillisiä hänen suunnitelmissaan.

PUUTARHAKAUPUNKIAATETTA JA PUUTARHAKULTTUURIA

Viime vuosisadan alun tiivis kaupunkirakenne toi mukanaan niin terveydellisiä kuin ympäristöhygieenisiä ongelmia. Englannista Suomeen levinnyt puutarhakaupunkiaate nähtiin yhtenä ratkaisuna teollistumisen ja kivikaupungin aiheuttamiin sosiaalsiin ja terveydellisiin ongelmiin. Ahtaista asunto-oloista pyrittiin eroon ja kaupunkisuunnittelun esteettiset tavoitteet pyrittiin yhdistämään sosiaaliseen näkökulmaan. Ensimmäisen puutarhakaupunkiaatetta henkivän asemakaavan laati vuonna 1916 Helsingin kaupungin silloinen asemakaava-arkkitehti Bertel Jung kaupungin rajojen ulkopuolelle Kulosaareen. Birger Brunilan ja Otto-Iivari Meurmanin laatimien asemakaavojen pohjalta rakentui 1920-luvulla pientalovaltaisia puutarhakaupunkimaisia asuinalueita Kumpulan kartanon maille Käpy-

lään, Kumpulaan ja Toukolaan. Parhaiten puutarha-kaupunkiaatetta toteutettiin Puu-Käpylässä.

Birger Brunila toimi Helsingin asemakaava-arkkitehtinä vuosina 1917–

Kuva 53. Puu-Käpylä.

Kuva: Rosa Aamunkoi

1948. Hänen virkakautenaan kaupunkisuunnittelussa painottui kaupunkivihreän kaupunkikuvallinen ja sosiaalinen merkitys. Hän vastasi myös monien Helsingin keskeisten puistojen suunnittelusta. Brunilan suunnittelema puistoalueita löytyy mm. Kaisaniemestä, Käpylästä, Vallilasta ja Töölöstä. Puistojen istutussuunnitelmat ja kasvivalinnat tehtiin puisto-osastolla. Brunila teki paljon yhteistyötä puistosuunnittelijoiden ja kiinteistöviraston puutarhaneuvoja **Elisabeth Kochin** kanssa. Brunilan asemakaavoissa määriteltiin pitkälle kaupunkitilan visuaalinen ilme ja istutusten ryhmittelyperiaatteet. Hänen asemakaavoittamansa alueet ovat edelleen Helsingin vehreimpiä ja puutarhakulttuurin kannalta arvokkaita asuinalueita.

Puistojen ja puutarhojen muotokieli oli vielä 1930-luvun alussa klassis-

URHEILU- JA LIIKUNTA-ALUEET

SIIRTOLAPUUTARHAT

PUUTARHAKAUPUNKIAATETTA JA PUUTARHAKULTTUURIA

KANSANPUISTOT

HUVILAPUUTARHAT

KAUPUNKIPUISTOT

KARTANOYMPÄRISTÖT

1930

Birger Brunila 1882-1979

Kaupunkivihreän puolestapuhuja ja toimija

Brunilan laatimiin asemakaavoihin perustuvat monet nykyisin arvostetut ja viihtyisinä pidetyt asuinalueet kuten Käpylän, Kumpulan, Toukolan ja Koskelan omakotialueet, Torkkelinmäen ympäristö sekä Taka-Töölön, Meilahden ja Ruskeasuon asuinalueet. Brunila laati asemakaavoja monille jälleenrakennuskauden puutarhamaisille pientaloalueille. Hän oli myös suunnittelemassa 1920–40-luvulla rakennettuja siirtolapuutarhoja ja vahvisti niiden säilymisen liittämällä ne asemakaavoilla osaksi Helsingin viheraluerakennetta.

Siirtolapuutarhat ja kaupunkiviljelyä

min tyyli- ihanteiden mukaisesti muoto- puutarhapainotteinen. Keskeisimpiä tämän aikakauden tyyli-ihanteiden mukaan suunniteltuja puistoja ovat mm. Ola Mannströmin suunnittelema Topeliuksen puisto, Hesperian esplanadi ja mm. monet Käpylän puistot. Arkkitehtoninen puutarhatyyli väistyi hiljalleen 1930-luvun lopulla uusien funktionalististen tyylivirtausten myötä ja luontoa osana kaupunkiympäristöä alettiin arvostaa.

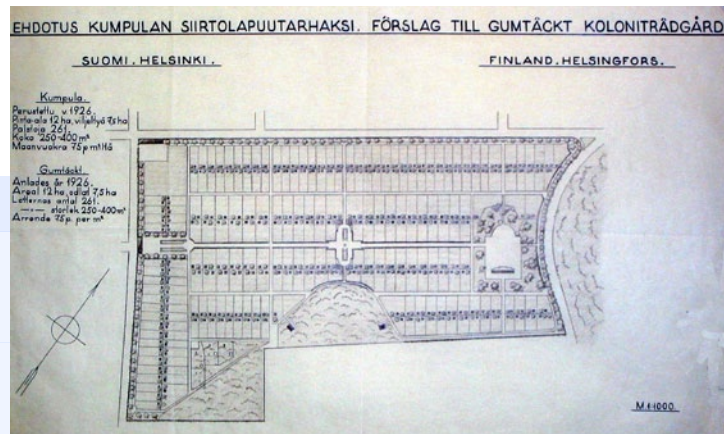

Kuva 54. Sibeliuspuisto
Lähde: Suomen puutarhoja. 1949.

Siirtolapuutarha-aate levisi Keski-Euroopasta Suomeen 1900-luvun alkuvuosikymmeninä. Muuttoliike kasvatti kaupunkikeja, ja suurin osa kaupunkilaisista oli ensimmäisen tai toisen polven kaupunkilaisia. Siirtolapuutarhalta oli pala maata kaupungissa, ja se kytki uudet kaupunkilaiset maalaisiin juuriinsa. Helsingin ensimmäinen siirtolapuutarha perustettiin ruotsinkielisten yhdistysten toimesta Ruskeasuolle vuonna 1918. Kunnallisena hankkeena siirtolapuutarhatoiminta yleistyi Helsingissä varsinaisesti vasta kymmenisen vuotta myöhemmin, kun siirtola-

puutarhatoiminta Kumpulassa käynnistyi vuonna 1926.

Helsinkiin perustettiin 30 vuoden aikana kahdeksan siirtolapuutarhaa. Ensimmäiset siirtolapuutarhat suunniteltiin arkkitehtonisen, geometrisen puutarhatyylin hengessä. 1930-luvulla siirtolapuutarhojen suunnittelussa alkoi painottua enemmän toiminnallisuus ja taroituksenmukaisuus. Siirtolapuutarhoja suunnittelemassa olivat mm. asemakaava-arkkitehti Birger Brunila ja puutarhaneuvoja Elisabeth Koch.

Kuva 55. Brunilan ehdotus Kumpulassa siirtolapuutarhaksi vuodelta 1926.

Lähde: HKA

1940

Elisabeth Koch (1891-1982)

Helsingiläisen puutarha- ja viljelykulttuurin kehittäjä ja neuvoja

Elisabeth Koch toimi Helsingin kaupungin puutarhakonsulenttina vuosina 19xx-xx. Monen asuinalueen ehyt puutarhamainen ilme perustuu paljolti Kochin suunnitelmiin. Tunnetuimpia miljöökokonaisuuksia ovat Kumpulassa ja Käpylässä puutarhakaupunkimaiset alueet. Koch toi myös siirtolapuutarha-aatetta Suomeen ja osallistui seitsemän helsinkiläisen siirtolapuutarhan suunnitteluun. Hän laati siirtolapuutarhasuunnitelmien ohella pihasuunnitelmia niin omakoti- kuin kerrostalopihoille muun muassa Pirkkolassa, Pakilaan, Marttilaan, Olympiakylään, Maunulaan ja Ruskeasuolle.

Urheilu- ja liikunta-alueet

Vuosisadan vaihteessa puistojen toimintojen kehittäminen tuli ajankohtaiseksi ja moneen puistoon, mm. Kaisaniemeen sijoitettiin urheilu- ja pelikenttiä. Svan-te Olssonin vuonna 1914 suunnittelema Eläintarha on ensimmäinen varsinainen urheilupuisto Helsingissä.

1930-luvulla liikunta-alueiden suunnittelu sai vauhtia Helsinkiin suunnitteilla olleiden Olympialaisten vuoksi. Helsinkiin rakennettiin mm. Olympiastadion, Uimastadion, Soutu- ja melontastadion sekä Käpylän urheilupuisto. Kisapaikkojen rakentamista jatkettiin sodan jälkeen vuoden 1952 Olympialaisiin.

Alueliitosten yhteydessä lähiöihin rakennettiin kaupunkilaisille puistojen ohella urheilupuistoja kenttineen ja luistinratoineen sekä hyppyrimäkineen. 1960-luvulla perustettiin erillinen urheilu- ja ulkoiluvirasto vastaamaan kaupunkilaisten liikunta- ja ulkoilutoiminnasta.

Modernismi ja metsäkaupunki

Helsingin maapinta-ala kasvoi moninkertaiseksi vuoden 1946 alueliitosten myötä. Lähiörakentamisella pyrittiin ratkaisemaan sodan jälkeistä asuntopulaa. Asemakaava-arkkitehti Birger Brunila määritteli kaupungin kasvun pohjaksi laatimassaan yleiskaavassa myös Helsingin viheraluerakenteen linjaukset, jota nykyinen Helsingin viheraluerakenne pitkälti noudattelee. Hän visioi kaupungin kasvua vuonna 1946 seuraavasti:

”Kaupunki kasvaa, mutta se ei voi kasvaa tiheästi asutuksi ylikansoitetuksi ahtaaksi kivikaupungiksi, vaan sen tulee pikemminkin muodostaa orgaaninen avoin yhteiskunta, jolla on läheinen yhteys luontoon, ja kaupunki, jossa asukkaat voivat viihtyä ja kokea elämäniloa.” (Brunila 1947)

Asuinaluesuunnittelussa ja rakentamisessa toteutuivat funktionalismin ihanteet avoimesta metsäkaupungista. Kalliiseen metsämaastoon rakentuville uusille asuinalueille oli tyypillistä maastonmuotoja myötäilevät kadut ja rakennukset ja avoin korttelirakenne. Luonnonmaisemasta tuli myös puistosuunnittelussa keskeinen teema.

Puistosuunnittelu siirtyi asemakaavaosastolta rakennusviraston puistoosastolle Bengt Schalinin tullessa Helsingin kaupunginpuutarhuriksi vuonna 1946. Puistorakentamisen painopiste siirtyi keskustoista esikaupunkeihin. Lähileikkipaikoista ja laajemmista urheilualueista hyppyrimäkineen tuli olennainen osa asuin-

Kuva 56. Kartta viheralueista vuodelta 1945. Lähde: Brunila 1962

URHEILU- JA LIIKUNTA-ALUEET

SIIRTOLAPUUTARHAT

PUUTARHAKAUPUNKIAATETTA JA PUUTARHAKULTTUURIA

KANSANPUISTOT

HUVILAPUUTARHAT

KAUPUNKIPUISTOT

KARTANOYMPÄRISTÖT

1950

Bengt Schalin 1889-1982
Sai Helsingin puistot kukoistamaan

Bengt Schalinin tullessa kaupunginpuutarhuriksi hän sai tehtäväkseen monien uusien asuinalueiden puistojen ja katu ympäristöjen vihersuunnittelun. Hänen suunnittelemaansa puistoja on mm. Ruskeasuolla, Meilahdessa, Herttoniemessä ja Haagassa.

Kukkivien kasvien ystävänä Schalin halusi tuoda väriä kaupungin istutuksiin. Puistojen kasvivalikoima monipuolistui, ja monien hänen jalostamiensa kasvien kestävyyttä kokeiltiin puistoistutuksissa. Schalin toimi kaupunginpuutarhurina vain yksitoista vuotta, mutta hän jätti pysyvän jäljen helsinkiläiseen puistohistoriaan.

ympäristöä. Helsingin puistoissa käynnistyi vuodesta 1946 lähtien ohjattu leikki-toiminta ja talvisin kelkkamäet, hiihtoladut, luistinradat ja napakelkat ilmestyivät puistoihin.

Maisemasuunnittelua ja normien mukaisia puistoja

1960-luvulla laaja-alaisesta maisemasuunnittelusta tuli osa kaupunkisuunnittelua. Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto perustettiin vuonna 1964, ja virastoon palkattiin oma maisema-arkkitehti. Maisematoimisto perustettiin 1970-luvun alussa. Asuinalueiden suunnittelun pohjaksi laadittiin laajempia maisemaselvi-

tyksiä, missä maisemarakenteen pohjalta selvitettiin alueen topografiaa, maaperää, pienilmastoa, vesi-olosuhteita ja kasvillisuutta sekä kasvullinen potentiaali uusien asuinalueiden ympäristön kehittämiseksi. 1970-luvulla sisäasianministeriön kaa-voitus- ja rakennusosasto antoi tarkkoja asemakaavoitukseen ja osayleiskaavoitukseen liittyviä ohjeita asuin ympäristön ja leikkialueiden suunnittelusta. Asuin ympäristön suunnitteluohjeissa virkistysalueet oli mitoitettu tontti- ja korttelikohtaisesti asukasmäärään saavutettavuuteen nähden tietyn suuruiseksi. Kaupunginosan tai asuntoalueen läheisyyteen tuli kaavoittaa laajempi toiminnoiltaan monipuolinen aluepuisto. Asuinalueiden viher-

ja virkistysalueiden tuli muodostaa viheralueverkosto. Normien mukaisesta virkistysaluesuunnittelusta tuli yleinen käytäntö 1970-luvulla.

Kuva 57. Siltämäki on esimerkki 1970-luvun suunnittelusta. Siltämäen rantapuisto on yksi aikakautensa merkittävistä maisemapuistoista.

Lähde: Elanto 1977

Helsingin kulttuurimaisemassa näkyy ajallinen kerrostuma erilaisia kulttuurihistoriallisesti, asemakaavahistoriallisesti, puutarhataiteellisesti, kaupunkikuvallisesti sekä helsinkiläisen puutarhakulttuurin kannalta arvokkaita Helsingille identiteettiä antavia viheralueita. Ne ovat kartanoympäristöjä, huvilapuutarhoja, kaupunkipuistoja ja -aukioita, kansanpuistoja, liikuntapuistoja, siirtolapuutarhoja ja monia vehreitä asuin ympäristöjä. Lisäksi Helsingissä on paljon eri aikakausia edustavia helsinkiläisen maisemakulttuurin kannalta arvokkaita kohteita kuten Suomenlinna, kasvitieteellisiä puutarhoja, hautausmaita, puutarhataiteellisesti arvokkaita julkisten rakennusten ympäristöjä ja kasviaroboretumeja.

Nämä helsinkiläisittäin arvokkaat kulttuurihistorialliset ympäristöt tulee nostaa Helsingin imagotekijäksi. Helsingillä on paljon merellistä rantaviivaa ja ranta-alueiden ja saaristomaiseman rikasta kulttuurihistoriaa. Sitä tulee paremmin hyödyntää kaupungin kehittämisessä sekä merellisenä nähtävyytenä ja matkailukohteena että kaupunkilaisten kohtaamispaikkoina. Kulttuurihistoriallisten ympäristöjen toimintoja tulee kehittää vastaamaan nykyajan tarpeita, ja alueiden saavutettavuutta tulee parantaa ulkoilureittiverkostoa ja vesiliikenneyhteyksiä parantamalla.

1970

Monimuotoinen maisema – tavoitteita Helsingin viheralueiden sisällölle ja luonteelle I

Tämän pohjalta tavoitteeksi voidaan asettaa, että tulevaisuuden Helsingissä olisi myös

MONIMUOTOINEN MAISEMA, joka olisi

MERELLINEN JA VIHREÄ ...

Helsingille tyypilliset maiseman ominaispiirteet, kuten mm. kaupunki- ja viheraluerakenteen säteittäisyys, kalliomäkien ja jokilaaksojen vuorottelu, rakennetun ja luonnonmaiseman rinnakkainelo, metsän yhteys mereen sekä kunkin alueen paikalliset ominaispiirteet säilyvät ja vahvistuvat osana tiivistyvää kaupunkia.

Saaristovyöhyke (virkistysaaret ja ulkosaaristo) on osa viheraluejärjestelmää ja merelliset palvelut kehittyvät. Saarten, meren ja merimaiseman saavutettavuus paranee.

Laadukkaat julkiset ulkotilat kuten viheralueet, katuympäristöt ja aukiot vahvistavat paikallista identiteettiä kullekin alueelle ominaisella tavalla.

... ja KERROKSELLINEN

Helsinkiläinen **maiseman kulttuuriperintö** ja **uusi maisema** elävät harmonisesti rinnakkain siten, että maisemakulttuurin kerrostumat eri aikakausilta säilyvät osana kehittyvää kaupunkia. Arvokkaat kohteet hyödynnetään ja kunnostetaan alueen "helmiksi" ja vetovoimatekijöiksi.

Historia ja kaupungin kehitysvaiheet näkyvät maisemassa ja ovat osa asukkaille tärkeää alueen **identiteettiä**.

Vanhan rinnalle syntyy **uutta** maisemaa; laadukasta julkista ulkotilaa uusille ja vanhoille asuinalueille.

Monimuotoinen maisema

VISIO: tulevaisuuden Helsinki on myös...

...kestävä

virkistysalueilla tavoitellaan ekologista, sosiaalista ja taloudellista kestävyttä, elämänlaatua ja luonnon ihmiselle tarjoamia hyötyjä

ekologisesti kestävät liikkumisyhteydet viheralueille

virkistysalueet auttavat sopeutumaan ilmastonmuutokseen

Ilmastonmuutos nyt - hillintää vai sopeutumista?

Pitkän aikavälin ilmastonmuutoksen hillintä- ja sopeutumistoimista käydään maailman- ja maanlaajuista keskustelua. Samaan aikaan tarvitaan konkreettisia toimia akuutteihin paikallisiin ongelmiin, kuten merenpinnan tason vaihteluihin tai vedenlaatukysymyksiin vastaamiseksi. Esimerkiksi osa Helsingin suojelluista rakennuksista on tulvariskin alueella, uusien rakennettavien rakennusten lattiapinta-alan suosituskorkotason +2,6m mpy alapuolella. Tulvasuojelua varten joudutaan jo rakentamaan maavalleja, joilla voi olla haitallinen vaikutus maisemaan.

Ajankohtainen kestävä kehityksen ja ilmastonmuutoksen haaste nostaa keskiöön ekologiset kysymykset. Ilmastonmuutos nimenomaan viheralueiden näkökulmasta vaikuttaa Helsingin kaavoitusstrategioissa aiemmin jääneen vähälle huomiolle.

ILMASTONMUUTOKSEEN
SOPEUTUMINEN ON
AJANKOHTAISTA
MYÖS VIHERALUEILLA

Ilmastonmuutoksen vaikutuksia viheralueisiin

Ilmastonmuutos on stressitekijä kasvi- ja eläinlajeille. Pohjoiset ekosysteemit ovat herkkiä ilmastonmuutokselle. Lämpötilan noustessa eläinlajien määrä lisääntyy ja lajisuhteet muuttuvat, samoin lehtipuiden määrä lisääntyy ja lajisto muuttuu. Pohjoiset lajit väistyvät etelämpää tulevien tieltä. Lajiston muutokset aiheuttavat maisemamuutoksia varsinkin kulttuuriympäristöissä. Ilmastonmuutos on myös riski rakennetuille kulttuuriympäristöille. Merenpinnan kohotessa rantarakenteet saavat kosteusvauriota ja suola rapauttaa rakenteita.⁴⁹

Kiinnostavaa on myös pohtia, mitkä ratkaisut todellisuudessa vaikuttavat ilmastoon. Onko esimerkiksi kaupungin vihermassalla vaikutusta hiilitaseeseen?

Seuraavassa on avattu eräitä näkökulmia ilmastonmuutokseen. Tutkimuksen monialaisuus, hajanaisuus ja tulosten osittainen ristiriitaisuus tekee kuitenkin haasteelliseksi vetää niistä suunnittelua ohjaavia johtopäätöksiä.

Tuoreen väitöstutkimuksen mukaan kulutustaso vaikuttaa enemmän asukkaan kasvihuonekaasupäästöihin kuin tiivis aluerakenne.⁴⁸ Seppo Junnilan tutkimuksen mukaan kaupunkilaisen hiilijalanjälki voi olla jopa maaseudulla asuvaa suurempi (ks. liite 7). Matalahiihdyksentien rakentamisessa keskeisintä on elämäntapa ja sen myötä kulutustottumukset ja energian käyttö. Kaupungin tiivistyessä ja asukkaiden määrän lisääntyessä autoliikennekin oletettavasti kasvaa, jollei sen hillitsemisessä käytetä alueellisia keinoja tai seudullista joukkoliikennettä paranneta. Helsingin on myös työsäkäyntialuetta koko Etelä-Suomelle. On tärkeää myös huomata, että kaikista kotimaan ajomatkoista jopa puolet liittyy vapaa-ajan aktiviteetteihin ylipäänsä.⁵⁰ Suomalainen elämäntapa, johon kuuluu kaukana sijaitsevat kakkoskodit^k, on osittain vastuussa tästä. Kaikista kotimaan matkoista 6% koostuu kesämökkimatkoista.

^k miljoona suomalaista kotitaloutta omistaa kesämökin maaseudulla

⁴⁸ Heinonen, Jukka 2012

⁴⁹ Pääkaupunkiseudun ilmasto muuttuu.

HSY 3/2010 (s.66-67)

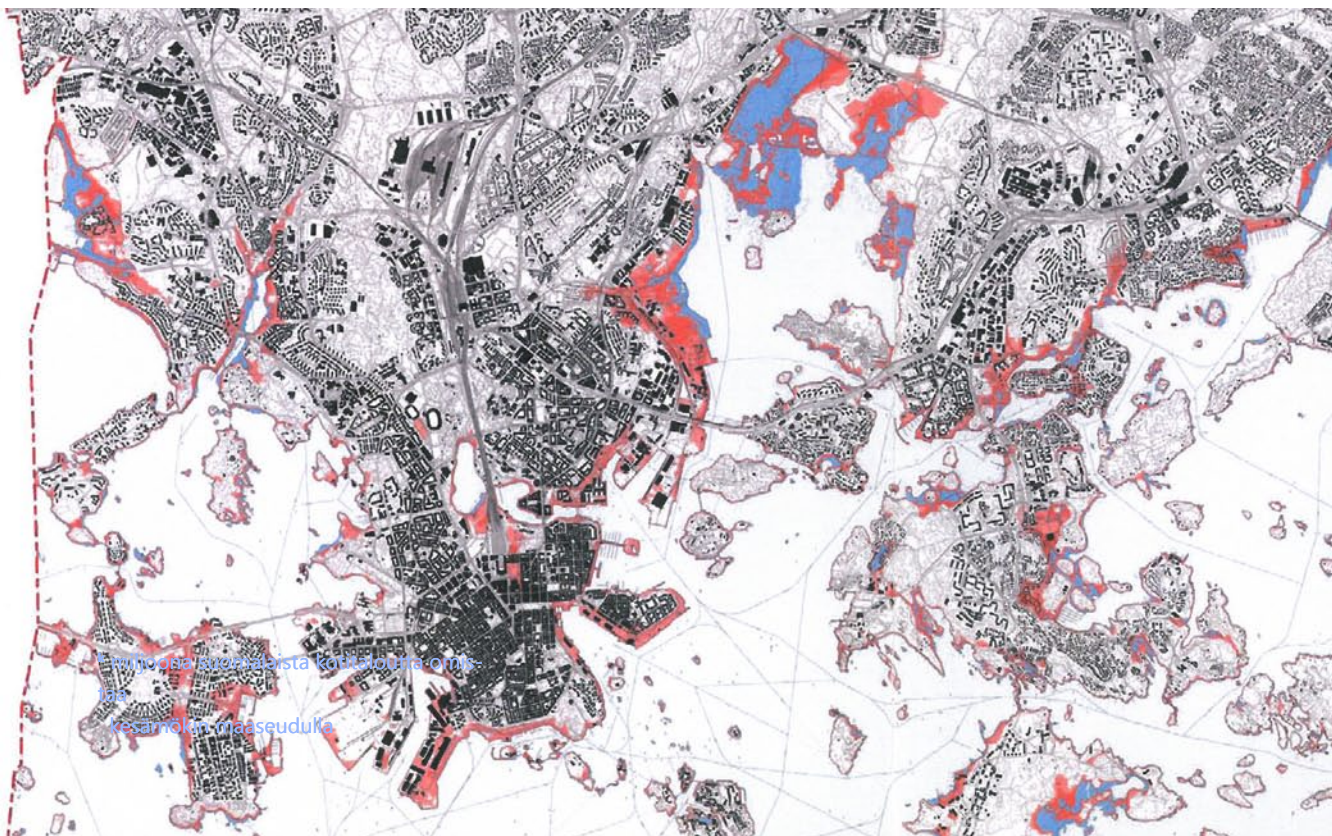
Suomalaistutkijoiden mukaan kaupungit ovat suuria hiilidioksidin lähteitä. Luonnonmaaston osuus on kaupungissa pieni ja vihreää on vähän, joten kasvillisuus ei kykene kompensoimaan ihmisten tuottamia päästöjä. Vasta kun maapinta-alasta noin 80 % on kasvillisuutta, kaupungin päästöt ja kasvillisuuden hiilensidonta menevät tasan (hiilineutraali). Tällaista ympäristöä ei enää mielletä kaupungiksi. Ilmeisesti vihermassan määrän vaikutus hiilitaseeseen kaupunkimaisessa ympäristössä on rajallinen, vaikkakin Helsingin viheraluemäärällä jo merkityksellinen.⁵⁰

Päästöjä per pinta-alayksikkö on pääsääntöisesti sitä enemmän mitä tiiviimpi kaupunkirakenne on. Helsingin keskustan päästöt ovat puolta pienemmät kuin esimerkiksi Lontoon.⁵¹ Kun päästöjä verrataan per asukas, tilanne saattaa kuitenkin muuttua.⁵²

Ilmastonmuutosta globaalina ilmiönä ei luonnollisesti voi hillitä pelkästään paikallisilla toimenpiteillä pienessä pohjoisessa pääkaupungissa. Asukkaiden elinympäristön kannalta on kuitenkin

tärkeää mm. vähentää liikenteen tuottamia saasteita ja melua sekä tarjota sellaisia virkistytymismahdollisuuksia, joiden yhteydessä nämä haitat voidaan minimoida. Ilmastonmuutoksen torjumiseen tähtäävät toimenpiteet voivat oikein suunniteltuina tuottaa myös tällaisia hyötyjä.

Maankäytön ratkaisuilla (kaupunkirakenne, viheraluerakenne tai liikeneratkaisut) voi kuitenkin olla merkitystä hiilitaseeseen. Ne vaikuttavat esimerkiksi siihen, onko mahdollista valita ekologisesti kestävä vai luonnonvaroja tuhlaileva liikkumismuoto, tai miten kauas on mentävä palveluiden perässä, mukaanlukien virkistyspalvelut. Pyrkimys kestävien liikkumismuotojen käytön lisäämiseen voi mahdollistaa myös elinympäristön laadun paranemista. Autoliikenteen suosion lasku vähentää hiukkaspäästöjä ja melua - ainakin niin kauan kun päästötöntä ja melutonta henkilöautoa ei ole laajasti käytössä. Kaivattaisiin lisää tutkittua tietoa myös siitä, millä perusteilla kulkumuodon valinta todellisuudessa tehdään. Siihen kun vaikuttavat monet muutkin te-

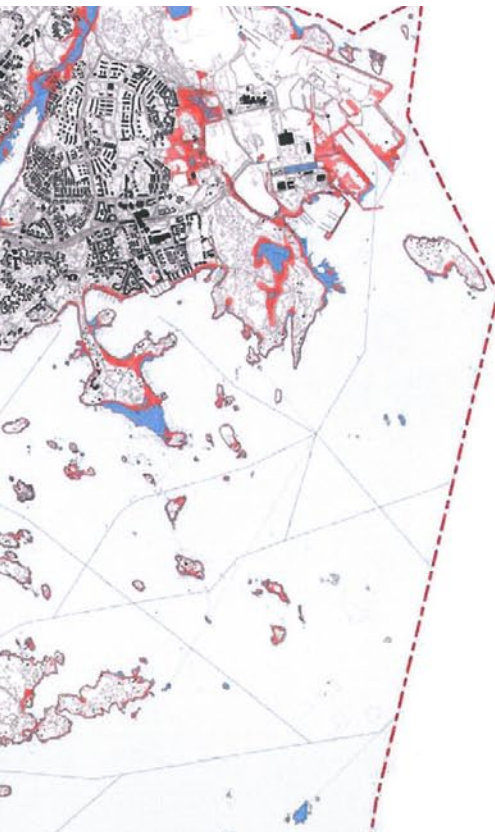

SUOMI TUOTTA
NOIN 0,2%
MAAILMAN
HIILIDIOKSI-
PÄÄSTÖISTÄ

PÄÄKAUPUNKISEUTU
TUOTTA 8,6% SUOMEN
CO₂-PÄÄSTÖISTÄ.

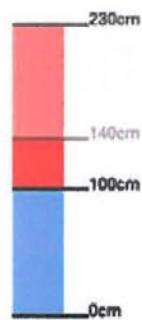
SUURIN OSA
TULEE
LÄMMITYKSESTÄ.

Kuva 58. Merenpinnannousun riskialueet vuoden 2008 ennusteen mukaan.
Lähde: Helsingin kaupungin tulvastrategia, Kaupunkisuunnitteluviraston yleissuunnitteluosaston selivityksiä 1/2010

Maanpinnan korkeus Helsingin kaupungin korkeusjärjestelmässä NN

(MW = NN + 11cm)

Korkeuskartoitukset 2004-2007

1:60 000 kaupunkimittausosasto 11/2008

⁵⁰ Annika Nordbo, HY, fysiikan laitos

⁵¹ Valtakunnallinen henkilöliikennetutkimus 2004-2005

¹ Suomen myötävaikutus maailman kasvihuonekaasupäästöihin oli 66,8 miljoonaa tonnia (CO₂-ekvivalenttia) vuonna 2011, pääkaupunkiseudun 5,8 miljoonaa tonnia ja Helsingin 3 miljoonaa tonnia. Maailman kasvihuonekaasujen kokonaismäärä oli 31 600 miljoonaa tonnia vuonna 2011. Helsingin osuus maailman päästöistä oli noin 0,01%.

www.tilastokeskus.fi

www.iea.org

www.hsy.fi

Noin 75% Suomen maapinta-alasta on metsän peitossa, mikä toimii hiilinieluna 35 miljoonalle tonnille vuosittain.

⁵² Lahti et al. mukaan s. 39

Autonomistustiheys ja sitä kautta liikenteen ekotehokkuus (energian ja päästöjen määrä asukasta kohti) riippuvat sijainnin ja joukko liikennepalvelujen tarjonnan määrän lisäksi asukkaiden tulo- ja varallisuustasosta ja asumismuodosta.

SEKÄ HELSINGIN,
PÄÄKAUPUNKISEUDUN
ETTÄ KOKO SUOMEN
CO₂-PÄÄSTÖT
OVAT LASKENEET
90-LUVULTA.

kijät kuin joukkoliikenteen saatavuus tai etäisyys palveluihin.

Helsingin tapaisen maailman kehittyneimpiin kuuluvan kaupungin vastuuta ilmastokysymyksissä ei siis voida väistääkään. Maankäytön ja tiivistämisen kysymyksiä pitäisi kuitenkin kyetä tarkastelemaan seudullisesti, kokonaisuutena.

Helsinki on merenrantakaupunki haavoittuvassa paikassa, ilmastomuutoksen sopeutumisstrategiat ovat siis tarpeen. Seudullisia strategioita ollaankin laadittu. Kaupungin uudessa strategiaohjelmassa yhtenä tavoitteena on, että Helsinki kantaa vastuunsa myös ilmastomuutokseen sopeutumisessa. Strategiat keskittyvät tulvasuojelun ja merenpinnan

nousuun varautumisen kaltaisiin käytännöllisiin kysymyksiin.

Hiilineutraaliudesta ja energiansäästöistä sekä sopeutumisen teknisestä toteutuksesta siis jo keskustellaan. Perustavaa laatua olevien ekosysteemipalveluiden kuten puhtaan veden ja saastumatomaan ilman ja maaperän, sekä tietysti myös immateriaalipalveluiden kuten virkistyksen, tarjoaminen on kuitenkin edelleen äärimmäisen tärkeää, eikä sitä tule unohtaa energiakeskusteluiden tuoksinnassa.

Voisiko ilmastomuutokseen vastaaminen Helsingissä merkitä myös strategiaa, jossa vastuullisesti kartoitetaan tiivistämisen hyödyt ja haitat kullakin alueella erityisesti sekä kaupungin alueella kokonaisuutena ja yleisesti? Löytyisikö "Hyvän elämän tiiviysraja" myös siitä näkökulmasta, miten ekosysteemipalvelut ja virkistystaso, maiseman arvoista puhumattakaan, voidaan turvata mahdollisimman lähellä asuinpaikkaa?

Esimerkiksi Pariisin Climate Plan sisältää kasvillisuuden ja viheralueiden lisäämiseen tähtääviä toimia. Tavoitteena on helpottaa ilmasto-ongelmia kasvillisuuden avulla. Positiivisiin vaikutuksiin kuuluvat varjostaminen, viilentäminen, äänenvaimennus, pienhiukkasten vähentäminen ja elämänlaadun parantaminen.⁵⁴

Tavoitteita ja tunnuslukuja⁵³

Helsingin kasvihuonepäästöt olivat Helsingin seudun ympäristöpalveluiden tekemien alustavien laskelmien mukaan vuonna 2012 vajaa kolme miljoonaa tonnia hiilidioksidia. Vuoteen 2011 verrattuna kaupungin kasvihuonekaasupäästöt laskivat kolme prosenttia. Vuoteen 1990 verrattuna kokonaispäästöt ovat vähentyneet Helsingissä 18 prosenttia. Helsingiläistä kohden päästöt olivat noin 4,9 tonnia. Tämä oli peräti 33 prosenttia vähemmän kuin vuonna 1990.

Helsingin strategiaohjelman 2013-2016 mukaan koko Helsingin hiilidioksidipäästöjä vähennetään 30 prosenttia vuoteen 2020 mennessä vuoden 1990 tasosta.

Pääkaupunkiseudun tavoite on olla hiilineutraali vuoteen 2050 mennessä. vrt. Kööpenhamina tavoittelee CO₂-neutraalisuutta vuoteen 2025 mennessä.

Pääkaupunkiseudun kasvihuonepäästöt vuonna 2012 olivat 5,8 miljoonaa tonnia hiilidioksidia (CO₂-ekv), mikä tekee 5,4 tonnia hiilidioksidipäästöjä asukasta kohden. Suurimmat syyt kasvihuonekaasupäästöihin ja energiankulutukseen pääkaupunkiseudulla ovat rakennusten lämmitys (kaukolämpö sekä öljy- ja sähkölämmitys yhteensä 54 %), kulutussähkö (19 %) ja liikenne (23 %). Sähkönkulutuksen ja liikenteen aiheuttamat päästöt ovat kasvaneet nopeimmin vuodesta 1990, teollisuuden ja jätehuollon kokonaispäästöt ovat puolestaan vähentyneet.

⁵³ Helsingin seudun ympäristöpalvelut (HSY) Pääkaupunkiseudun ilmastomuutoksen sopeutumisen strategia www.hsy.fi/climatechange.

⁵⁴ Beatley 2012

MITEN AIKAANSAADA
KESTÄVIÄ VIHERALUEITA?

Viheralueet ja ilmastonmuutos

Viheralueet edistävät kestävyyttä ja vastaavat myös ilmastonmuutoskysymyksiin monilla tavoin. Ne viilentävät paikallista ja pienilmastoa ja tasaavat lämpötilaeroja. Siinä missä kaupunkirakenne nostaa lämpötiloja ympäröivään maaston verran (lämpösaareke eli Urban Heat Island -ilmiö), niin kasvillisuus laskee niitä. Tämän havaitsee helposti siirtyessään kuumuutta hohkaavan asfaltin keskeltä viherreään miljööseen helteisenä päivänä. Erittymisesti kasvillisuudeltaan kerroksellisessa ympäristössä kuten metsässä puiden varjo ja kosteus tuntuvat miellyttäviltä ja ilma saattaa olla monta astetta viileämpää kuin läheisellä kadulla. Myös muuta äärevyyttä kasvillisuus tasaa esim. tarjoamalla tuulensuojaa. Tiheässä metsässä laakson pohjalla voi talvisin hiihtää myös niinä päivinä kun tuuli moninkertaistaa pakkasen purevuuden jäällä Helsingin edustalla.

Kasvullinen luonnonmaasto imeyttää vettä myös kaupunkiympäristössä, suodattaa sitä ja tasaa näin runsaiden sateiden vaikutusta, jolloin mereen päätyvä vesi myös puhdistuu. Kasvillisuus sitoo ilman epäpuhtauksia ja terveydelle haitallisia hiukkasia.

Viher- ja virkistysalueiden saavutettavuus kestäville liikkumuodoilla on osa kestävästä liikennepolitiikasta. Viheraluejärjestelmän korkea laatu on avainasemassa Helsingin puoleensavetävyystekijänä, ja kaupunkikulttuuri, mukaan lukien liikennejärjestelmä, on mahdollista vain jos kaupunki on houkutteleva vaihtoehto asumiselle.

Lisääntyvässä määrin tulisi edistää vesistöjen ja rantojen roolia ilmastonmuutokseen sopeutumisessa. Viheralue-ranta joustavine jyrkkyyksineen ja ulottuvuuksineen tarjoaa mahdollisuuden varautua merenpinnan nousuun ja tulvatilanteisiin. Varaamalla riittäviä sopeutumisvyöhykkeitä (viheralueita) erityisesti jokilaaksoihin jokiuomien ympärille muodostamaan vihervyöhyä voidaan ennaltaehkäistä tulvatuhon ja tasata hydrologista kiertoa.

MIKÄ ROOLI VIHERALUEILLA ON
ILMASTONMUUTOKSEEN
SOPEUTUMISESSA?

Green factor eli vihertehokkuus

Rakentamisen aiheuttamia ympäristöongelmia, kuten lämpösaarekeilmiötä ja hulevesien aiheuttamien tulvien aiheuttamia ongelmia voidaan ehkäistä ja torjua lisäämällä kaupunkivihreän määrää ja laatua. Jotta kaupunkivihreän lisäämistä ja hulevesien hyödyntämistä koskeviin tavoitteisiin päästäisiin, on esimerkiksi Seattlessa, Berliinissä ja Malmössä otettu kokeiltavaksi kaavoituksen ja rakentamisen valvonnan työkaluksi vihertehokkuutta kuvaava kerroin (Green factor), jota myös viherkertoimeksi nimitetään. Kasvillisuuden määrän lisäksi vihertehokkuuden määrään vaikuttavat hulevesien käsittelymenetelmä, kasvualustan paksuus sekä pinnoitteiden läpäisevyys. Espoon esimerkkikohteissa on todettu, että viherkertoimen käyttö ohjaa oikein käytettynä monipuolisempaan suunnitteluun ja sen käyttö asemakaavatason suunnittelussa on mahdollista.⁵⁵

MITEN VIHERALUEET VOIVAT
EDISTÄÄ KESTÄVÄÄ
KEHITYSTÄ?

⁵⁵ Heinisuo, P. 2012.

Green factor-kertoimen
käyttömahdollisuudet Suomessa

KAUPUNKILUONNON
MONIMUOTOISUUS
ON OSA KESTÄVÄÄ
KAUPUNKIA

Kaupunkiluonto osana sopeutumista

Monimuotoisen kaupunkiluonnon vaaliminen on osa kestävästä kaupunkisuunnittelusta ja tarjoaa muuntojoustavuutta ilmastonmuutoksen arvaamattomissakin vaikutuksissa. Luonnon kestävä käyttö on päätavoite sekä kansainvälisissä, kansallisissa että kaupungin omissa luonnon monimuotoisuuden turvaamisen ohjelmissa. Niiden mukaan monimuotoisuutta suojellaan sekä luonnon itseisarvon että ihmisen hyvinvoinnin takia. Luonnon monimuotoisuuteen vaikuttaa vahvasti kaupungin viheralueiden sijainti ja luonne. Myös viheralueiden yhteys toisiinsa on tästäkin näkökulmasta tärkeää.

Kattava ja kytkeytynyt viherrakenne edistää kansainvälisissä sopimuksissa esitetyn luonnon monimuotoisuuden suojelun tavoitetta ja valtioneuvoston periaatepäätöstä Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävä käytön strategiasta v. 2012-2020 sekä Helsingin omaa LUMO-ohjelmaa, jossa on tavoitteena säilyttää ekologinen verkosto ja luonnon ydinalueet.

Helsingissä on pystytty säilyttämään merkittäviä alueita ns. alkuperäisluontoa, jossa ihmisen vaikutus on kohtalaisen pieni. Natura-alueet, luonnonsuojelualueet ja suojellut luontotyypit ovat yleensä vain lievin rajoituksin myös virkistyskäytössä. Lukumäärältään runsain luonnonsuojelualueen tyyppi on saariston linnustonsuojelualue.

Kaupunkiluonnon erityispiirteet perustuvat kuitenkin paljolti ihmisen ja luonnon väliseen vuorovaikutukseen. Pohjana ovat vaihteleva kallio- ja maaperä, ilmasto ja meri. Koristekasvit ja villi lajisto sekoittuvat ja syntyy uusia ekosysteemejä. Ihmisen muokkaama luonto puistoineen, viljelyalustoineen, tontteineen ja välialueineen on ekologinen matriisi, rakennetun ja vihreyden vaihteleva sekoitus.⁵⁶ Tällainen luonto on myös dynaamista; monimuotoisuutta voi säilyttää jatkuvasti päivittyvässä verkostossa, jossa uusia kohteita tulee mukaan sitä mukaa kuin vanhoja putoaa pois.

Yllättäen luontoarvojen tiivistymiä voi löytyä myös liikennekäytävissä, mutta ennen kaikkea vesistöjen varsilla kuten jokikäytävissä. Esim. Uudellamaalla 61% koko maakunnan putkilokasvilajeista kasvaa Vantaan joki- ja liikennekäytävissä.

Monimuotoisuus koostuu sekä lajistollisesta että luontotyyppien runsaudesta ja vaihtelusta. Monimuotoisuus voi olla myös ns. häiriöriippuvaista eli alueita pitää hoitaa ja käyttää. Kaupunkilais-tuneen luonnon monimuotoisuuden vaa-

Viherrakenne – green infrastructure

Viherrakenne eli vihreä infrastruktuuri on kaupunkivihreän verkosto, joka edistää ekosysteemien terveyttä ja joustavuutta, auttaa suojelemaan luonnon monimuotoisuutta ja sopeutumaan ilmastonmuutokseen sekä tuottaa ja ylläpitää ekosysteemipalveluita. Viherrakenteen toimivuus on noussut tärkeäksi Euroopan luontoalueiden pirstoutumisen takia. Rakentamisen myötä päällystetyn maa-alan määrä kasvaa mikä taas heikentää ekosysteemejä, minkä vuoksi ne tuottavat huonommin ekosysteemipalveluita.

Viherrakenteen toimivuutta ja luontoalueiden yhdistyvyyttä voidaan edistää lisäämällä istutuksia, vesistöjen varsien kehittämistä, vihersilloilla ja elinympäristölaikkujen ketjuilla eli ns. askelkivillä sekä mm. viherkatoilla.⁵⁶

Tärkeät ekosysteemipalvelualueet on tärkeää tunnistaa suunnitteluprosessissa. Kaupunkirakenteen tiivistyessä tulee määritellä ekosysteemipalvelujen tuotannon kannalta keskeisimmät alueet, jotta viherrakenne pysyy toimivana. Myös viherrakenteen oikea hoito ja ylläpito ovat tärkeitä.⁵⁷

⁵⁶ Saarela, S-R. 2012. Luentojulkaisu. Viherpäivät 2012.

⁵⁷ Suomen ympäristökeskus, Seutukeke-hanke

⁵⁸ Viherympäristö 1/2013 s.10-11

Vesiuomien varrella sijaitsevat viheralueet muodostavat ilmastomuutokselle sopeutumisvyöhykkeitä. Rakentamattomat jokilaaksot tarjoavat joustavaa maapinta-alaa, joka auttaa jokitulvien hallinnassa. Loivat ja kasvulliset luonnonrannat ja myös puistorannat ovat riskinhallintaa merenpinnan nousuun varautumisessa. Lisäksi viheralueet tarjoavat elinympäristöjä luonnon monimuotoisuudelle ja biomassaa hiilinieluiksi.

Kuva 60. Hulevesiallas Saksassa.

Kuva: Hulevesien hallinta Kuopion saaristokaupungissa -hankkeen matkaraportti (Jukka Jormola et al)

liminen vaatii erilaisia keinoja kuin alkuperäisluonnon. Maltillisen metsänhoidon ansiosta luonnontilaisen metsän rakennepiirteet myös virkistysalueilla ovat vahvistuneet Helsingissä. Metsien monimuotoisuutta selvittäessä⁵⁹ on todettu luontoarvojen säilyneen varsin hyvin.

Helsingissä on varauduttu ilmastomuutokseen hoitamalla metsiä ja muita luonnonalueita siten, että ne pysyisivät elinvoimaisina sitoen hiilidioksidia -huolimatta mahdollisista rankkasateista, kuivuusjaksoista ja lämpötilanvaihteluista.

Hulevesien käsittely viheralueilla

Tavoitteena hulevesien käsittelyssä on ilmastomuutokseen sopeutuminen ja sen haitallisten vaikutusten vähentäminen. Tähän pyritään edistämällä hulevesien luonnonmukaista käsittelyä. Helsingin hulevesistrategia vahvistettiin Kaupunginvaltuustossa vuonna 2007⁶⁰. Strategian mukaan hulevedet pyritään käsittelemään ja hyödyntämään syntypaikallaan. Jos hulevesiä ei voi imeyttää tai viivyttaa paikalla, hulevedet johdetaan pois hidastaen ja viivyttaen ojien, notkelmien ja painanteiden kautta. Suunnittelun lähtökohdaksi otetaan koko valuma-alue. Valuma-alueittaisessa tarkastelussa yleiskaavatasolla voidaan löytää mahdolliset ongelmapaikat ja arvioida maankäytön vaikutusta vesitaseeseen.

Hulevesiä voidaan imeyttää, viivyttaa ja puhdistaa myös pihhoilla ja katu ympäristöissä. Viheralueilla on kuitenkin tähän tarkoitukseen sopivaa maa-alaa periaatteessa eniten, tosin siitä kilpailevat monet muutkin toiminnot. Hulevesiaiheiden tilantarve tuleekin ottaa huomioon jo kaavoitusvaiheessa.

Tulvien hallinnan ohella voidaan vesien biologista ja hygienistä laatua parantaa ja aikaansaada elämysellistä maisemaa. Hulevesien käsittely viheralueilla antaa mahdollisuuden kehittää vesiaiheita ja edistää luonnon monimuotoisuutta. Hulevesiaihe voi olla myös osa toiminnallista viheraluetta. Olemassaolevat purot ja muut pienvedet tulisi kunnostaa osana hulevesien luonnonmukaisen käsittelyn strategiaa.

⁵⁹ metsien monimuotoisuutta kuvaavien nk. METSO-kriteerien avulla, jotka on kehitetty Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön toteuttamiseksi.

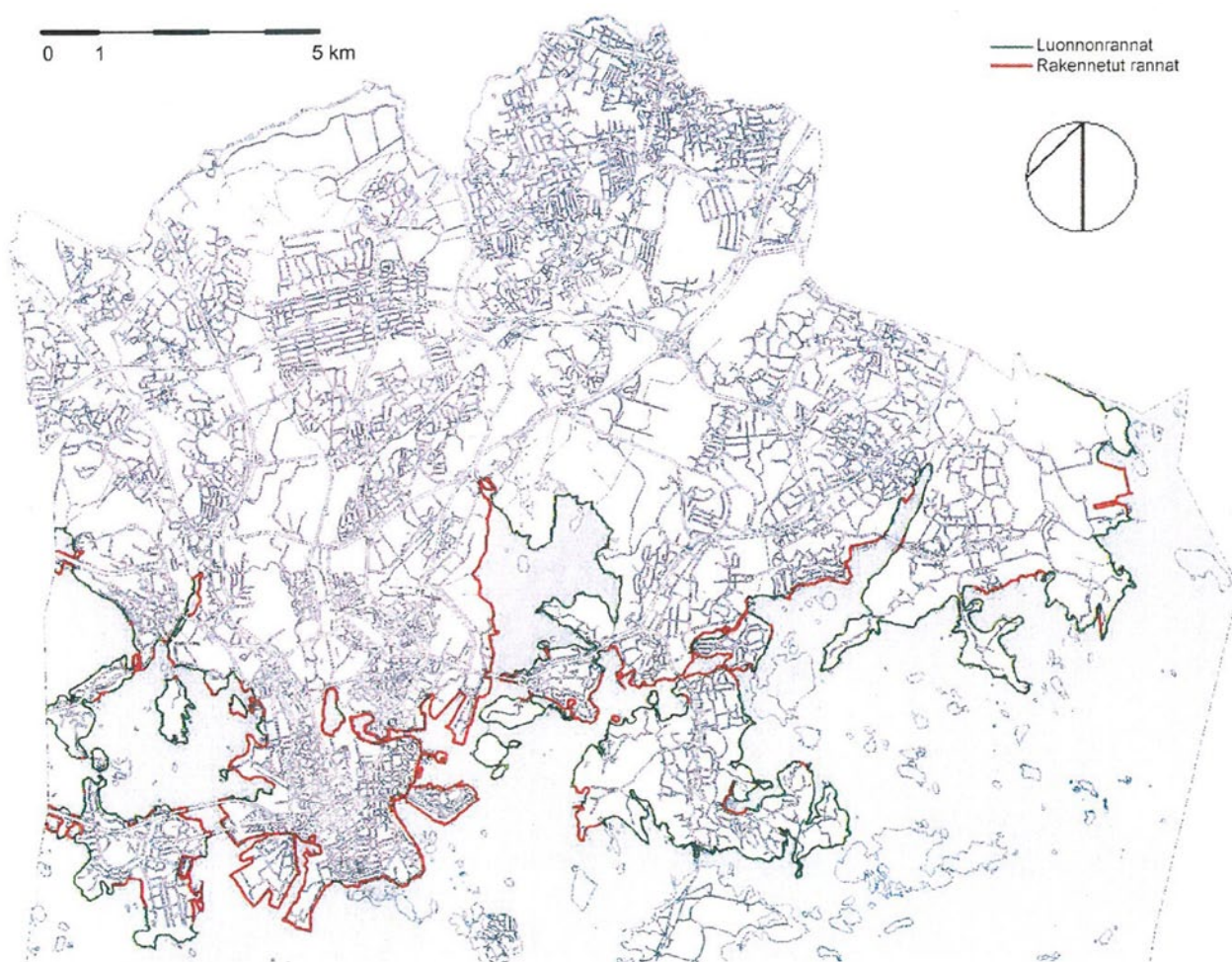
⁶⁰ Helsingin kaupungin hulevesistrategia Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisut 2008:9

Kasvillisuus haihduttaa ja käyttää osan hulevesistä. Myös kaupunkiympäristössä mahdollisimman luonnontilainen maanos toimii tehokkaana maahan imeytyvien vesien biologisena ja kemiallisena käsitteijänä. Mikäli luonnontilainen maanos poistetaan tai tiivistyy kulutuksen seurauksena, kestää pitkään ennen kuin maanpinnalle muodostuu alkuperäistä vastaava vettä läpäisevä kerros. Tästä syystä on perusteltua säästää tai kehittää

asuinalueiden rakentamattomia alueita mahdollisimman luonnontilaisina.⁶¹

Luonnonranta on myös tärkeää maiseman kestävyuden näkökulmasta – kun ranta jätetään luonnonprosesseille, se stabiloituu ajan myötä. Kalliit pystymuurit kestävät huonommin sään ääri-ilmiöiden lisääntyessä kasvavaa ja vaikeammin ennustettavaa aalto- ja jääkuormaa. Helsingin rannoista noin puolet on luonnonrantoja.

Kuva 61. Luonnonrannat ovat luonnonmukaisesti rakennettuja tai koskemattomia rantoja, esimerkiksi avokallioita. Kuvassa vuodelta 2003 Helsingin luonnonrannat on esitetty vihreänä rantaviivana ja rakennetut rannat punaisena rantaviivana. Östersundomin alueella, joka ei ollut tässä tarkastelussa mukana, rannat ovat pääasiassa luonnonrantoja.

⁶¹ Helsingin yleiskaava 2002. Vaikutusten arviointiraportti

VIHERALUEET VOIVAT
AVTTAA HULEVESIEN
HALLINNASSA JA
TULVASVOJELUSSA...

... TARJOAMALLA
LAAJOJA ALVEITA
PINNOITTAMATONTA,
IMEYTTÄVÄÄ JA
SUODATTAVAA PINTAA.

Kuva 62. Hulevedet johdetaan rakennusten pihoja rajaavaan hulevesiaiheeseen. Malmön asuntomessualue.
Kuva: Mervi Nicklén

Kuva 63. Kestävään elämäntapaan kuuluu myös mahdollisuus lähiruuan tuottamiseen. Kaupunkiviljelyä kerrostalon katolla.
Lähde: Helsingin Sanomat 4.8.2013

Kuva 64. Hulevesien käsittelyä katualueella. Malmön asuntomessualue.
Kuva: Mervi Nicklén

Kuva 65. Hulevesien käsittelyä kaupunkiympäristössä. Keskeinen puisto toimii hulevesipainanteena, jonka kautta ylimääräiset sadevedet johdetaan mereen. Oulun Toppilansaari.
Kuva: Maria Jaakkola

Kestävä viheralueverkosto osana monimuotoista maisemaa – tavoitteita Helsingin viheralueiden sisällölle ja luonteelle II

**Tavoitteeksi tulee asettaa,
että Tulevaisuuden Helsinki on myös**

KESTÄVÄ

Virkistysalueilla tavoitellaan **ekologista, sosiaalista ja taloudellista kestävyyttä**. Maankäytöllisessä keskustelussa otetaan huomioon aina sekä luonnon monimuotoisuuden, elämänlaadun että luonnonhyötyjen (eli ekosysteemipalvelujen) näkökulma.

Virkistysalueita hyödynnetään aktiivisesti **ilmastonmuutokseen sopeutumisessa**. Jo-
kilaaksot ja merenrannat toimivat sopeutumisyöhykkeinä. Hulevesien luonnonmukai-
sella käsittelyllä varaudutaan sään ääri-ilmiöihin, parannetaan ympäristöjen monimu-
toisuutta ja veden laatua. Pienvesistöt ovat lähiympäristön voimavara. Runsas viher-
massa parantaa hiilitasetta ja ilman laatua.

Luonto on riittävän **monimuotoista** parantaakseen sekä elämänlaatua että ekologista kestävyyttä. Monimuotoinen luonto tarjoaa joustavuutta ympäristön muutoksissa.

Viheralueille pääsee **ekologisesti kestävillä liikkumistavoilla** kuten julkisella liikenteellä. Myös kävely- ja pyöräily-yhteydet viheralueille paranevat.

Viheralueet tarjoavat **joustavia, monikäyttöisiä ja ekologisesti kestäviä** mahdollisuuksia virkistytymiseen.

VISTRA jatkuu

Tässä raportissa on koottu lähtötietoja ja asetettu tavoitteita, - visioitu tosiasioiden pohjalta toivottua tulevaisuutta. Jatkossa (VISTRA osa II) on tarkoitus esittää varsinainen kehityskuva. Siinä tarkastellaan viheralueverkoston tulevaisuutta, arvotetaan viheralueverkoston osasia, profiloidaan niitä sekä määritellään kokonaisuuden ja sen laajempien osasten muotoa ja sisältöä. Esitys koostetaan kartalle ja sen lopullinen hahmo muotoutuu yleiskaava-prosessin rinnalla^m. Keinona viheralueverkoston suunnittelussa on alueittainen

maisema- ja viheralueuutypitys ominaispiirteiden kirkastamiseksi sekä niiden vihersormien yleissuunnittelu, joista ei kehittämissuunnitelmaa ole vielä laadittu.

Analyysiosioita suunnittelun perusteina syvennetään tarpeen mukaan, esim. maisemakulttuurin ja hulevesinäkökulman osalta. Helsingille merkittävät kulttuurimaisemakohteet päivitetään ja arvotetaan. Myös viime vuosikymmenten maisemasuunnitteluhistoriaa tulee jatkossa tarkastella osana rakentumisen kerrostumia. Tavoitteena on välittää tietoa Helsingin kulttuurimaiseman kerroksellisuudesta ja turvata Helsingin kehityshistorian, maisemakuvan, puutarhataiteen sekä puisto- ja puutarhakulttuurin kannalta keskeisten, eri aikakausille tyypillisten ja arvokkaimpien kulttuurimaisemakohteiden säilyminen.

Hulevesistä tulisi tehdä valuma-alueittainen sekä maaperän ja pohjavesialueet huomioon ottava tarkastelu ja pyrkiä muodostamaan kokonaiskuva hulevesisuunnittelun mahdollisuuksista kaupunkiympäristössä. Esimerkiksi imeyttävän pinnan määrää kaupunkiympäristössä olisi tärkeää kartoittaa jatkossa. Hulevesisuunnittelussa tulee tarkastella tontteja ja yleisiä alueita kokonaisuutena jo kaavoitusvaiheessa.

Kaupunkiekologian näkökulmaa syvennetään osana yleiskaavatyötä. Jatkossa on syytä pohtia myös sitä, miten voitaisiin kompensoida viheralueiden vähenemistä esim. suurilla, toiminnallisilla yhteispihoilla.

VISTRAn kakkososassa haetaan kartalle kohdistettuja vastauksia esim. tällaisiin kysymyksiin:

- Mitkä viheralueet ja virkistysyhteydet ovat arvokkaimpia ja miksi, miten niiden 'tulee tulevaisuudessa liittyä toisiinsa, mitä toimintoja sisältää?
- Mikä on vihersormien toivottu laajuus, rajautuminen ja sisältö, jotta ne edelleen ovat osa puoleensavetävää helsinkiläistä kaupunkirakennetta?
- Miten tulisi suunnitella vihersormien ja poikittaisten joukkoliikennesyhteyksien "kohtaamispaikat" tiivistyvässä rakenteessa, jotta vihersormet edelleen hahmottuvat?
- Miten vihersormet ja toisaalta myös kaupunginosapuistot profiloituvat erilaisin luontein ja roolein kokonaisuudessa ja kullakin alueella?
- Onko viher- ja virkistysalueiden palvelutarjonnassa yleiskaavatasoisia alueellisia toiminnallisia tarpeita? (yhdessä rakennusviraston ja liikuntaviraston kanssa)
- Miten viherverkosto jatkuu seudulle?(yhdessä lähikuntien kanssa)
- Miten merellisyyttä edelleen korostetaan ja hyödynnetään osana viher- ja sinirakenteen muodostamaa kokonaisuutta?
- Millaisia viheryhteyksiä tarvitaan, missä ne ovat ekologisia käytäviä, missä vain kulkuväyliä? (yhdessä ympäristökeskuksen kanssa)
- Mitä mahdollisuuksia kompensatioajattelu tarjoaa viheralueiden määrän ja laadun osalta?

Nämä tarkastelut toimivat maiseman ja viheralueiden osalta osana yleiskaavoituksen prosessia ja tarjoavat siihen tukea ko. näkökulman asiantuntijuudella.

^m Yleiskaavan vihervisio, jonka myötä tavoitteita visualisoivaa karttatarkastelua on aloitettu, on esitetty liitteessä 5

Strategiaohjelma ja VISTRA

Osana Helsingin kaupungin strategiaohjelmaa on kaupunkirakennetta ja asumista koskevia tavoitteita. Edellisessä strategiaohjelmassa oli täydennysrakentamisen edistämisen lisäksi periaatteena, että yhtenäisiä viheralueita ja viheryhteyksiä tulee säilyttää. Uusi strategiaohjelma hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa 24.4.2013. Uudessa strategiaohjelmassa on myös viitattu kaupunkirakenteen eheytymiseen saavutettavuutta ja sujuvuutta lisäävänä tekijänä, mutta ainoana viheralueisiin liittyvänä toimenpiteenä on metsäinen suojeluverkoston perustaminen, tavoitteena nostaa suojelualueiden määrä kaupungin maa-alueista luonnon monimuotoisuuden lisäämiseksi.

Viher- ja virkistysalueiden kehityskuvassa otetaan huomioon valtuustostrategiassa esitetty metsäinen suojeluverkosto, mutta näkökulma viheralueisiin pyrkii olemaan monimuotoisempi ja sisältää luonnonsuojelunäkökulman lisäksi myös mm. toiminnallisia, maisemallisia ja kulttuuriympäristöjen vaalimiseen liittyviä tavoitteita.

VISTRA-VISIO ja tiivistyvä Helsinki

Ilmastonmuutokseen sopeutumiseen ja toisaalta sen hillintään tähtäävät tavoitteet voivat olla ristiriidassa keskenään. Yhtenäisen viheralueverkoston säilyttäminen voi olla mahdotonta, jos kaupunki tiivistyy liikaa. Mikäli vihersormien ulottuvuudet pienenevät niin paljon, että olemassa oleva vihersormirakenne häviää tai

muuttuu tunnistamattomaksi, vaikeutuu myös ekologisen ja muun kestävyuden edistäminen viheralueiden avulla. Esimerkiksi kattavien ekosysteemipalveluiden tarjoaminen tai mahdollisuus toteuttaa ilmastonmuutoksen suojavyöhykkeitä voi menettää joustavuuttaan. Asukkaat kuitenkin arvostavat myös pieniä lähipuistojaan, joten missä määrin tiivistymistä voi toteuttaa niiden kustannuksella? Millaista kaupunkia pitäisi suunnitella, että elämänlaatu säilyisi vähintään ennallaan tai paranisi kaikissa kaupungin osissa?

”Hyvän elämän tiiviyserajaa” on tarpeen pohtia eri näkökulmista ja pyrkiä löytämään juuri Helsingin kaupunkirakenteelle sopiva tavoitetilä. –Helsingin puoleensavetävyyden tärkeimmät tekijät tulee määritellä, jolloin kaupungilla on hyvät mahdollisuudet kehittää ainutlaatuisuuttaan - ja siinä sivussa tuoda uutta näkökulmaa kansainväliseen keskusteluun maiseman huomioon ottavasta (”maise-maherkästä”) urbanismista⁵⁹.

Alueellinen demokratia edellyttää viheralueiden saavutettavuutta kaikille kansalaisille. Kaupunkisuunnittelu on tähän mennessä tuottanut monipuolista julkista tilaa, metsistä leikkikenttiin, aivan kaupungin keskustaan asti. Esteettinen ja toiminnallinen laatu houkuttaa ihmisiä käyttämään kutakin puistoa ja täten tekee siitä haluttavan vaihtoehdon vapaa-ajan aktiviteeteille. Lisääntynyt ja monimuotoistunut puistojen käyttö, suuremmat ja monimuotoisemmat käyttäjäjoukot, jopa niiden uudet käyttämistavat,

⁵⁹ TOPOS 71/2010

asettavat uudenlaisia vaatimuksia niiden suunnittelulle. Myös tulee olla tiloja, joita asukkaat voivat ottaa haltuun ja muokata haluamikseen, edes väliaikaisesti.

Miten elää 2050-luvun helsinkiläinen? Uudenlainen elämäntapa joukko-liikenteen verkostokaupungissa merkitsee myös, että moottoriajoneuvoliikenteelle varattua kaupunkitilan määrää tulee tarkastella kriittisesti. Tilaa tuhlaileva liikennemaisema ei voi viedä kallisarvoista kaupunkitilaa viheralueilta ja muilta toiminoilta kaupungissa.

Tiiviimpi kaupunkirakenne vaatii korkeampaa investointi- ja hoitotasoa viheralueille, ei vähiten saadakseen aikaan ja säilyttääkseen tunteen turvallisuudesta ja sosiaalisesta kontrollista. Puistorakentamisen määrärahat eivät ole kasvaneet samaa tahtia tiivistymiskehityksen kanssa. Tiivistyvässä kaupungissa on yhä enemmän käyttäjiä ja käyttöpainetta yhä pienemmillä viheralueilla. Usein tarvitaan rakennetumpaa ja sen myötä kalliimpaa puistomaisemaa. Liikenteen ja asumisen yhteensovittaminen vaatii yhä useammin piha- ja puistokansia, mikä myös asettaa omat tekniset ja taloudelliset haasteensa viihtyisän ympäristön luomiselle viherrakentamisella.

Sosiaalisesti, ekologisesti ja taloudellisesti kestävin viheraluerakenne on mahdollisimman monipuolinen ja sisältää kaikenluonteisia maisemia Helsin-

gille ja sen kullekin alueelle sopivalla tavalla. VISTRA osa II pyrkii aikanaan vastamaan myös siihen, millaiseksi viheraluetarjonnan tulisi kullakin alueella muuttua.

Olevia kaupunkimetsiä kannattaisi kuitenkin säilyttää ja hoitaa. Niiden hyöty/kustannussuhde virkistyspotentiaalilla ja ylläpidon kustannuksilla laskettuna on ylivoimainen rakennettuun puistoon nähden - onhan kaupunkimetsä monikäyttöisyydessään vertaansa vailla oleva toiminnallinen viheralue mitättömän hoitokustannuksin ja ilman perustamiskustannuksia. Kaupunkimetsät toimivat lisäksi tärkeänä imeyttäjänä lisääntyvälle sadannalle ja geenipankkina luonnon monimuotoisuudelle.

Täydennysrakentamiskehitystä tulee ohjata siten että viheraluejärjestelmän kulttuuriset ja ekologiset arvot voidaan säilyttää tuleville sukupolville. Sormirakenne on Helsingin viheraluejärjestelmän tärkein ominaispiirre. Mitä muutoksia se sietää, jotta sen ominaislaatu ja hyvät ominaisuudet säilyvät, vahvistuvat ja kehittyvät?

Yleisemmälläkin tasolla tarvitaan varmasti vielä tutkimusta kaupunkirakennetta koskevien ratkaisujen kestävydestä. Vallitseva tiivistämissuuntaus suomalaisessa kaupunkisuunnittelussa perustuu siihen ajatusmalliin, että tiiviimpi kaupunkimuoto on aina kestävämpää. Mitä tii-

viimpi on kaupunkirakenne, sitä enemmän joukkoliikenne- ja muita palveluita voi tarjota. Tämä kehityssuuntaus on ollut jonkinlainen antiteesi 1960- ja 70-lukujen metsälähiöiden ideologialle.ⁿ Olsi kuitenkin olennaista tunnistaa tämän kehityksen rajat, jotta voidaan ylläpitää kohtuullinen saavutettavuus viheralueiden tarjoamiin virkistys- ja ekosysteemi-palveluihin kaikille kansalaisille.

Tuleeko Helsingissä yhä vuonna 2050 olemaan mahdollisuuksia nauttia elämyksellisistä ja monipuolisista viheralueista ja jopa kokea metsäntuntua, joka nyt on niin olennainen suomalaiselle elämäntavalle? Tulevien asukkaiden toiveista emme voi paljoa tietää, mutta se on varmaa, että mitä kauemmas täytyy matkustaa "luontoa" etsimässä, sitä vähemmän kestävä on elämäntapa.

Myös tulevaisuudessa täytyy hyvinvoinnin nimissä vaalia yhteyttä "kaikkean elävään" erityisellä helsinkiläisellä tavalla. On se sitten vanha puu, josta voi tarkkailla vuodenaikojen vaihtelua, tai metsänäkymä makuuhuoneen ikkunasta, tai lempeä graniittikallio jolla oikais-

ta jalkansa aurinkoisena päivänä, sellaisia paikkoja ja asioita täytyy vielä olla osana helsinkiläisyyden kokemusta. Vuosituhansien kuluessa maiseman prosesseissa syntyneitä kalliota ei saa takaisin, kun sen kerran on räjäyttänyt. Kulttuuriset kerrostumat ovat ainutkertaisia viestejä menneisyydestä. Tällaiset asiat säilyttävät elämyksellisyytensä senkin jälkeen kun kaikki tekniset innovaatiot ovat aikaa sitten vanhentuneet ja korvautuneet uusilla.

ⁿ Oman aikansa suunnittelufilosofian mukaisesti harkitusti ja hallitusti suunnitellut ja rakennetut metsälähiöt eivät ole "sprawlia" (hallitsematonta kaupunkikehitystä) siinä mielessä kuin joidenkin kaupunkien pellolle kasvaneet kaupunginosat, integroimattomat ja kaavoittamattomat "asumiskoneet" vailla palveluita ja identiteettiä. Pasi Mäenpää esittää käsitteensä avoin urbanismi avulla, että se erityinen tapa rakentaa kaupunkeja, joka manifestoituu Helsingin lähiöiden avoimissa maisematiloissa ja korttelirakenteessa, on itse asiassa paikkaan reagoivaa ja herkkää paikalliselle urbanismille.

Seuraavilla sivuilla on vielä kertaukseksi koottu tässä raportissa kuvattujen lähtökohtien pohjalta syntynyt VISTRA-VISIO.

I have a dream...

Tulevaisuuden Helsingissä jokainen voi halutessaan...

... pistäytyä yhteys-
aluksella
museokahvilassa

... pyöräillä
turvallisesti
kouluun

... päästä helposti
metsään poimimaan
marjoja ja sieniä

... retkeillä
lähisaarissa

... uida ja
saunoa kesät
talvet kaupun-
kirannoilla

... kävellä piknik-
nurmelle aurin-
koa ottamaan

... kasvattaa
vihanneksia
lähipuistossa

... kohottaa kuntoa
kotikulmillaan

... mennä vaivatta
merenrantaan syö-
mään jäätelöä

... lähteä
raitiovaunulla
hiihtämään

... syödä lounasta
puistonpenkillä
kauniin näkymän
äärellä

... löytää paikan
tähtien katse-
luun

... kuulla huuhtajan
huhuilua iltaisin

... hengittää
Helsinkiä

... viihtyä koti-
kadullaan

**Yhteinen virkistävä
Helsinki**

**Toimivat ja palvelevat
virkistysalueet**

Vapaa-ajan palveluita kaikille

Virkistysalueet tarjoavat vapaa-ajan palveluita. Ne luovat viihtyisän, terveellisen, turvallisen ja käytännöllisen ilmaisen ympäristön aktiiviseen kaupunkielämään lähellä kotia.

Monipuoliset virkistysalueet helposti saavutettavissa

Virkistysalueet maalla ja merellä ovat helposti saavutettavissa koko Helsingin alueella. Lähivirkistysalueet ja virkistysyhteydet ovat riittäviä ja toimivia. Niin kanta- kuin esikaupungissa on monipuolista virkistystarjontaa ja mahdollisuus ulkoilmaelämään jokaiselle kaikkina vuodenaikoina.

Yhtenäiset viheraluekokonaisuudet

Vihersormet ovat sopivan laajoja ja yhtenäisiä, jotta ne pystyvät tarjoamaan tarvittavat virkistyspalvelut kasvavalle väestömäärälle, ja samalla turvaamaan ekosysteempipalvelut. Ne luovat ja vahvistavat Helsingin identiteettiä ja ovat maisemallinen vetovoimatekijä. Vihersormet jatkuvat yhtenäisinä seudulle.

Vihreä ja merellinen Helsinki vuonna 2050?

Viheralueverkosto osana kaupunkirakennetta

Viheralueet muodostavat verkoston. Vihersormet, kaupunginosapuistot ja lähivirkistysalueet yhdistyvät toisiinsa turvallisin ja miellyttävin reitein ja poikittaisin viheryhteyksin.

Viheralueilla selkeä hierarkia ja jatkuvuus

Viheralueiden hierarkia auttaa määrittelemään toimintoja ja investointeja. Suurilla kaupunginosilla on oma ja pienillä yhteinen kaupunginosapuistonsa, joka on alueen toiminnallinen ja maisemallinen viheraluekeskus. Lisäksi on lähivirkistysalueita eri-ikäisten virkistäytymistä varten.

Yhteinen virkistävä Helsinki

Viihtyisä ja kaunis ympäristö

Monimuotoinen Helsinki

Merellinen ja vihreä

Kerroksellinen

Vetovoimainen Helsinki

Kaupunkimaisema ja julkiset ulkotilat sen osana houkuttelevat asumaan, matkailemaan ja yrittämään Helsingissä. Ne tarjoavat myös mahdollisuuksia asukkaiden aktiivisuudelle ja osallistumiselle (yhteisöllisyys, kaupunkiviljely, puistokummitoiminta, tapahtumat, talkoot, vuorovaikutteiset puistokävelyt).

Vehreys tasapainottaa

Kaupunkirakenne ja -maisema muodostavat kauniin ja toimivan elinympäristön, jossa rakentaminen ja virkistysalueet ovat tasapainossa.

Vehreät asuinalueet täydentävät viheralueverkostoa esteettisesti, ekologisesti ja toiminnallisesti.

Viheralueet ja viheryhteydet tarjoavat käteviä liikkumisreittejä paikasta toiseen miellyttävässä ympäristössä.

Ominaispiirteet säilyvät ja vahvistuvat

Helsingille tyypilliset maiseman ominaispiirteet, kuten kaupunki- ja viheraluerakenteen säteittäisyys, kalliomäkien ja jokilaaksojen vuorottelu, rakennetun ja luonnonmaiseman rinnakkainelo, metsän yhteys mereen - säilyvät ja vahvistuvat osana tiivistyvää kaupunkia.

Kokemusten kirjoa

Vihreä ympäristö tarjoaa elämyksiä, kulttuuria ja luontokokemuksia. Yhtenäisissä kaupunkimetsissä, merimaiseman äärellä ja saaristossa voi kokea rauhaa ja hiljaisuutta.

Historia elää kaupungissa

Historia ja kaupungin kehitysvaiheet näkyvät maisemassa ja ovat osa asukkaille tärkeää alueen identiteettiä.

Helsingiläinen maiseman kulttuuriperintö ja uusi maisema elävät harmonisesti rinnakkain siten, että maisemakulttuurin kerrostumat eri aikakausilta säilyvät osana kehittyvää kaupunkia.

Vanhan rinnalle syntyy uutta maisemaa; laadukasta julkista ulkotilaa uusille ja vanhoille asuinalueille.

Viheralueet vahvistavat identiteettiä

Laadukkaat julkiset ulkotilat kuten viheralueet, katu ympäristöt ja aukiot vahvistavat paikallista identiteettiä kullekin alueelle ominaisella tavalla.

Saaristo avautuu helsinkiläisille

Saaristovyöhyke (virkistysrautat ja ulkosaaristo) on osa viheraluejärjestelmää ja merelliset palvelut kehittyvät. Saarten, meren ja merimaiseman saavutettavuus paranee.

Monimuotoinen Helsinki

Kestävä Helsinki

Virkistysalueet edistävät kestävää kehitystä

Virkistysalueilla tavoitellaan ekologista, sosiaalista ja taloudellista kestävyttä. Maankäytöllisessä keskustelussa otetaan huomioon aina sekä luonnon monimuotoisuuden, elämänlaadun että luonnonhyötyjen (eli ekosysteemipalvelujen) näkökulma.

Viheralueet tarjoavat joustavia, monikäyttöisiä ja ekologisesti kestäviä mahdollisuuksia virkistymiseen.

Monimuotoinen luonto

Luonto on riittävän monimuotoista parantaakseen sekä elämänlaatua että ekologista kestävyttä. Monimuotoinen luonto tarjoaa joustavuutta ympäristön muutoksissa.

Virkistysalueet auttavat ilmastonmuutokseen sopeutumisessa

Virkistysalueita hyödynnetään aktiivisesti ilmastonmuutokseen sopeutumisessa. Jokilaaksot ja merenrannat toimivat sopeutumisvyöhykkeinä. Hulevesien luonnonmukaisella käsittelyllä varaudutaan sään ääri-ilmiöihin, parannetaan ympäristöjen monimuotoisuutta ja veden laatua. Pienvesistöt ovat lähiympäristön voimavara. Runsas vihermassa parantaa hiilitasetta ja ilman laatua.

Ekologisesti kestävä liikenneyhteys

Viheralueille pääsee ekologisesti kestäväillä liikuntavaroilla kuten julkisella liikenteellä. Myös kävely- ja pyöräily-yhteys viheralueille paranevat.

Lähteet

- Ahern**, Jack 2003. Greenways in the USA. In: Tapiola 50, Roots and seeds of the Garden City, Tapiola Case, Conference in September 4th, 2003.
- Alapeteri**, Niina 2008. Helsingin kaupungin puutarhuri Bengt M. Schalin – suunnittelu-utehtävät ja kädenjälki 1946-1957. Diplomityö, Teknillinen korkeakoulu, Arkkitehtiosasto. 90 s.
- Appleton**, Jay 1975. The experience of Landscape.
- Beatley**, Timothy (ed.) 2012. Green Cities of Europe, Global Lessons on Green Urbanism. Island Press, 2012.
- Beatley**, Timothy 1999. Green Urbanism, Learning from European Cities. Island Press, 2000.
- Brunila** Birger, 1962. Asemakaavoitus 1918–1945. Teoksessa Helsingin kaupungin historia V osa. toim. Ragnar Rosen, Eirik Hornborg, Eino Jutikkala, Heikki Waris. Suomalaisen Kirjallisuuden Kirjapaino Oy. Helsinki.
- Brunila**, Birger, 1947. Stadens ständer och parker. Teoksessa: Vår Stad. Toim. Yrjö Hirn, Hilding Ekelund, C.A. Nordman & Marius af Schulten. Holger Schidts förlag, Helsingfors.
- City of Vancouver. Greenest City 2020. Action Plan. 2012.
- Dubois-Taine**, Geneviève (ed.) 2004. European Cities from Helsinki to Nicosia. Eleven Case Studies and Synthesis. COST Action C10.
- Eco-City Symposium, Lahti 29.1.2010, seminar on Ecological City Planning
- Elanto 1977: nro 10.
- Faehnle**, Maija, **Bäcklund**, Pia ja **Laine**, Markus. Kaupunkiluontoa kaikille – ekologinen ja kokemuksellinen tieto kaupungin suunnittelussa. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 2009:6.
- Grahn**, Patrik & **Stigsdotter**, Ulrika 2003. Landscape Planning and Stress. Urban Forestry & Urban Greening Vol 2:1–18.
- Göteborgs Stad. Göteborgs grönsplan - remissversion 3/2013. Park och natur.
- Göteborg parkprogram: Ge rum för landskapet! Strategier för landskapet i Göteborg 2007.
- Heinisuo**, Pauliina 2012. Green factor -ker-toimen käyttömahdollisuudet Suomessa. Hämeen ammattikorkeakoulun opinnäytetyö 21.3.2012.
- Heinonen**, Jukka 2012. "The Impacts of Urban Structure and the Related Consumption Patterns on the Carbon Emissions of an Average Consumer", väitöstutkimus Aalto-yliopisto
- Heinänen**, Jouni. Kantakaupungin nivelet. Kolmiopiustot ja jäännösauiot Helsingin ruu-tukaavaverkkojen saumakohdissa. Helsingin Rakennusviraston julkaisut 2009:12 / Katu- ja puisto-osasto.
- Hellman**, Tuija ja **Lilleberg**, Irene 2010. Liikenteen kehitys Helsingissä vuonna 2009. Helsinki suunnittelee 2010:4, Edita Prima Oy, Helsinki 2010
- Helsingin hiljaiset alueet, asukaskyselyn tuloksia. **Päivänen**, Jani & **Leppänen**, Paula. Helsingin ympäristökeskuksen julkaisuja 5/2010.
- Helsingin kaupungin luonnonhoidon linjaus. Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisut 2011:14.
- Helsingin kaupungin meluntorjunnan toimintasuunnitelman tarkistus 2013. Luonnos 28.1.2013.
- Helsingin kaupungin meluselvitys 2007. Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja 6/2007.
- Helsingin kaupungin tulvastrategia. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston yleissuunniteluosaston selvityksiä 2010:1.
- Helsingin yleiskaavallisten virkistysalueiden käyttöpaineet lähivirkistysalueina. Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluviraston yleiskaavaosaston julkaisu YA:16/1988.
- Helsingin ja Helsingin seudun väestöennuste 2013 -2050. Ennuste alueittain 2013 -2022. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja 2012:31.
- Helsingin merenrantojen hoito ja tulevaisuus. Kehittämissuunnitelma rakennusviraston hallinnassa oleville rannoille vuosiksi 2004-2013. Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisuja 2003:3.
- Helsingin kaupunki. Strategiaohjelma 2013-2016. Liite 1. Strategiaohjelman 2013-2016 perustelumuuisto. Kvsto 24.4.2013.
- Helsingin Yleiskaava 2002: vaikutus selvitys; Vaikutukset pintavesiin ja maaperään. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston yleissuunniteluosaston selvityksiä 2002:9,19.12.2002.
- Helsinki alueittain 2012. Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Helsinki liikkuu -tutkimus 2009-2010. Osa kansallista liikuntatutkimusta 2009-2010.
- Helsinki puisto. Yleissuunnitelma. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 2012:2.
- Helsingin kaupunki. Helsingin viheralueohjelma 1999-2008. Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisuja 1999:1.
- Helsingin kaupunki 2006. Helsingin kestävän kehityksen toimintaohjelman seurantaraportti (monitoring report of the Sustainability Action Plan) 2002-2005, Helsingin kaupungin hallintokeskuksen julkaisuja 7/2006.
- Helsingin kaupunki, Strategiaohjelma. 2009.
- Helsingin kaupunki 2012. Helsingin tilastollinen vuosikirja 2012.
- Helsingin kaupunki, Ympäristökeskus 2009. Helsingin ympäristön tila, teemakatsaus 1/2009.
- Helsingin kaupunki. Pääulkoilureitistöön toteuttamishohjelma vuosille 2001-2004. Ulkoilureitityöryhmä 2000. Liikuntaviraston julkaisuja 2000, B 30
- Helsinki Action Plan for Sustainability, Approved by the City Council 12 June 2002. Agenda 21, Helsinki, Helsingfors.
- Helsingin Yleiskaava 2002, ehdotus, selostus. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 2002:17. (City Planning Department Publications 2002:17)
- Hiedanpää**, Juha & **Peltola**, Taru. Ekosysteemi-palvelut tuottavat hyvinvointia. Teoksessa Ihminen ja ympäristö. **Niemelä** Jari & **Furman**, Eeva & **Halkka**, Antti & **Hallanaro**, Eeva-Liisa & **Sorvari**, Sanna (toim.). 2011, s. 100-111.
- Hietala**, Marja, **Helminen**, Martti ja **Lahtinen**, Merja. Helsinki – historiallinen kaupunkikartasto. Helsingin Kaupungin tietokeskus 2009.
- Holmlund**, Nina, **Konček**, Henrich ja **Närhi**, Seppo. Green City - ohjeisto. Terveellinen asuttava kaupunki. 2012.
- Häyrynen**, Maunu, 1994. Maisemapuistosta reformipuistoon, Helsingin kaupunkipuistot ja puistopolitiikka 1880-luvulta 1930-luvulle. Helsinki-seura.
- Häyrynen**, Maunu, 2001: Vihreät vuosienkaat – Helsingin kaupunkipuistojen kehitys. Teoksessa: Näkökulmia Helsingin ympäristöhistoriaan. Toim. Simo Laakkonen, Sari Laurila, Pekka Kansanen ja Harry Schulman. Helsingin kaupungin tietokeskus. Edita. Helsinki.
- Ihminen ja ympäristö. **Niemelä** Jari & **Furman**, Eeva & **Halkka**, Antti & **Hallanaro**, Eeva-Liisa & **Sorvari**, Sanna (toim.). 2011.
- Itä-Helsingin kulttuuripuisto. Kehittämissuunnitelma. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston asemakaavaosaston selvityksiä 2012:1.
- Jaakkola** Maria 2012. Helsinki – greenness and urban form. Julkaisussa Beatley, Timothy (ed.) 2012. Green Cities of Europe, Global Lessons on Green Urbanism. Island Press, 2012.
- Jaakkola-Kivinen**, Maria 2002. Phenomenology as a means of understanding landscape – towards a phenomenology of landscape architecture. Working Papers, University of Art and Design in Helsinki, UIAH, Kokeiluja – Experiments 3, Future Home Graduate School.
- Kaczynski**, ym. 2008. Association of park size, distance, and features with physical activity in neighborhood parks. American Journal of Public Health 98, 1451-1456.
- Kansallinen liikuntatutkimus 2009- 2010. Aikuiset 19-65-vuotiaat. SLU:n julkaisuja 6/2010.
- Kansallinen liikuntatutkimus 2009- 2010. Lapset ja nuoret. SLU:n julkaisuja 7/2010.
- Kaplan**, Rachel and Steven 1989: The experience of nature, a psychological perspective. Cambridge University Press 1989.

Karisto, Maria, 2009. Laajasalon huvilapuutarhat. Teoksessa: Huviloita Laajasalossa. Toim. Ulla -Maija Laurila. Helsingin kaupungin-museo.

Karisto, Maria, **Koivunen**, Taina ja **Karisto** Antti. Kysytään Essiltä, puutarhaneuvoja Elisabeth Kochin elämäntyö. Käsikirjoitus.

Kaupunginosapuistojen kehittämisen tavoitteet esikaupunkialueiden renessanssialueilla. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston yleissuunnitteluosaston selvityksiä 2011:1.

Kaupunkiluontoa kaikille - ekologinen ja kokemuksellinen tieto kaupungin suunnittelussa. **Faehnle**, Maija & **Bäcklund**, Pia, & **Laine**, Markus (toim.) Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 2009/6.

Kaupunkiseutujen viherrakenteeseen liittyviä käsitteitä. Luonnos 21.12.2011. ViherKARA.

Knapas, Marja-Terttu. 1980. Korkeasaari ja Seurasaari, helsinkiläisten ensimmäiset kansanpuistot. Entisaikain Helsinki: 10. Helsinki - Seura. Karprint. Karkkila

Kyttä, Marketta. Urbaani onni – sosiaalisesti & rakenteellisesti kestävä yhdyskunnan kartoittaminen. Urbaani onni -hanke 2009-2011. Aalto-yliopisto.

Lahti Pekka, **Nieminen** Jyri, **Virtanen** Markku: Ekotehokkuuden arviointi ja lisääminen Helsingissä. Kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 2008:2

Lapintie, Kimmo, **Majjala**, Olli ja **Rajanti**, Taina 2002. GREENSCOM, Communicating Urban Growth and Green, Work Package 6, Finland, Case studies Helsinki and Tampere. Helsinki University of Technology.

Leading to a greener London. An environment programme for the capital. Greater London Authority July 2009.

Liikenne Helsingissä, Trafiken i Helsingfors 2002, Helsingin kaupungin tietokeskus, Tilastoja/2003:3/Statistik. Helsinki City Publications.

Lönnqvist, Henrik & **Tyrväinen**, Liisa 2009. Mitä asuntomarkkinat kertovat kaupunkiluonnon taloudellisesta arvosta?. Teoksessa Kaupunkiluontoa kaikille – ekologinen ja kokemuksellinen tieto kaupungin suunnittelussa. **Faehnle**, Maija & **Bäcklund**, Pia, & **Laine**, Markus (toim.). Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 2009/6, s. 119 - 129.

Maas, J, ym. (2006). Green space, urbanity, and health: how strong is the relation? Journal of Epidemiology and Community Health 60, 587-592.

Metsät parantavat elämän laatua. Työryhmän loppuraportti 29.11.2012. Kansallinen metsäohjelma 2015.

Mäenpää, Pasi 2010. Esikaupunkien urbaanisuus? Seminar presentation in Esikaupungit 20X0, 27.10.2010, Helsinki City Planning Department

Mäenpää, Pasi 2008. Avara urbanismi, yritys ymmärtää suomalainen kaupunki toisin. Lehtonen Hilka 2008. Asuttaisiinko toisin? Kaupunkiasumisen uusia konsepteja kartoittamassa. Helsinki University of Technology, Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja B95, Yliopistopaino Oy, Espoo 2008.

Mäenpää, Pasi 2007. Resident's experiences in Arabianranta in Kangasojä, Jonna & Schulman, Harry (Eds) 2007. Arabianranta - Rethinking Urban Living, Helsingin kaupunki Urban Facts.

Niemelä, Jari, **Furman**, Eeva, **Halkka**, Antti, **Hallanaro**, Eeva-Liisa ja **Sorvari**, Sanna. Ihminen ja ympäristö. 2011 Gaudeamus, Helsinki 2011.

Nordbo, Annika. et al. Geophysical Research Letters, Vol. 39. 26.10.2012

Nordman, C.A . 1947. Herrgårdar i Stor- Helsingfors. Teoksessa: Vår Stad. Toim. Yrjö **Hirn**, Hilding **Ekelund**, C.A. **Nordman** & Marius **af Schulten**. Holger Schidtsförlag, Helsingfors.

OECD, 2003, Helsinki, Finland, OECD Territorial Reviews, OECD, Paris.

Olsson, Paul 1946. Trädgårdskonst i Finland. Centraltryckeriet. Helsingfors.

Parkprogram. Ge rum för landskapet! Strategier för landskapet i Göteborg. Göteborgs Stad. Park och natur.

PlaNYC 2009

PlaNYC 2011. Chapter on parks and public spaces.

Pohjolainen, P. ja **Syrén**, I. (Toim.) Ikääntyvien elämäntyylit. Ikäinstituutti, oraita 1 / 2006.

Pol, Peter ja **Speller**, Carolien 2004 (unpublished): City Port Redevelopment, Helsinki Case, EURICUR, Rotterdam, The Netherlands.

Pyräilyn edistämishjelma. Luonnos 12.2.2013. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisu 2013:X.

Pääkaupunkiseudun ilmasto muuttuu. Sopeutumisstrategian taustaselvityksiä. HSY Helsingin seudun ympäristöpalvelut. 2010.

Rakas Helsinki.1996. Kuvia kaupunginmuseon kokoelmista 1700 -luvun lopulta 1900-luvun alkuun. Toinen painos. toim. Marja-Liisa Rönkkö. Vientipaino. Helsinki

de Roo, Michelle, **Roosen**, Nick ja **Long**, Mark. The Green City Guidelines. Techniques for a healthy liveable city. 2011.

Ruokonen, Reijo. Läheltä liikkeelle - arjen olosuhteet virkistys, vapaa-aika ja kaupunkikulttuuri 25.2.2013 luento (pdf). www.yleiskaava.fi.

Saastamoinen, Olli 2012. Metsät ja puut ihmisten arjessa. Tieteessä tapahtuu 2/2012 s. 15-19.

Saastamoinen, Olli & **Vaara**, Matti 2009. Small-Scale Forest Related Activities in the Everyday Life of the Finns: Results of Time-Budget Studies. Small-scale Forestry (2009) 8:425-445.

Santasalo, Tuomas 2004. Matkailukohteiden kävijämäärät 2003. Matkailun edistämiskeskus MEK E:48 2004.

Sievänen, Tuija (toim.) 2001. Luonnon virkistyskäyttö 2000. Luonnon virkistyskäytön valtakunnallinen inventointi. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 802.

Sievänen, Tuija & **Neuvonen**, Marjo (toim.) 2011. Luonnon virkistyskäyttö 2010. Metlan työraportteja 212.

Spinn, Anne Whiston 1998: The language of landscape, Yale University Press.

Staffans, Aija 2004. Vaikuttavat asukkaat. Vuorovaikutus ja paikallinen tieto kaupunkisuunnittelun haateina. PhD, Helsinki University of Technology. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja A 29, Espoo 2004. Yliopistopaino Oy, Helsinki 2004.

Stenius, Olof. Helsingin asemakaavahistoriallinen kartasto. Pro Helsingfors Säätiö.

Stiftelsen Pro Helsingfors. Helsinki 1969.

Stigsdotter ym. 2010. Health promoting outdoor environments-associations between green space, and health, health-related quality of life and stress based on a Danish national representative survey. Scandinavian Journal of Public Health 38, 411-417.

Strategie Stadtlandschaft Berlin. Natürlich urban produktiv. Berlin Senatsverwaltung für Stadtentwicklung und Umwelt.

Städtebaulicher Guide, Helsinki 2000. Helsinki City Planning Department.

Sundman, Mikael 1982. Stages in the growth of a town, Die Stadien einer Stadt, a study of the development of the urban and population structure of Helsinki. Helsinki City Planning Department Publication YB 1/82.

Suomen puutarhoja 1949. Toimituskunta. Kustannusosakeyhtiö Kivi. Helsinki .

Susiluoto, Ilkka, 2002, Portrait of the Helsinki region, Muteis, Macro-economic and urban trends in Europe's Information Society. Helsingin kaupunki Urban Facts Office: web publications 2003.

Söderman, Tarja & **Saarela**, Sanna-Riikka (toim.) 2011. Kestävät kaupunkiseudut. Kriteereitä ja mittareita suunnittelun työvälineiksi. Suomen ympäristö 25/2011.

Takano, T, ym. 2002. Urban residential environments and senior citizens' longevity in megacity areas: the importance of walkable green spaces. Journal of Epidemiology and Community Health 56, 913-918.

Thermie B Programme, Project STR/1879/98-DK, Sustainable Cities Europe – Energy Planning and implementation for Three Capital Cities, Final Technical Report, Draft Version 2000-10-11

Toftager ym.2011. Distance to green space and physical activity: a Danish national representative survey. *Journal of Physical Activity and Health* 8, 741-749.

Topelius, Zacharias, 1978. Vanha kaunis Suomi. Alkuteos: Finland framstäldt i teckningar 1845. Suomentanut Aarne Valpola. Hämeenlinna.

TOPOS international review of landscape architecture and Urban Design. Vol. 71/ 2010, Landscape urbanism.

Tuan, Yi-Fu 1974. Topophilia, a study of environmental perception, attitudes and values.

Tuusvuori, Arja. Yliopisto 5/2012.

Tyrväinen, Liisa 2004. Viheralueiden arvo-kartoitus tuo puuttuvaa tietoa kaupunkisuunnitteluun. Kvartti 4/04 s. 42-50. Helsingin kaupungin tietokeskuksen neljännesvuosijulkaisu.

Tyrväinen, Liisa ja **Korpela**, Kalevi. Luonnosta terveyttä onnistuneella kaupunkisuunnittelulla. Teoksessa Ihminen ja ympäristö 2011 s. 57-71.

Tyrväinen, Liisa, **Silvennoinen**, Harri, **Korpela**, Kalevi ja **Ylen**, Matti 2007. Luonnon merkitys kaupunkilaisille ja vaikutus psyykkiseen hyvinvointiin. Metlan työraportteja 52:57-77.

Tyrväinen, Liisa & **Korpela**, Kalevi 2009. Luonnosta terveyttä onnistuneella kaupunkisuunnittelulla. Kaupunkiluontoa kaikille - ekologinen ja kokemuksellinen tieto kaupungin suunnittelussa. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 2009/6, s.57-71. **Faehle**, Maija & **Bäcklund**, Pia, & **Laine**, Markus (toim.).

Tyrväinen, Liisa & **Miettinen**, Antti 2000. Property prices and urban forest amenities. *Journal of Environmental Economics and Management* 39 (2):205-223.

Törrönen, Sirpa 2010. Landscape Analysis – Helsinki. Aalto University of Technology, master's thesis.

Vaara, Matti & **Saastamoinen**, Olli 2006. Metsät ja puut arjen ajankäytössä – Kuvakulmia suomalaisen elämäntapaan. Teoksessa: **Vehkamäki**, Seppo (toim.). Metsät ja hyvä elämä, Metsänkustannus Oy 2006, s. 345–403.

Vaattovaara, Mari, 2002, Future Developments of Residential Differentiation in the Helsinki Metropolitan Area: Are We Following the European Model?, Yearbook of Population Research in Finland.

Valtakunnallinen henkilöliikennetutkimus 2004-2005, Liikennevirasto (uusittu 2010-2011)

Vertainen, Virpi 2013: Guidelines for the Playground Services of The Public Works Department in Helsinki City, Virpi **Vertainen**, opinnäytetyö.

Viheralueohjelman 1999 -2008 1. Seurantareportti. Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisuja 2002:6/Viherosasto.

Virkistys ja luonnonsuojelu. Esikaupunki-alueiden yleiskaavan liiteraportti 4. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston yleiskaavaosaston julkaisu YB:12/78. 18.5.1978. Muutettu 18.5.1980.

Virkistysaluekomitean mietintö. Komiteanmietintö 1973:143. Virkistysalueoimikunnan mietintö KM 461. Helsingin virkistysalueiden suunnittelusta. Helsingin kaupunki 1975.

Virkistysaluevaraus selvitys. Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluviraston yleiskaavaosaston julkaisu YA:19/1988.

Wilke, Åsa 2006. Villaträdgårdens historia: ett 150-årigt perspektiv. Stockholm: Prisma.

WSP LT-Konsultit Oy, Liikenne- ja viestintäministeriö, Tiehallinto ja Ratahallintokeskus 2006. Valtakunnallinen henkilöliikennetutkimus, The national passenger transport survey 2004-2005

Yleiskaavan vaikutukset alue- ja yhdyskuntarakenteeseen sekä virkistysalueverkostoon. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston yleissuunnitteluosaston selvityksiä 2002:6, 19.12.2002.

YTV Helsinki Metropolitan Area Council 2007. Pääkaupunkiseudun ilmastostrategia 2030. Climate Strategy for the Helsinki Metropolitan Area to 2030.

Zacheus, Tuomas 2006. Liikunta nykypäivän ikääntyvien ja keski-ikäisten elämäntyylinä.

Zacheus, Tuomas 2006. Liikunta nykypäivän ikääntyvien ja keski-ikäisten elämäntyylinä. Teoksessa **Pohjolainen**, P. & **Syrén**, I.(toim.) Ikääntyvien elämäntyyli. Ikäinstituutti, oraita 1/ 2006, s. 44-48.

Åström, Sven-Erik 1956. Kaupunkiyhteiskunta murrosvaiheessa. Helsingin kaupungin historia IV:2. SKS kirjapaino. Helsinki.

Lisäksi on käytetty seuraavia julkaisemattomia lähteitä:

Junnila, Seppo, seminaariesitys Hiilijalanjälki rakennetussa ympäristössä. 12.1.2012. Aalto/REB Kestävää Kiinteistöliiketoimintaa.

Saarela, Sanna-Riikka 2012, luento, Viherpäivät

Tilastoja:

Helsingin rakennusviraston (HKR) viheralueliiketilastot 2010.

Helsingin liikuntaviraston (Liv) liikunta-alueiiketilastot 2010.

Helsingin seudun aluesarjat.

Helsingin tietokeskuksen väestötilastot. Helsingin ympäristökeskuksen luontotietojärjestelmän aineistot (3/ 2013).

Tilastokeskus. Kuntien ja kuntayhtymien talous- ja toimintatilasto 2010.

Lehtiä:

Helsingin Sanomat (HS) 20.2.1995, 4.1.2013 ja 16.3.2013

Kaupunkiviljely 1/2013

Terra 124:3/2012

Pyöry, Noora. Lapset ja nuoret kaupunkitilassa. Terra 124:3/2012 s.234-235.

Välimaa, Iida. Mieli paikoista luokkahuoneeseen: nuorten elämämaailman yhdistäminen maantieteen opetukseen. Terra 124:3/2012 s. 161-170.

Viherympäristö (VY) mm. 1/2013

Yhdyskuntasuunnittelu 2011:1. Äänimaisema.

Neuvonen, Aura (2011). Kaupungissa omin korvin. Yhdyskuntasuunnittelu 2011/1, s. 59-73.

Päivänen Jani ja **Leppänen** Paula (2011): Helsingiläisten hiljaiset paikat, Yhdyskuntasuunnittelu 2011/1 s. 82-88.

TV:

Yle Teema 24.1.2013 Tiededokumentti: Ylipainoinen USA

Internet:

www.aluesarjat.fi
www.environment.fi
www.hel.fi/ksv
www.hel.fi/museo
www.hel.fi/tietokeskus
www.hel.fi/ymk
www.hlt.fi
www.hsl.fi
www.hsy.fi
www.jyu.fi/tutkimus
www.metla.fi/liikuntapolitiikka
www.nuorisuomi.fi
www.parkochnatur.goteborg.se
www.sl.u.fi
www.thegreencity.com
www.tea.fi
www.tilastokeskus.fi
www.uudenmaanliitto.fi
www.vyc.gov
www.vyl.fi
www.ymparisto.fi
www.ytk.tkk.fi/tutkimus

Liitteet:

- liite 1** Ympäristön myönteisten laatutekijöiden sisältö.
Marketta Kyttä
- liite 2** Leikkipaikkojen saavutettavuudesta.
Virpi Vertainen
- liite 3** Helsingin sosiotooppijana, luonnos
Helsingin Kaupunki
- liite 4** Helsingin vihersormet ja seudulliset viheryhteydet.
Helsingin Kaupunki.
- liite 5** Viheralueverkoston asemakaavatilanne 2013.
Helsingin Kaupunki
- liite 6** Helsinki - D.C. vertailu
Maria Jaakkola
- liite 7** Junnila: Hiilikulutus Suomessa eri aluetyypeissä.
Hiilijalanjälki rakennetussa ympäristössä- seminaari
12.1.2012
- liite 8** Yleiskaavan vihervisio.
Helsingin kaupunki
- liite 9** Yleiskaavoituksen maisemasuunnittelua ohjaavat
sädökset.
Maankäyttö- ja rakennuslaki

Liite 1.

Liite 2.

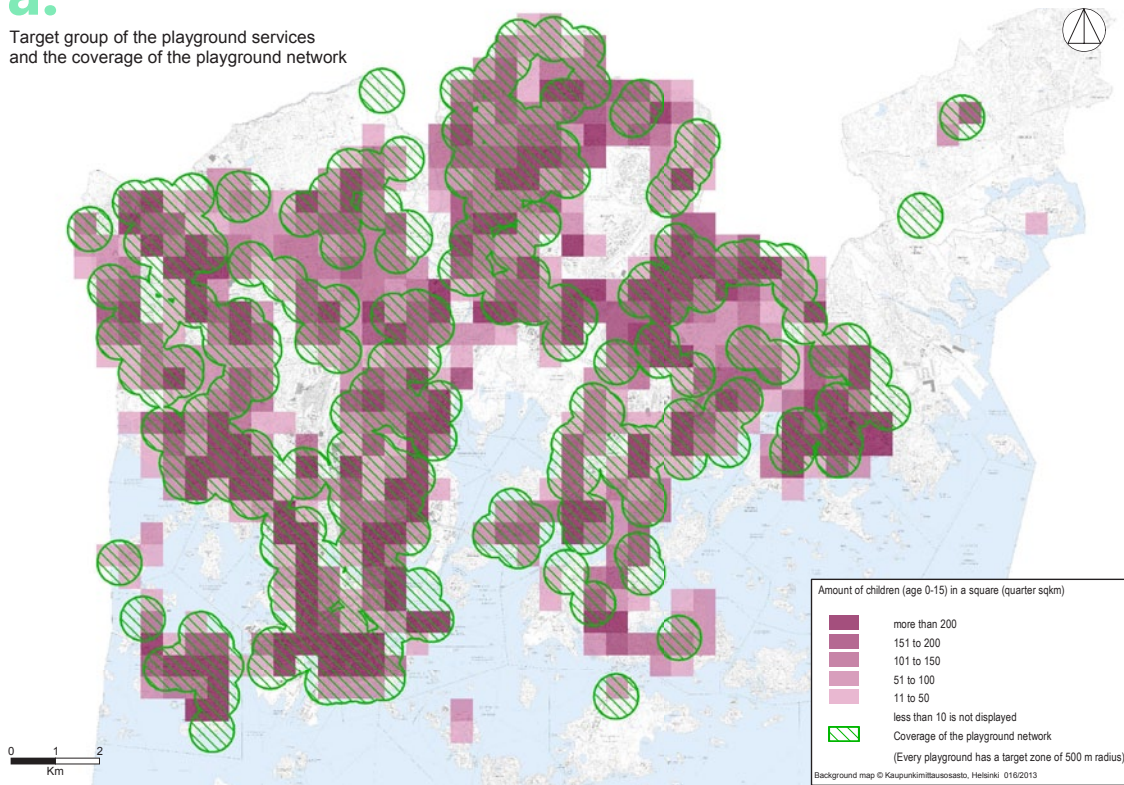
Tuoreessa opinnäytetyössä (Vertainen 2013; Guidelines for the Playground Services of The Public Works Department in Helsinki City) on selvitetty mm. leikki- paikkojen ja -puistojen riittävyyttä suhteessa väestön ikä- ja kasvuennusteisiin. Kartta A kuvaa nykytilanteen lasten määrää suhteessa leikkipaikka- ja leikkipuistoverkoston. Kartta B kuvaa suurimpia

ongelmia leikkialueiden riittävyydessä nykyisin, kartta C peilaten väestöennusteeseen 2020-luvulle ja kartta D esittää tulevaisuuden haasteita. Voidaan todeta, että toimivan ja taloudellisen verkoston järjestäminen tarkoittaisi tihentymien karsimista etelä- ja länsiosissa kaupunkia ja toisaalta verkoston täydentämistarpeiden tarkempaa tutkimista pohjoisessa ja idäs-

sä. Karttaan D on osoitettu ääriivoin ne alueet, minne mitä todennäköisimmin on järkevää täydentää leikkipalveluita tulevaisuudessa ellei lähiympäristöstä löydy muun kun rakennusviraston järjestämää yleistä leikkipalvelua.

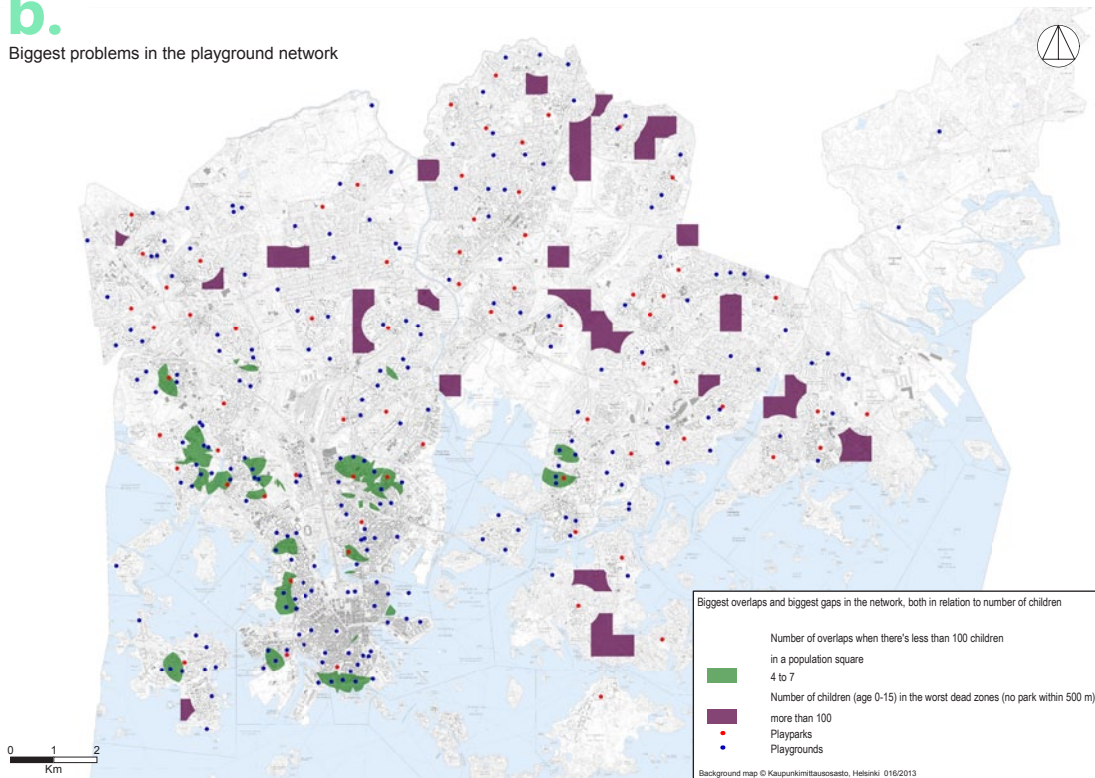
a.

Target group of the playground services and the coverage of the playground network

b.

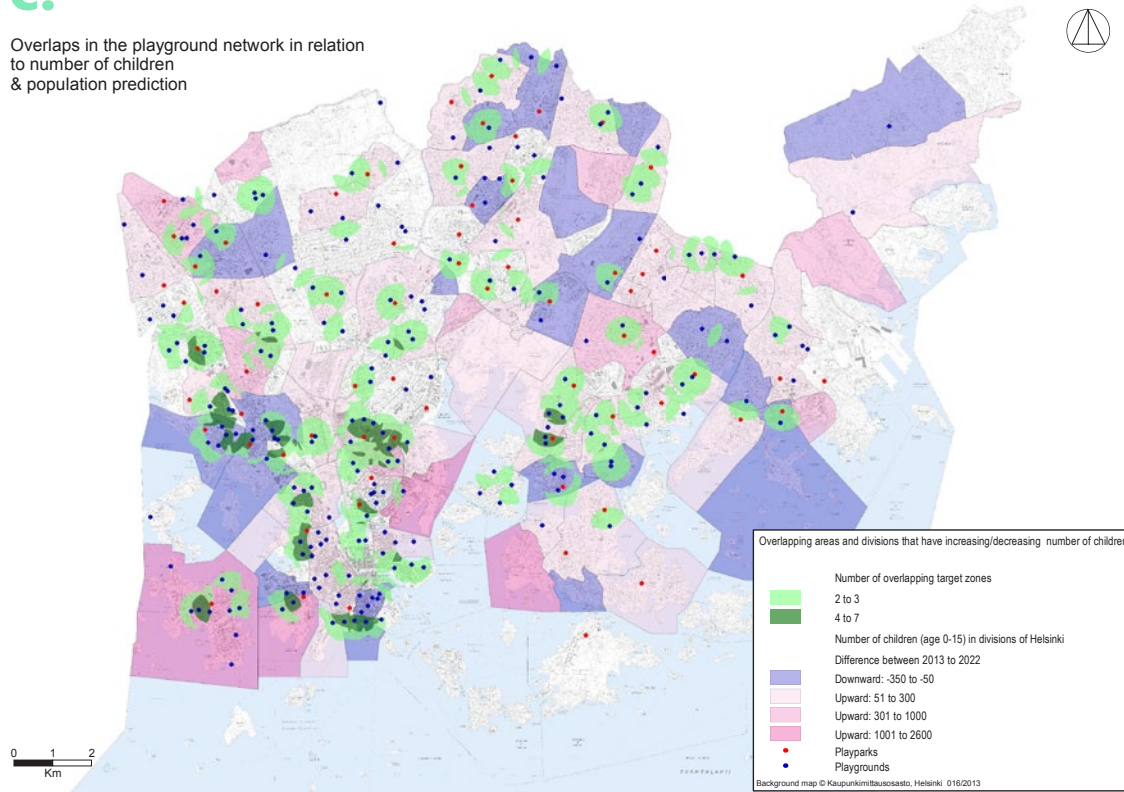
Biggest problems in the playground network

C.

Overlaps in the playground network in relation to number of children & population prediction

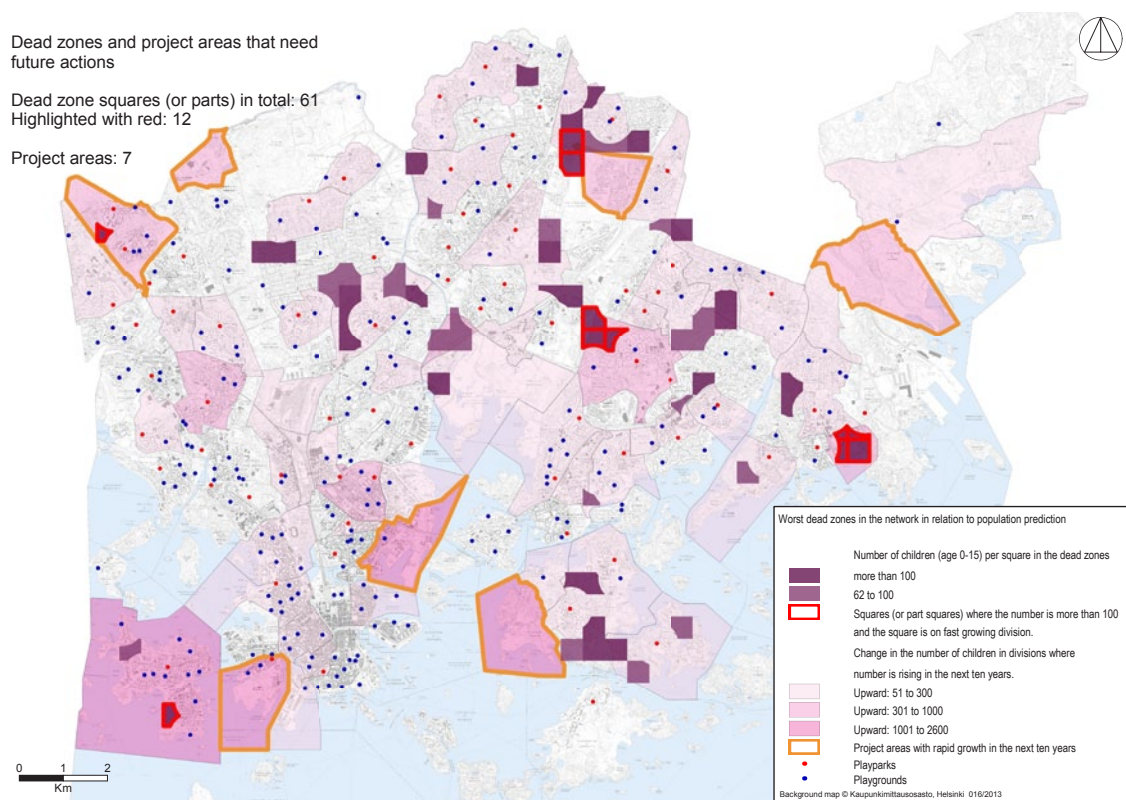

d.

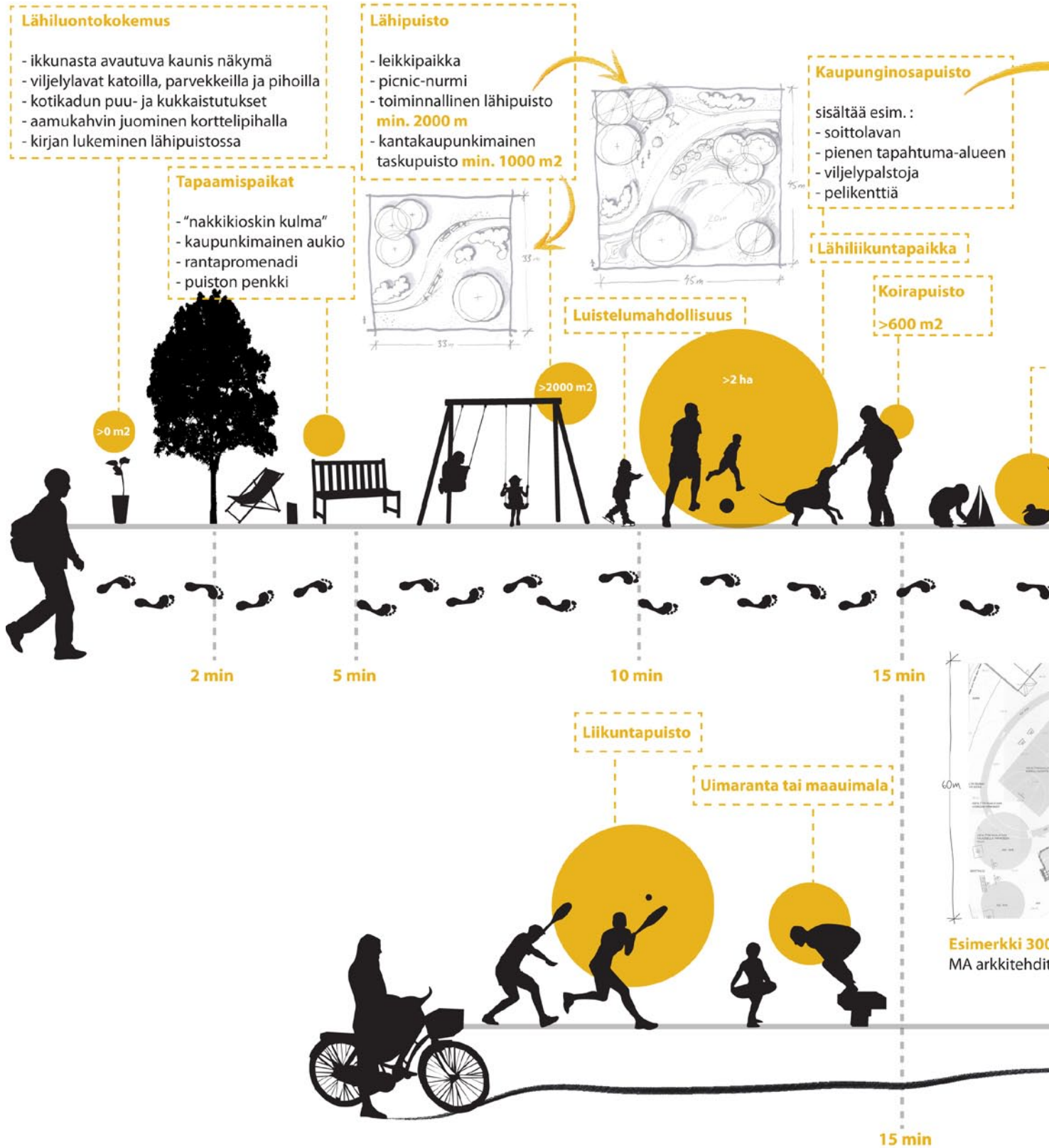
Dead zones and project areas that need future actions

Dead zone squares (or parts) in total: 61
Highlighted with red: 12

Project areas: 7

Liite 3.

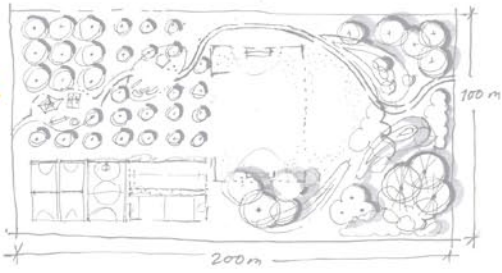

Vistra-tyon yhteydessä alettiin luonnostella ns. Helsingin sosiotooppijanaa. Siinä hahmoteltiin erilaisten virkistys- ja viheraluetointojen saavutettavuudelle ohjearvoja ja niiden vaatimaa vähimmäistilantarvetta suhteessa toisiinsa.

Tämän kuvan tulkinnassa on tärkeää huomata, että se on kaaviomainen esitys viheraluetypeista niiden koon ja käyttötarkoituksen mukaan, eikä siis ota huomioon esimerkiksi erilaisten maisema-, alue- tai kaupunkirakennetyyppien edellyttämiä variaatioita tavoitteellisessa viheraluetarjonnassa tai viheralueen vaikutuspiirissä olevien käyttäjien määrää. Kaaviota ei siis pidä tulkita Helsingin "normina" eikä varsinkaan tavoitteellisena esityksenä alueiden koosta, vaan se on keskustelunavaus siitä, mikä olisi vähimmäispalvelutaso eri toiminnoille ideaalitalanteessa.

Jokaisella kaupunginosalla on oma erityisluonteensa ja asukasmääränsä, joihin näitä ohjearvoja voidaan soveltaa. Suunnittelussa tehtävän soveltamisen johtopäätöksistä vasta syntyy kuva tavoitetilanteesta.

Hulevesien käsittely viheralueella

- puro tai muu pienvesi osana elämyksellistä maisemaa
- viivytysallas osana virkistysmaisemaa

30 min

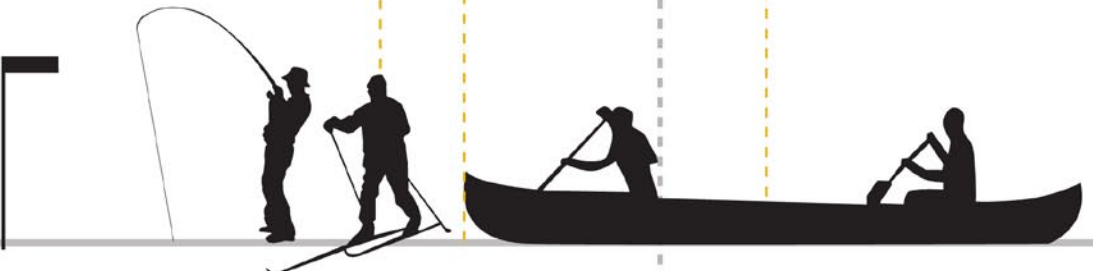
100 m² lähiliikuntapaikasta

Luisteluradat ja isommat kentät

Hiihto
Retkeily
Kalastus

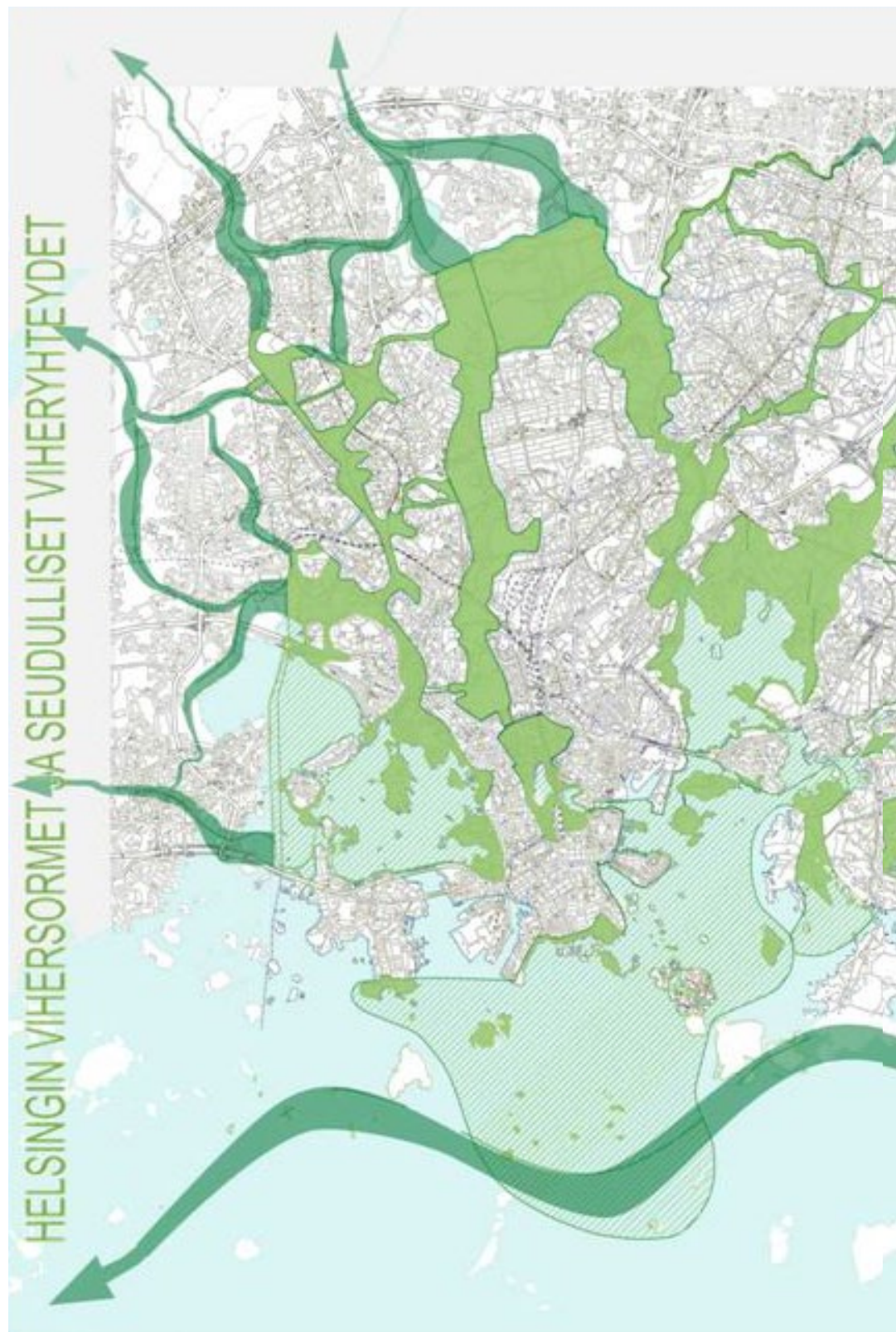
Vesiliikenteen laiturit
Pääsy rantaan
Melonta
Purjehdus
Kaupungin venepaikat

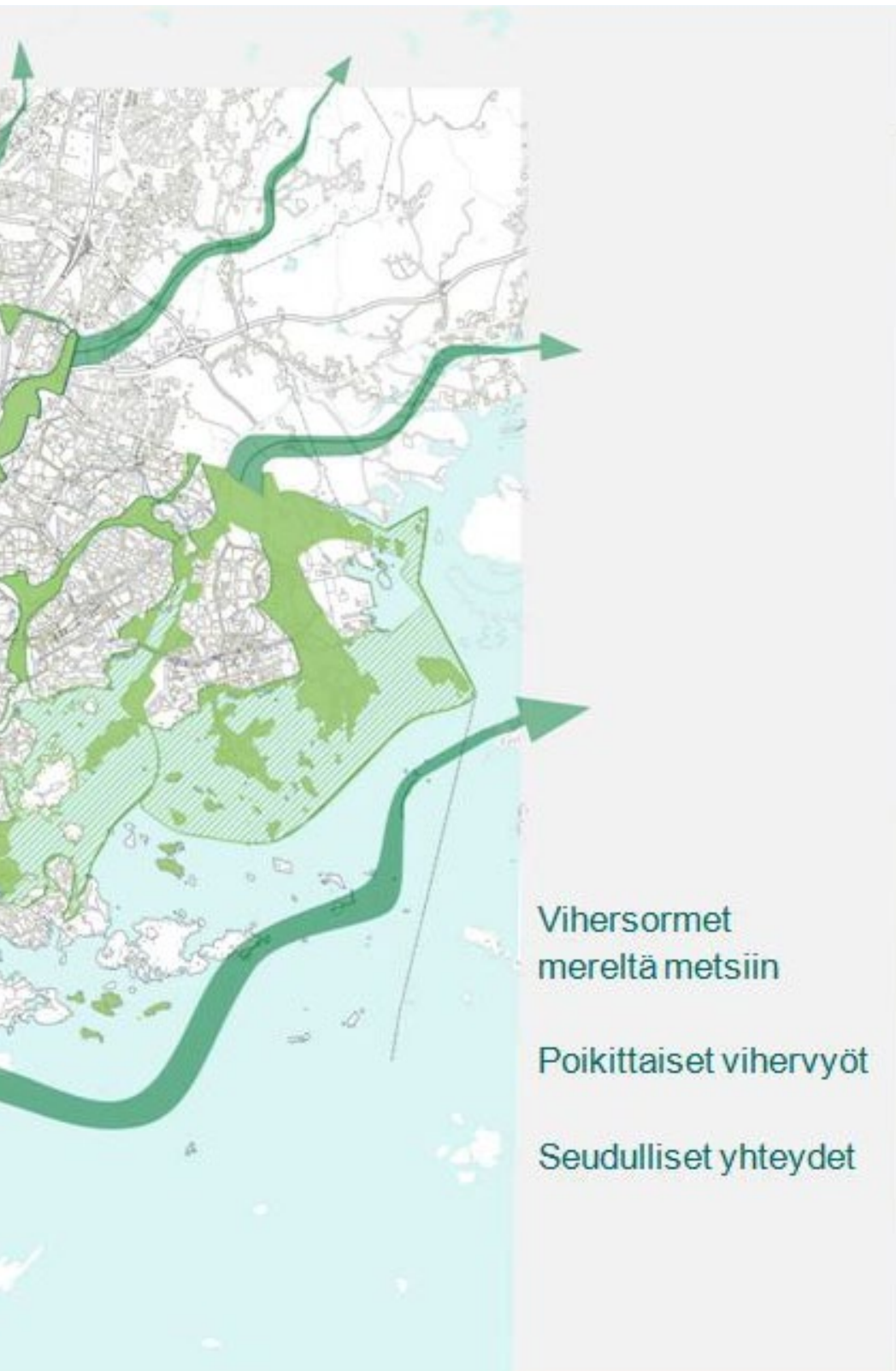

30 min

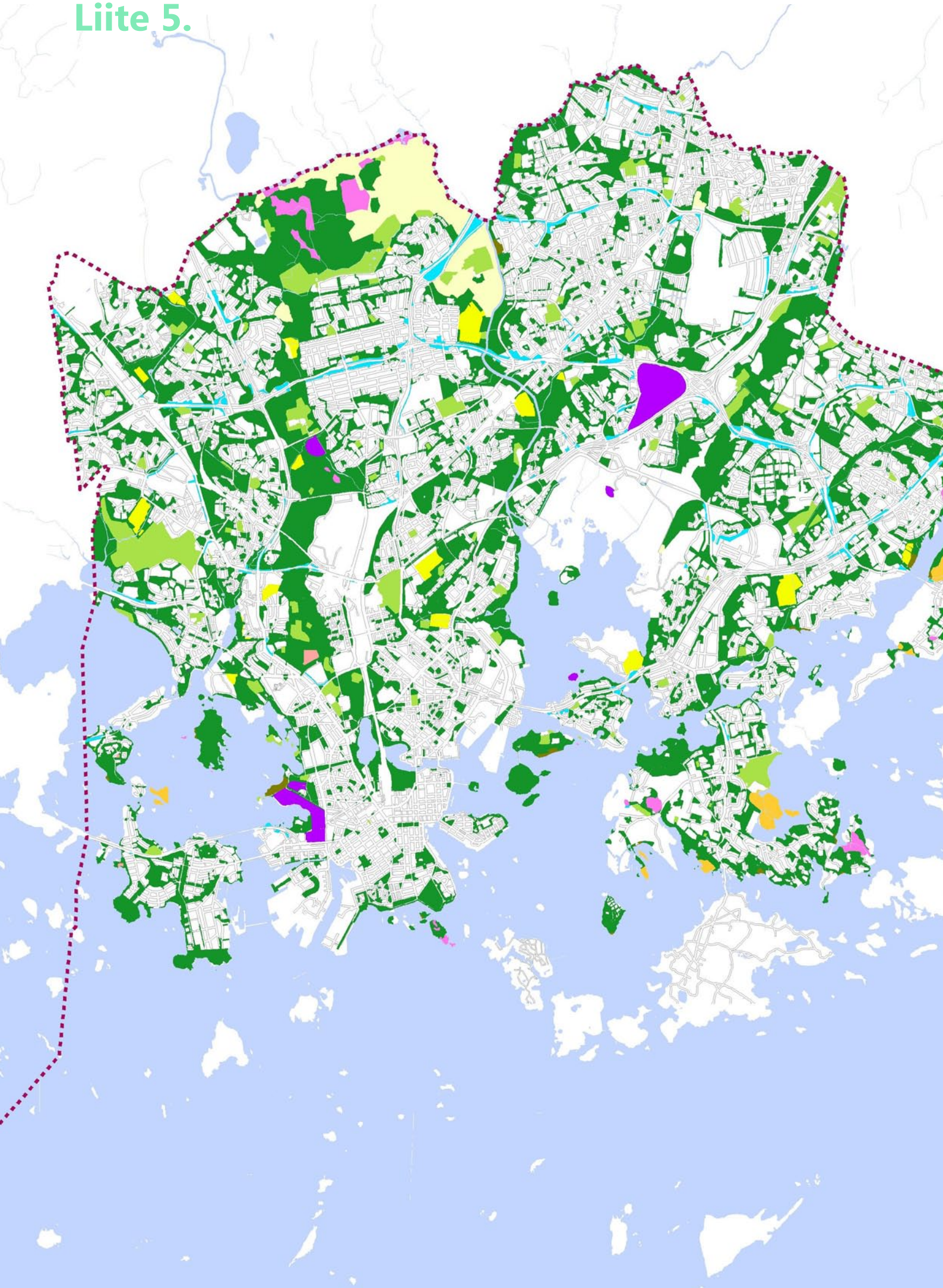
Liite 4.

Liite 5.

Viheraluerakenne - ASEMAKAAVOITETUT VIHERALUEET

- Puistot ja virkistysalueet
- Urheilualueet
- Uimaranta-alueet
- Hautausmaat
- Siirtolapuutarha- tai ryhmäpuutarha- ja palstaviljelyalueet
- Loma- tai matkailualueet
- Maa- ja metsätalousalueet
- Maisemallisesti arvokkaat pellot tai niityt
- Erikoisalueet
- Suojelualueet
- Suojaviheralueet

0m 1km 2km 3km 4km 5km

Liite 6.

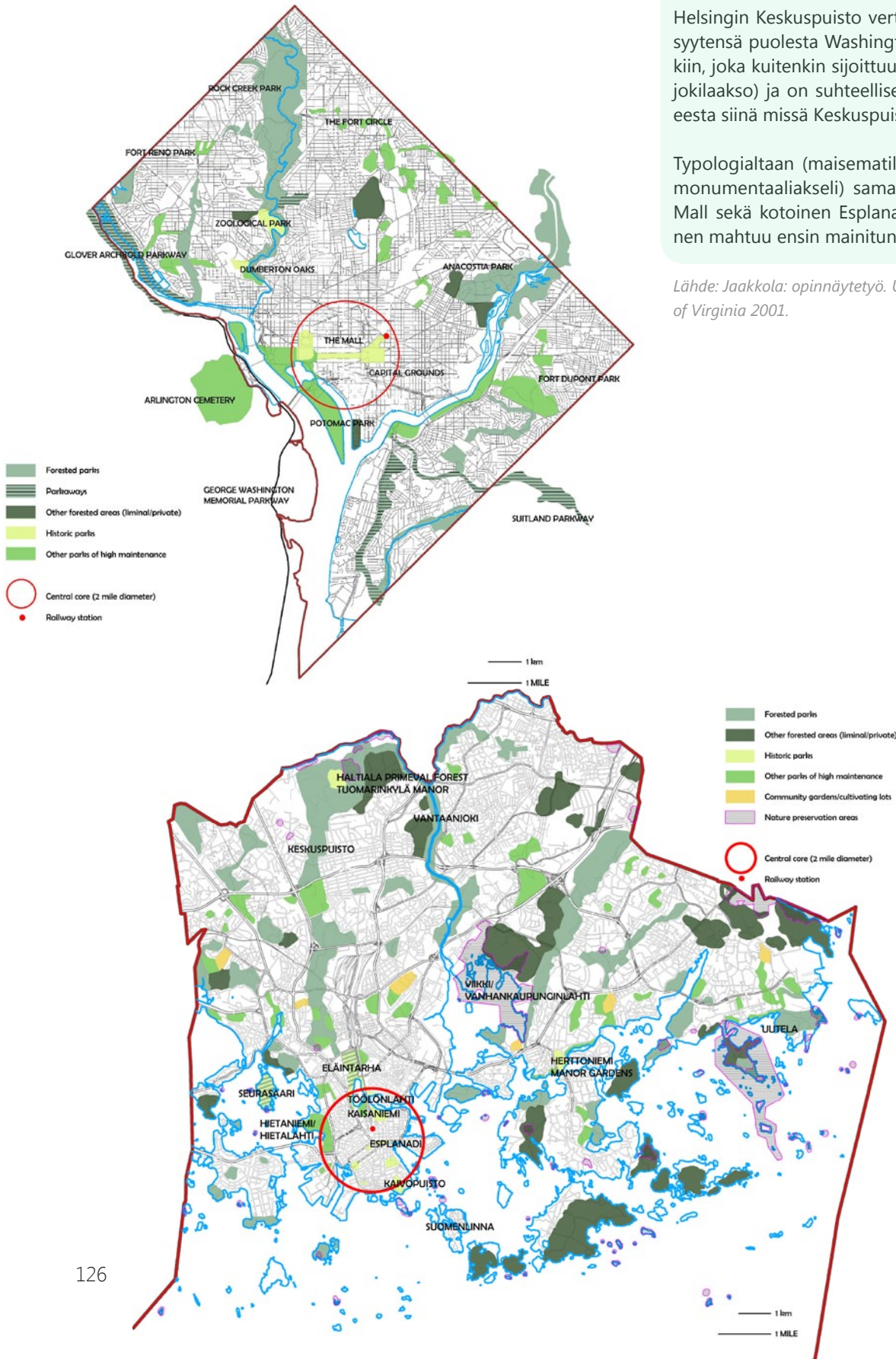
Helsinki ennen 2009 alueliitosta ja Washington D.C.

Pienen ja suuren maan pääkaupunkeja on kätevää vertailla keskenään, koska niiden maapinta-ala on suunnilleen sama ja asukastiheys samoin, mikäli verrataan koko "vanhaa" Helsinkiä ilman Östersundomia ja District of Columbian maakuntarajan sisäpuolella olevaa aluetta.

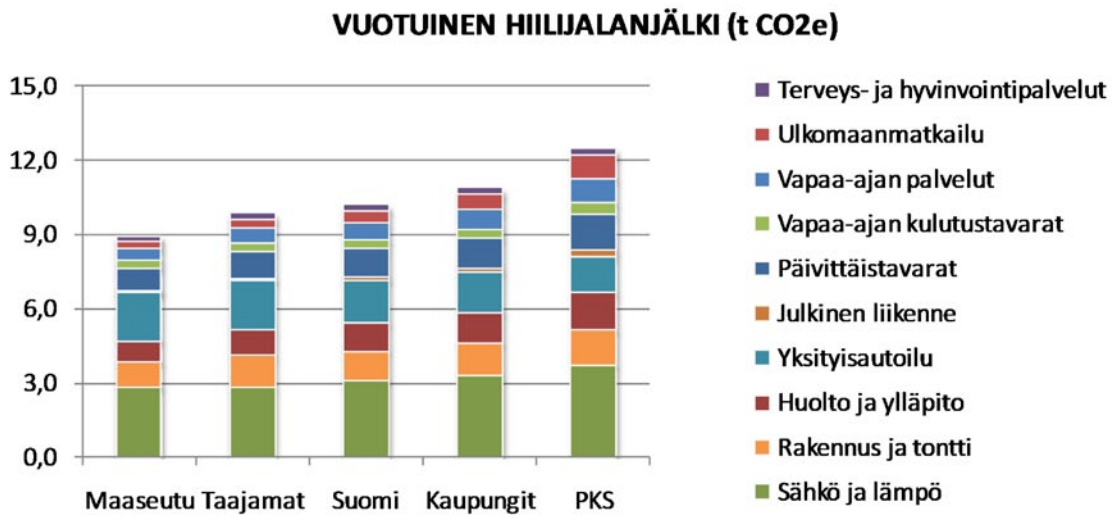
Helsingin Keskuspuisto vertautuu kokonsa ja metsäisyytensä puolesta Washington D.C.:n Rock Creek Parkiin, joka kuitenkin sijoittuu raviiniin (jyrkkäreunainen jokilaakso) ja on suhteellisen irrallaan keskustan alueesta siinä missä Keskuspuisto ulottuu aivan ytimeen.

Typologialtaan (maisematilallinen luonne, keskeinen monumentaaliakseli) samankaltaisia ovat myös The Mall sekä kotoinen Esplanadimme, joskin jälkimmäinen mahtuu ensin mainitun läpimitaan pitkittäin.

Lähde: Jaakkola: opinnäytetyö. University of Virginia 2001.

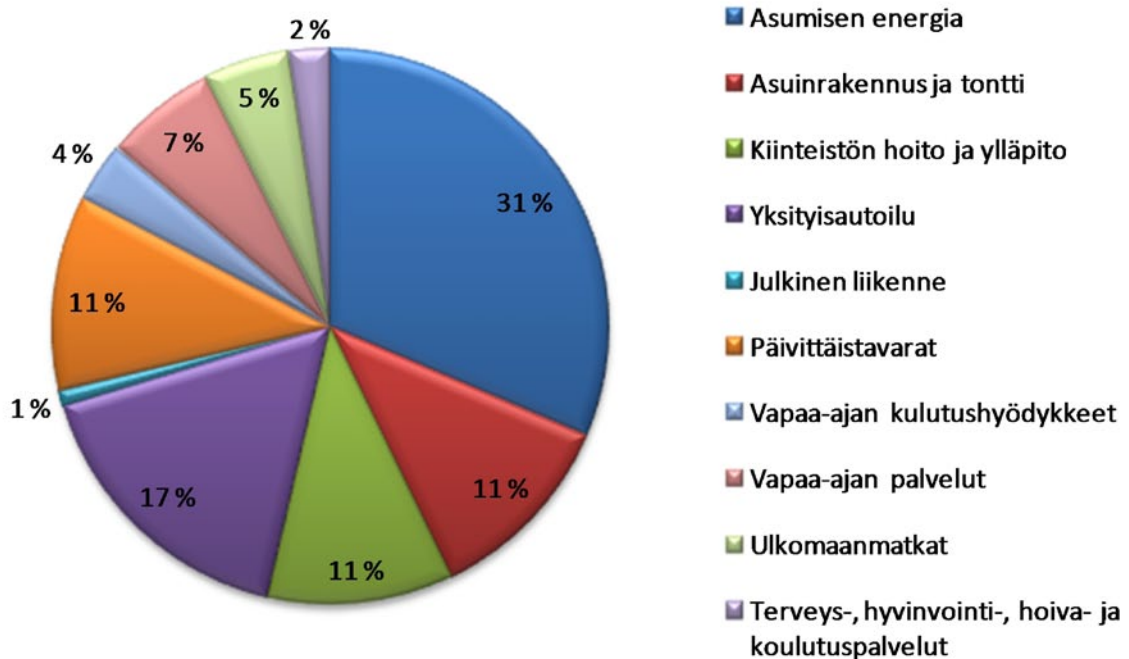

Hiilikulutus Suomessa eri aluetyypeissä

“A Carbon Consumption Comparison of Rural and Urban Lifestyles”
Heinonen&Junnila <http://www.mdpi.com/2071-1050/3/8/1234/>

Hiilikulutuksen jakauma Suomessa

HELSINGIN UUSI YLEISKAAVA

Nuukso

VISIO 2050

VIRKISTÄVÄ HELSINKI 16.8.2013

VIHERVERKOSTO

LAAJAT YHTENÄISET SEUDULLE JATKUVAT VIHERALUEET, "VIHERSORMET"
ALUEITA KEHITÄÄN MONIPUOLISINA VIRKISTYS- JA ULKOILUALUEINA OTTAEN HUOMIOON KULTTUURIHISTORIALLISESTI JA MAISEMAKULTTUURIN KANNALTA SEKÄ LUONNON MONIMUOTOISUUDEN KANNALTA TÄRKEÄT ALUEET.

SEUDULLISET VIRKISTYS- JA RETKEILYALUEET JA KANSALLISPUISTOT
SEUDULLISET VIRKISTYSALUEET OVAT HELPOTI SAAVUTETTAVIA.

KAUPUNGINOSAPUISTOT JA LIIKUNTA-PUISTOT
PUISTOT OVAT AKTIIVISIA TOIMINTA-, KOHTAAMIS-, KULTTUURI-, JA LUONTOYMPÄRISTÖJÄ.

SEUDULLISET JA POIKITTAISET VIRKISTYSYHTEYDET

URBAANIT HISTORIALLISET PUISTOT JA JULKISET KAUPUNKITILAT

KERROKSELLINEN KAUPUNKITILA TOIMII KAUPUNKILAISTEN KOHTAUSPAIKKONA SEKÄ KULTTUURIN, TAPAHTUMIEN JA MATKAILUN NÄYTTÄMÖNÄ

MERELLINEN VIRKISTYSVYÖHYKE

RANTOJEN, SAARISTON JA MEREN VIRKISTYSKÄYTTÖÄ, VESILIKENNETTÄ JA MATKAILUPALVELUITA KEHITETÄÄN. VYÖHYKE LIITTYY ULKOILUSAARIIN JA SEUDUN KUNTIEN VIRKISTYSPALVELUIHIIN. ALUEEN MAISEMA-, LUONTO- JA KULTTUURIHISTORIALLISET ARVOT OVAT KEHITTÄMISEN LÄHTÖKOHTANA.

SISÄLAHTIEN VIRKISTYSKOKONAISUUDET
SISÄLAHTIEN VIRKISTYSKÄYTTÖMAHDOLLISUUKSIA MONIPUOLISTETAAN JA REITISTÖÄ KEHITETÄÄN.

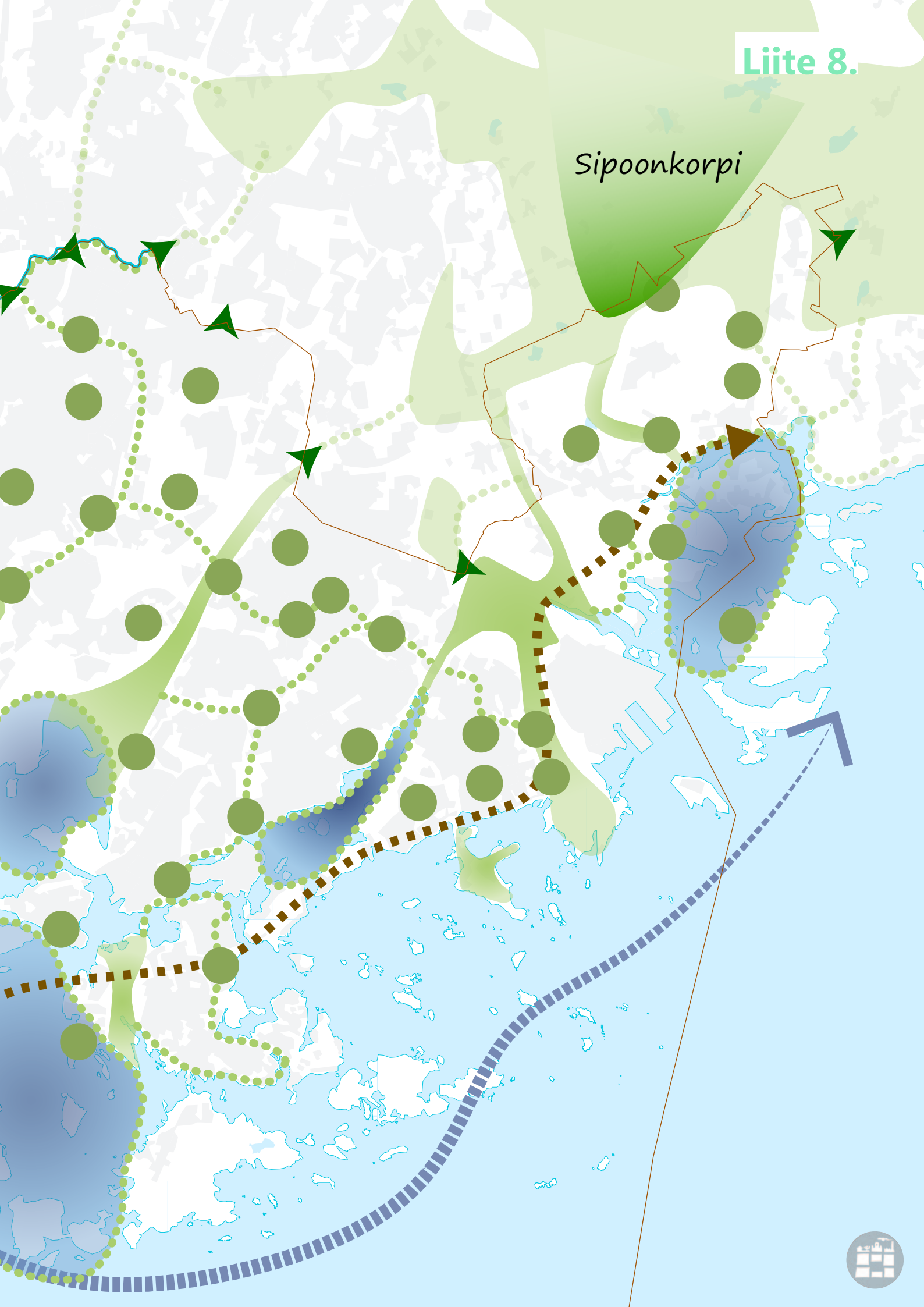
RANTAREITTI
KOKO KAUPUNGIN KATTAVA RANTAREITTI.

JOKIVARSI

JOENVARRET JA NIIHIN LIITTYVÄT KULTTUURIMAISEMAT OVAT POHJOIS-HELSINGIN VIRKISTYSSUONIA.

SEUDULLINEN YHTEYSTARVE

Sipoonkorpi

Liite 9.

Yleiskaavoituksen maisemasuunnittelua ohjaavat säädökset.

Yleiskaavan sisältövaatimukset (MRL 39 §) edellyttävät, että Yleiskaavaa laadittaessa on otettava huomioon:

- Yhdyskuntarakenteen toimivuus, taloudellisuus ja ekologinen kestävyys
- Mahdollisuudet turvalliseen, terveelliseen ja eri väestöryhmien kannalta tasapainoiseen elinympäristöön
- Rakennetun ympäristön, maiseman ja luonnonarvojen vaaliminen sekä
- Virkistykseen soveltuvien alueiden riittävyys

Lisäksi suunnittelua ohjaavat mm. Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet, joissa relevantteja kohtia ovat:

- Kulttuuri- ja luonnonperintö, virkistyskäyttö ja luonnonvarat
- Helsingin seudun erityiskysymykset
- Luonto- ja kulttuuriympäristöinä erityiset aluekokonaisuudet

---

Tekijät

Maria Jaakkola, Liisa Kuokkanen-Suomi, Raisa Kiljunen-Siirola, Maria Karisto, Rosa Aamunkoi

---

Nimike

VIHREÄ JA MERELLINEN HELSINKI VUONNA 2050 – VISTRA OSA 1: LÄHTÖKOHDAT JA VISIO.

Sarjan nimike

Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 2013:4

Sarjanumero	2013:4	Julkaisuaika	8.10.2013
-------------	--------	--------------	-----------

Sivuja	133	Liitteitä	9
--------	-----	-----------	---

ISSN	2243-092X		
------	-----------	--	--

Kieli koko teos	FIN	Yhteenveto	FIN, EN
-----------------	-----	------------	---------

Asiasanat

VISTRA, HELSINKI, VIHERALUEET, VIRKISTYSALUEET, VIHERSORMET, SINIRAKENNE, VIHERVERKOSTOKAUPUNKI, MAISEMAKULTTUURI, KERROKSELLISUUS, HULEVEDET, ILMASTONMUUTOS, MONIMUOTOISUUS, KESTÄVYYS

Tiivistelmä

Yleiskaavan keskeisenä tavoitteena on kaupunkirakenteen tiivistäminen. Tämä kehitys edellyttää viheralueverkoston tietoista suunnittelua osana kaupunkirakennetta. VISTRA eli viher- ja virkistysalueiden strateginen kehityskuva, jonka ensimmäinen osa (lähtökohdat ja visio) nyt julkaistaan osana Yleiskaavan visio-vaihetta, pyrkii muodostamaan kokonaisnäkömyksen Helsingin viheraluerakenteen kehittämistä tulevaisuudessa. Työssä laaditaan strategisia linjauksia koskien mm. viheralueiden tehtävää kaupunkirakenteessa, keskinäistä hierarkiaa, luonnetta ja toiminnallista sisältöä.

Helsinki on vihreä ja merellinen kaupunki. Viheralueet peittävät n. 40 % sen maapinta-alasta. Viher- ja virkistysaluekokoisuus on verkostomainen ja monipuolinen, ja viheralueet ovat myös jakautuneet melko tasaisesti kaupunkimaisemassa. Myös luonnonrantaviivan suuri määrä lähellä keskustaa ja saariston luonnonmukaisuus vaikuttavat vehreään yleisilmeeseen.

VISTRA taustoittaa virkistysalueiden merkitystä kolmesta näkökulmasta ja visioi tavoiteltavaa niiden pohjalta. **Viheralueet tiivistyvässä kaupungissa** kuvaa viheralueiden ihmisille tuottamia moninaisia hyötyjä. Luonto ja viheralueet tarjoavat ns. ekosysteemipalveluita puhtaasta ilmasta ja vedestä aina luonnonkauneudesta inspiroitumiseen, ja mahdollisimman monen tulisi voida niistä nauttia. Erityisesti lapsille ja vanhuksille lyhyt etäisyys viheralueille on tärkeää. Tulevaisuuden Helsingissä toimivat ja palvelevat virkistysalueet ovat viihtyisiä, kauniita ja elämyksellisiä. Ne luovat terveellisen, turvallisen ja käyttäjälleen ilmaisen ympäristön aktiiviseen kaupunkielämään lähellä kotia. Viheralueet muodostavat yhteen kytkeytyneen verkoston laajoista, seudulle jatkuvista vihersormista lähipuistoihin ja pieniin taskupuistoihin sekä niitä yhdistäviin reitteihin ja viheryhteyksiin. Virkistysmaisema, saaristo mukaan lukien, on helposti saavutettavissa.

Helsingin ominaispiirteet - kappale tarkastelee mm. kaupungin kerroksellisuudesta, metsäisyydestä ja merellisyydestä syntyvää identiteettiä. Suurmaisema, johon kaupunki on syntynyt määrittää sen ominaispiirteitä, ja ytimen sijainti Suomenlahteen työntyvällä niemellä tarjoaa luontevan lähtökohdan säteittäiselle kaupunki- ja viheraluerakenteelle. Helsingin maisemakulttuuri huvilapuutarhoista kansanpuistoihin ja historiallisista julkisista puistoista lähimetsiköihin on syntynyt pääosin 1700-luvulta lähtien vuosikymmenten tavoin. Tulevaisuuden Helsingissä sen arvot säilyvät ja vahvistuvat osana tiivistävän kaupungin ominaisluonnetta ja yhdessä uuden laadukkaan julkisen ulkotilan kanssa ne muodostavat elävän kaupungin.

Viheralueverkosto osana kestävästä kaupungista taustoittaa viheralueiden tehtävää ekologisen kestävyden edistäjänä. Tulevaisuuden Helsingissä jokilaaksot ja merenrannat toimivat ilmastonmuutoksen sopeutumisvälineinä. Hulevesien luonnonmukaisella käsittelyllä ja imeyttävien pintojen lisäämisellä varaudutaan sään ääri-ilmiöihin, sekä parannetaan ympäristöjen monimuotoisuutta ja veden laatua. Luonto on riittävän monimuotoista parantaakseen sekä elämänlaatua että ekologista kestävyttä. Monimuotoinen luonto, johon kuuluu hoidettu metsä, vihreä infra ja luonnonrannat, tarjoaa joustavuutta ympäristön muutoksissa.

Tulevaisuuden Helsingissä maisema on monimuotoista ja viheralueet ovat edelleen monipuolisia niin maisemallisesti, toiminnallisesti kuin ekologisestikin. Myös kaupunkimetsiä on kyetty säilyttämään. Vihreän ja rakennetun välillä on sopiva tasapaino kaikissa kaupungin osissa. Tiiviimmässä kaupungissa tarvitaan kasvavia investointeja viheralueisiin niiden määrän vähentyessä ja käyttöpaineiden kasvaessa.

Helsinki voisi olla maailman paras kaupunki, ainakin vihrein ja elinkelpoisin. **Viherverkostokaupunki vailla vertaa**, joka antaa mahdollisuuden kokea yhteyttä "kaikkean elävään" erityisellä helsinkiläisellä tavalla, on osa hyvinvointia ja urbaanin elämän laatua.

English abstract

Green and maritime Helsinki 2050
"VISTRA" vol. 1: objectives

Making Helsinki more compact is one of the goals in the Master Plan that is currently being updated. This development requires that the green areas network be consciously planned as part of city structure. VISTRA -project (strategic guidelines for the development of green and recreational areas), whereof this report is the first part, attempts to bring forward a holistic **vision** of how to develop the green areas system in the future.

Helsinki is a green maritime city with a rich natural shoreline. Green areas cover around 40% of the land area. The green areas entity is interconnected and diverse, and the recreational landscape spreads evenly around the city. Also the amount of natural shoreline and islets close to the city centre contribute to the overall greenness of the cityscape.

VISTRA offers starting points for the significance of green areas from three different perspectives: First chapter describes the benefits of green areas for human well-being. These include health effects as well as social, experiential and functional qualities. Green areas and nature provide a multitude of resources and advantages also known as **ecosystem services** - and thus as many people as possible should have easy and sustainable access to greenery. Appropriate guidelines are speculated worldwide. **Recreation for everyone** presupposes that green areas are **functional, beautiful** and enjoyable to evoke experiences of beauty and to attract inhabitants, visitors and entrepreneurs. They form an **inter-connected** network consisting of areas of varying character and sufficient size, from coherent, **regionally integrated** large areas to neighborhood parks and pocket parks with connections between one and other. Recreational landscape in all seasons is easily accessible, including seascape and islands.

Second chapter discusses the **essential characteristics** of Helsinki, concluding that identity is largely defined by the preconditions set to the urban structure by landscape and the situational context on a peninsula in northern conditions between **sea and forest**. These also provide a starting point for its **radial city structure**, and consequently the green wedges known as "**green fingers**" form the backbone of the green areas system. The stratified layers of Helsinki's urban structure extend like annual rings from the 19th and 20th century city core on the edge of an open sea. Most of the "**landscape culture**" (characteristic landscape heritage) from villa gardens to community gardens, folk park islets, 19th century public parks and post-war neighbourhood woodlands, has, however, emerged only since the 1700's. The co-existence of these natural and cultural characteristics makes **Landscape diversity**, whose values should be recognized, preserved and strengthened as part of Helsinki's identity and attraction. In the future city the local landscape heritage lives harmoniously aside with the new landscape.

Third chapter focuses on ecological **sustainability** and aims at defining the role of green areas in current ecological challenges. In future Helsinki a comprehensive **climate change** adaptation strategy prepares for extreme weather conditions also in green areas. This includes buffer zones along river corridors and natural management of **storm water** in public outdoor space. Increasing **green infrastructure** has positive effects on microclimate and air quality, and permeable surface should be preferred wherever possible to manage the natural water cycle. Green shoreline is more sustainable in sea water level fluctuations, and versatile urban nature gives flexibility in tackling the effects of climate change. Areas of urban woodland still remain in future Helsinki.

To maintain and improve quality of life, greenery is needed. The pivotal challenge in the future is to guide urban development in a way that it considers landscape values. Increasing population also increases the pressure on green areas - however, at the same time the total aerial of green space is decreasing. A denser city requires more constructed and management-intensive parks which in turn require increased economical assets. Quantity is replaced with quality, yet methods of channeling surplus for its implementation are yet to be innovated. At the same time, urban woodland offers diverse recreational possibilities with virtually no costs.

This report aims at asking the right questions about a good city - focusing on its green/built balance - rather than necessarily giving downright answers at this stage of the master planning process. We argue, however, that planning for a "green network city with no equal" is essential for the quality of life in the city. Helsinki has every potential to be the best city in the world, at least in terms of its greenness and livability. The contact with "living things" in a particular Helsinki way must be cherished in the future - if not anything else but for their healing capacity.

Sarjassa aikaisemmin julkaistu:

- 2013:3 Tullivuorentien eteläpuoli -
Rakentamistapaohje
- 2013:2 Eläintarhan alueen
kulttuurihistoriallinen selvitys
- 2013:1 Vartiosaaren
kulttuuriympäristöselvitys -
Inventointikortisto

ISSN 2243-092X